

Čs. dokumentační středisko
nezávislé literatury
Referenční exemplář dílny
ERLANGEN
VI 1986
Josef Jelínek

O B S A H :

- [2] Karel Pecka: Trestní rejstřík (p. 2)
- [3÷28] Jiří Kuběna: Deset básní (p. 3)
- [29÷30] Václav Havel: Poznámka (p. 29)
- [31÷43] Zdeněk Urbánek: O svobodě literatury (p. 31)
- [44÷49] Miroslav Červenka: Nebesa (p. 44)
- [50÷51] Eda Kriseová: Máj trnopluk (p. 50)
- [52÷57] Mínus : Nálezy pana Mínuse (p. 52)
- [58÷60] Petr Kabeš: Těžítka (p. 52)
- [61÷62] Milan Uhde : Pozdrav filologovi (p. 61)
- [63÷66] Ivan Klíma : Jak Kocourkovští vyráli na katastrofu (p. 63-66)
- [67÷69] Sergej Machonin: Františku Pavlíčkovi ke dvěma povídkám (p. 67-69)
- [70÷77] Milan Jungmann : Hromádka českých románů (p. 70)
- [78÷98] KO : Více než 13 řádky o (p. 78)
- [99÷101] Ludvík Vaculík: To je dobře (KVĚTEN 1986) (p. 99)

Copied, bound, continuous numbered and made available by
 Dokumentationszentrum zur Förderung der unabhängigen tschecho-
 slowakischen Literatur e.V. from a type-written carbon copy
 (unbound sheets, A 4) for research and information purposes.
 The copyright stays with each individual author and must be
 strictly observed; before publishing any item please consult
 the Center.

"OBSAH" must not be quoted as a periodical samizdat journal
 in any publication abroad.

O B S A H :

- Karel Pecka: Trestní rejstřík
- Jiří Kuběna: Deset básní
- Václav Havel: Poznámka
- Zdeněk Urbánek: O svobodě literatury
- Miroslav Červenka: Nebesa
- Eda Kriseová: Máj trnopluk
- Mínus : Nálezy pana Mínuse
- Petr Kabeš: Těžítka
- Milan Uhde : Pozdrav filologovi
- Ivan Klíma : Jak Kocourkovští vyzráli na katastrofu
- Sergej Machonin: Františku Pavlíčkovi ke dvěma povídkám
- Milan Jungmann : Hromádka českých románů
- KO : Více než 13 řádky o
- Ludvík Vašulík: To je dobře (KVĚTEN 1986)

Karel Pecka

Trestní rejstřík

Chceš píseň Severu znát?
Přines trestní rejstřík
Chceš líbat něčí tvář?
Přines trestní rejstřík
Chceš poesii psát?
Přines trestní rejstřík

A ty co?
Na pistole na kordy
Pereš se dostaneš do mordy
Do očí prsty
A pořád vstávat se země
Břít plodit děti stavět dům

A ta tetka smrtka
mektavě se chechtá

Moje teta tvoje teta
Dlouhé prsty lehká volta
Akord na kytáře
Možná sejďeme se u očaře

A všichni jednou společně v té zemi
Kam pro vstup osvícený vladař červ
Nežádá žádný trestní rejstřík
Ani od těch co ho živí vymáhali

Praha - květen 1986

25

J i ř í K u b ě n a

D E S E T B Á S N Í

J A R O

Resurrexit !
/Sen Konstantinův/

/ 14 : 6 /

Jaro !

Růžové Kdoule, Trestající Meč Forsythií,
Tam Dole Při Řece,

V Zahradě, Která Se Dme, Stříbřitá Labutěmi,
Jak Ostře Zelená

Mísa Velkenoc, Štěká Bak, Oblak Se Zapomněl
V Rozběhu Na Věčnost,

Vzduch Pruhovaný Paprsky Kříže, Sténáním Skal,
A V Údelí Vzadu,

Tam Pod Dvěma Splavy, Kaplička Svaté Heleny,
Co Nalezla Kříž, Oh,

Kříž Svůj, A Přece Ne Jen Svůj :

Kříž

Země, Věčné Jaro.

P O L E K R V E A C T I

/Barvy Národa/

/ 2 : 18 : 6 : 14 : 10 : 5 /

Staň Se

Hádníkem Národa, Jako Když Se Rozvine Prapor Velkonoc:

Červená A Bílá,

Sníh A Krev, Kohout Ohně A Led Lílie, Rudý

Ret I Mramor Tváře, Víno A Chléb,

Zuby I Jazyk.

A UŽ

Kráčí Tvůj Den V Šarlatu, Herodes Na Duze, Pilát V Úbělu,

Ale V Purpuru Teď

Bledý Jak Smrt, Kráčí Král Židovský, On Jediný

Tělo Jak Sníh A Přece Samá Krev,

Jenom On V Každém

Srdci

Plamen, I Trojí Kohout A Přece Mírný, Běda, Jak Lílie,

Jenom On I Pohár

Tváře I Žízeň Rtu : Požár Touhy I Vznešený

Mramor : On Víno I Chléb, On Skřípot

Zubů I Jazyk

V Krvi

U Vytržení : Ó Nic Se Neboj, Ty Herodesi Duhový

Jak Ten Chameleón,

Aniž Ty Piláte , Bílý Jak Hrob, Neboj Se Nic

Kaifáši Ve Zlatě, A Ani Ty

Annáši Celý

Lila

Jako Pleť Novorozeněte, A Ještě Třicetkrát Dokola
Stříbrem Krumplovaný,
Neboj Se, Barabáši, Rudý Jak Katan, Ó Vy
Všichni V Srdci Jen Svou Barvu, V Hrsti
Jen Svůj Praporec:

Nás Všech

Barvy Má Stejně Jen Jediný Baránek, Zmrtvýchvstalý Národ.
Červený A Bílý.

A Teď Ani Ty Se Už Neboj, A Přístup Blíže,
Příteli, Kdes Byl Tak Dleuho, Ó Můj
Rusý Jidáši,

Pojď Blíž,

Celý Jsi Ty Krásný, Celý Krásný A Celý První Jak Šafrán
V Osidle Velkonoc,
Ty, Oh - Těto Chvíle ! - Celý Zelený A Žlutý

Jako Můj Zpěv

- Až Se Hrdlo Úží -

Když Kolem Sebe Házíš Své Stříbro.

ZBRASLAVSKÁ MADONA

Oči Upřené K Nám Dolů PodObraz

Paladium Hrobů Královských
/Nebeský Zlatohlav Snátku Měho Otce A Matky/

Tady Na Zemi

Tvoje Jedině Pravá Podoba
/Podobenství I Veraikon/

Ex Voto

Tobě,

z

/ 11 : 2 : 4 : 20 : 10 : 4 : 1 : 4 /

Jedno Oko Otec A Jedno Matka.

Ale

Které Je Čí ?

Jak Z Listů Javorových, Jak Z Hvězd Dávných Je Tepána Koruna Tvoje :

Ó Ty Matko Všechných Mých Zjevení :

Těch Tří Králů !

Pojď!

A Klaním Se.

Jak Je Modrá Tvá Říza : Jako Moře

A Jak

Nebe V Noci

Nad Mořem : Plné Hvězd. Ale Které Je Které, Ach Běda, Čí Jsou Které ?

A Na Pravém Lokti Hvězda Krále

Davidu, Ach

Ta

Harfa Saule,

Lyra Sionu, A V Ní Jak Lev V Kleci

Zpívá

Pěkný Ptáček

Zpěváček, Její /Aneb Jeho/ Miláček, Jména Jonathan : Slovem Jan.

Podšívka Zelená : Ne Jak Smaragd,

Ne Mech V Těse:

Smích

/Čí A Čemu ?/

Výš Bělostná Rouška Halí Nejen Tvář,

V Ten Čas

Přilíš Zjevnou.

I Na Prsou Hvězda. A Všude Vůkol Ah, Tepán Ráj : Z Pravého Zlata,

Věkuvěčného, Beze Všech Oklik,

A Přes Okraj.

Hle:

Ústa : Už ! - Ne :

Vím Jak Se Mi To Může Státi, Ale :

Staň Se!

Stačí Slovo.

Jediná Zbraň : Ale Vlastně Čí ? Má Jako Tvá Naposled Stejná Vina :

Jediný Jazyk ! Staň Se : Ty Hvězdo !

A Tak Tu Zbraň

Slav:

Stačí Srdce!

Tvé Nebo Mé Co Už Je Pod Obraz, Ach,

Stačí

Pro Tu Chvilí

Nás Dvou Srdce, Co Tu S Námí Je Už Teď Před Obrazem Dávno Pod Obraz:

Vždyť Ono Zde Ně-Kde, Ach, Zde Ně-Kdy

Opravdu - Teď

UŽ !

Víc Než Na Ráj

- Ať Nedím : Stačí ! -

I Démonu V Nás

Hvězda Žízňě I Žízeň Hvězdy.

POSLEDNÍ KRŮPĚJ

Poslední Služba
/Hvězdy Moří/

Synům Hromu
/Před Mrskáním V Káni/

Žízeň Něhy

Cestou K Půlnoci
/A Ve Stopě Rodné Krve ! /

Mostar - Sarajevo

/Noc Ještě 8, Zář 1985/

Svátek
Malé Gospy

/Té Už NaZEMNarozené, Ještě Ne NaNEBEVzaté!/
.

Ještě Ne Nad Ránem
- Ale Už! -
Pod Půlměsícem

Dobrému Génii Bruno Erehma
Vděčně Připisujeme

/Apis_Und_Este/

/ 15 : 13 : 4 : 9 : 3 : 17 : 2 : 5

Ty Který Bezstarostně Jak Pták K Jitru Se Obracíš :

Přece Ji Zanlédneš. Tíží, Poslední Kapka.

A Je To Ta

Kulička Duhová Z Mostaru.

Zem Celou

Rukou Tvým Svěřil Pán Tvůj Než Prolil S Tebou, Za Tebe, V Tobě :

Ach Ne!

Poslední Slzu.

Pokřik Šaršii, Bachčisarajských Fontán Důvěrný
Kvil, Lomoz Bazaru, Plachý, - Ach, Hýkot Osla,

Zavřeštění

Derviše, Zvysoka Natřikrát

Vázaným

Uzlem Z Hedvábu Vystlaný Ohlas Kroků V Dávné Džamii :

Tabríz,

Kazak A Ladak,

Ach, Ten Všecken Nářek Bereniky, Běda Mi, K Čemu,

Te Jen Pro Ten Rusý Vlas, Právě Teď Stříhaný,

Pro Jedinou

Jak Slza Modrou, A Jak Slza

Krvavou

Zelenou I Modrou Hvězdu - K Čemu Všechno Te ? Třikrát Běda !

Jinak

Te Být Nemohlo.

Ale Už, Jak Z Dávna, Jako Odjakživa, Právě Teď :

První Mešity, Údolí Miljačky, A Hned

Jarní Blesk,

Prásk ! V Tisíci Ozvěnách Znicí,

Rázem Vše

Osvětlující Dunění Hromu - V Té Jediné Kuličce

Dvakrát

Jeden Blesk A Hrom -

Sarajevo.

J E Ž Í Š P O D Z Á K O N E M

Pod Trojí Pečetí
/Smrti, Života A Života Věčného/
Pod Desaterým Zákonem: Židovským
Pod Jediným Mětrem: Římsko-Katolickým
Pod Všelikanánským StoTřiaPadesátiMětrem: Řeckomoravským !

Dobrý Pastýř I V Hrobě
/A Právě Zde A Teď!/
Počítá:
/Ovečky/

Á Bé Cé Dé
Půlnoc Předě
Den Počítá
Kolik Nítí
De Tři-A!-Třicítí

Aneb

Kolik Ještě Zbývá - Sil - Noci
/Co Schází - Na Kráse - Jitru/

//Apollé Přehlíží Svých Devět Máz//

....A Pak :

Rozkaz ! K Zmrtvýchvstání :

Vzhůru K Azuru !

/ 15 : 12 : 7 : 16 : 7 : 14 : 5 /

Božské Hóry ! Ó Vy Jediné Skutečné Vlákyně

Básně : Bázně Boží I Bázně Člověka !

Kolikrát Jsem Putoval

Vašimi Stráněmi Jak Líliemi, Jak Polem Máku,

Kolikrát Se Opájel

Omamným Závanem Vaším, Jak Vůní Šeríku -

Ten, Který Věří !

A Teď Božské Hóry, Bych Já Slabý Doputovat Měl:

Teď, K Stáru Když Zdáli, Urbi Et Orbi, Zřím

- Quo Vadis ? - Tu Kapličku

S Tak Zřetelným Nápisem, Psaným V Krvi, Dopsaným V Prachu

Tu Před Branami Říma ?!

Ó, Přejte Mi Nejen Navštívit Kapitol, Nejen

Zvednout Křehký Brk

Z Vašich I Na Nejmenší Šustot Cvičených, Na Slevo

Poslušných Hus, Ó Těch Statečných Múz, Které

Mne, Spícího Co Dítě

Nezištně Chránivaly Když Jsem, Opřen O Poslední Sloup,

O Vůbec Poslední Sloup

Tam V Rozvalinách, O Mramoru Ach, Mé I Vaší

Jak Krev A Mléko

Rodné, Mateřské Hellady Snil. Ale Dest Už Zubů

Zpěněných Slinou Apokalypsy, Ach Teu

Žízní Epileptika.!

Co Jsem Bez Vás ? Jen Vy Jste Úsměvně Chodit Až I Kráčet

Mne, Od Prvních Kročejů,

Učily, Jenom Vy Jste Podchytly Pád Sestersky

Podanou Rukou

Vy Jež Samojediné Ach, Ne Odvrátíte, Ale :

Políbíte Ránu. Ó Chvíle ! A Teď Jsem

Tady, V Místě Nejslabším,

S Vámi, V Prachu /Ještě Ne!/: V Kímě, A Z Nosu Mi Teče Krev.

Ó Mé Múzy - Ó Hóry !

Vlídnu Rukou Svou, Zlatou Metleu I Rtem Svým Rudým

Mne, Ah Slabiku

Po Slabice Učte: Ne Poznat, Ale Vyznat Celý
Ten Řetěz, Řetěz Růžový A Zlatý, Ah
Můj A Váš Nás Všech - Svatý
Růženec : Jedinou Míru Básně A Bázně Boží, Kříž
Slova I Ruměnc, Ó

- Stud ! -

Ten První
Slabikář Něhy, Pečítadlo Lásky.

Ranní Soutěž
Mistrů Pěvců

/Hned Nad Ránem Dost Na Ráně
Tady A Takhle: Po Káni A Pod Obraz !/

O To Vůbec Nejlepší
/Svítáníčko/
Na Světě:

Q
Věčně Zelený
Věnec
Toho Velmi Časného: Ach Velmi Dočasného !

Zahradníčka
- Ale Ne Navěky! -
/Jedním Slovem - V Krvi A Těle -
Právě A Jen Teď Zjitra
Učiněného Člověka Božího:/
Slova !

/ 5 : 5 : 4 : 4 : 13 : 11 : 17 : 10 /

A Teď Jsi Slyšel
První Ptačí Hlas.
Bděl Jsi Se Mnou,
Bdít Budeš Zas.
Teď Právě Slyšíš Moji Píseň Velmi Jemnou.
Jako Struna Větrem Jsem Se Rozetřás
A Jako Zrnko Prachu Než Zlaté Prsty, Běda Ho Semnou
/Do Slzy Velikosti Hrachu As/.

V Hodinu Tuto
Už Ne Temnou
A Teď Ještě
Neoděnou

V Nachu /Ale Brzy! Už Brzy! / Zpívej Se Mnou :

Tak Jako Ptáčekové Ach, V Strachotíně

Hájku Zpěváchu. Nač Tolik Strachu, Je Všechno V Mém Hrdle /Šach !/

A V Tvém Klíně : Vzpomeň Si Na Co Chceš,

Vše Dostaneš /Mat!/.

Jen Když Na Popel

Shoříš, Na Smrt

Zapomeneš,

Na Život A Na Smrt Zaplaneš, Ach A To Ty

Zas Ano - Milá Brachu : Dobré Ráno!

Vzpomeň Si Nač Chceš, Ano; A Na Co Nemáš, Ještě Dostaneš

Přidáno. /Můj Bože./ Nevídáno.

Čteno, Hlasitě

Diktováno A

Podpsáno

Všemi Pěvci

Českých Zemí. Tebe Jsem Poslem Volil Mezi

Všemi /Mezi Volem A Oslem : Jen Si

Vzdychni, A Kýchni !/. A Teď, Běda, Smějte Se Mi - Všickni, Všichni !

- - - - -

Až Na Máchu.

Styd Se

/Za Pomlázku !/

Zrcadlový Obraz Toho Chlapce

/Pro Chlapce/

Ach,

z

/ 9 : 8 : 9 : 6 : 5 : 4 : 8 : 8 : 12 : 3 : 5 : 7 : 7 : 7 : 18 : 10 :
: 14 : 7 : 3 : 6 : 6 : 6 /

Věk Pokročil, Ach Věk Je Tady

A Slza Mašla Zas Svůj Hřích,

Chlapec Se Plíží Do Zahrady

Na Nohách Kouzelných.

A Kdo Ho Hýčká ?

Kočička

A Pejsek Už Od Malička.

/ A Taky Ještě Pan Strejček./

Ale Není To Žádný Hejsek. A Tak Jde,

A Tak Jde

A Tak Si Píská :

Je Červené Pondělí.

Tak To Bychom Neměli.

Dost Mrskání. Dost Krve.

Ale Teprve Když Krev Odšumí Je Člověk V Lásce Nesmělý.

Básník To Ani Jinak Neumí :

Nejprv Rozumy Až Pak To Poslední, To Prvé.

Jsi Lásky A Jsi Něha

A Jsi Smích.
Jsi Čistý Jako Sníh,
Ohnivý Jak Réva.
Při Pohledu Zleva.

Ale Odprava: To Je Jiná
Ach Rozprava, Tam U Krále
Železnice, Pro Zakrvavené
Jedno Veliké Nic,
Tím Jsam Chtěl Říci,
Že Kdo Má
Pod Čepicí, Může Míti
Pod Věncem Z Trní, Mrskute.
Která Láska Ti V Srdci Vrní, Rekruta ?
Ta Loňská
Jak Noveluní
Anebo Ta Tak Věčná
Jak To Krveprolití
Příliš Horlivých Vůní ?!

Láska Je Vždycky Pán : A Byť I Slečna Pochybné Pověsti. Oh :

My Jsme Se Nikdy Neměli Nalézt.

Naštěstí. My Jsme Se Našli Odjakživa, Jak Ten

Kdo Nehledá A Najde :

Což Bývá.

Láska - Pevná Srdce

Páska: Ale I Prut

Když Jinak Nezbyvá.

Jen Kdo Se Nehledá, Ten Najde

Jak Už To Dvakrát Nebývá. Ah :

Svou Mašli Pomlázka, A My Dva,

A My Dva - Každý Ví

Co Je To Láska.

Ten Který

Dostal Kolumbovo Vejce,

Ten Který Stojí U Dveří

A Zpívá.

Petrův Zdar!
Na Jezeře Tiberiádkém

Vrhání
/Se/
Po Hlavě
/Po Ránu/
Do Náruče Kristovy
/Ó Té Jedné Velké Rány:
Do Slova!/
A
Po Srdci
/Už Zjitra/
Do Ran Kristových
/Ó Té Jediné Zlaté Sítě
Plné Stříbrných Slabik!/
A Počet Jejich:

153
/StoPadesátTři/
/Jan,21,11/

Na Hlubinu !

/ 6 : 6 : 6 : 4 : 6 : 6 : 6 : 5 : 8 : 9 : 6 : 5 : 4 /
/ 1 /

Dolů ! Pryč ! Pryč ! K Matkám !

Konec Kantilény.

Šílenství Není, Ach,

Ztratit Rozum:

Ztratit Srdce ! Ó Můj

Ježíši, Ukryj Mne

Do Svých Ran ! Obejmi

Mne Zprobodenou

Svou Rukou, Levou A Pravou.

Ukryj Do Každé Z Obou Těch Ran,

Maria Panno,

Jeho A Mne.

Dej

Pít Ze Svých Jak Nebe
Blankytných, Jak Jitro

Růžových Prsou, Ó

Nejdřív Tobě,

Můj Zdenku !, A Až Pak

Tobě A Mně. Ach Z Těch

Obou Hvězd : Z Nebeské

Hvězdy Lásky I

Z Hvězdy Éros. Dej Pít Stříbrně

A Zlatě, Jen Ty Sám, Vodnáři -

Zdenku, Nám Blížencům

Ach Nám Oběma :

Tobě A Mně.

N Á Š P R A P O R Č E R V E N Ý A B Í L Ý

Osud
Českého Lva
/Moravského Básníka /

Josefu Šafaříkovi
/Nyní I Vždycky - A Už Navěky !/
Společnou

Cestou K Poslednímu

/ 10 : 11 : 11 : 8 : 7 : 10 : 14 : 19 : 7 : 17 : 9 : 3 : 29 : 12 : 13 /

Nechci Sdílet Osud Vyděděníce

V Této Vlasti Jíž Jsem Tolik Miloval,

Tomu Odporuje Ve Mně Každý Sval,

Každý Záškub Srdce, A Byť

Třeba I Oběšence :

Ó Ne Já Se Nechci Nechat Zabít.

Za Živa : A Pak Z Dálky Si Poslat Na Hrob Věnce.

Už Se Připozdívá : Ale Ještě Nestmívá : Ještě Se Nestmívá

Až Na Jitro, Tak Tence.

Toho Bohdá Nebude, Slavík Ještě Jak Labuť Nezpívá

/Byť V Zemi Slepého Mládence !/

A Přece:

Přec Jít, A S Oběma Očima Tam I Nazpět Slepýma, Na Obě Strany Ach,
A Jen Naslepo Se Bít !

Ale Bít Se, Ach Srdce, Ne Zaživa Mřít :

Teď Už Opravdu Nic Jiného Ti Nezbyvá.

Než Dikobraz A Lahve Od Piva.

Ne Já Se Nikdy Nepaktoval S Lidem

Vyvoleným /S Odpuštěním/ Jak Rudá

Siesta Či /S Dovoláním/

Ach, Běloskvoucí Jahve.

- .

A Teď Právě Proto Mi Pod Patou

Hoří Půda: Aspoň Nebude Nuda. Teda Ne :

Odstup Satane. Tahle Zem Nebyla Nikdy Na Jeníky Jak Lvy

Ohnivě /A Ta Jejich

Tři Orlí Pera Z Rudé Mízy, Ach U Vytržení ! Celá /,

Zato Na Slavíky Z Milosti

Boží, Ó

Na Opravdové Básníky Z Milosti Boží A V Bázni Boží /A Ach, Chudé Duchem !/
Navěky Chudá.

Nedám Se Vypakovat Do Kostariky

Aniž Na Bodláčí Porostou Celé Rudé

A Zlaté, Národně Obrozené

I Osvobozenecké / A Běda Nám,

Nepřetržitě Umělecké/ - Už Pos

ŠestSetŠestAŠedesáté -

Fíky: A Fuj ! Ó Díky.

Tady Mne Máte: To ^{Radši} Budu

Bez Chleba. Nech Si Ty Vtipy - Květe Lípy. A Teď

Nepadej - A Padej ! Ještě Jsem Příliš Mladej: Co Mi Po Hrobě. Vždyť

Já Sem Patřím - A Že Jen

Jediného Je Potřeba ! - Hned I Ve Dvojí, A Hle, Hezky

České Způsobě: Způsobě Pod

Obojí :

Hle Rudý Meč Jenž O Korunu Vždy Jen Z Ryzího Zlata Stojí - A Hle Lev Stříbrný
Jenž Na To Tata

Se Na Poli Krve A Cti /I S Těmi, Ach

Dvěma Ocasy !/ Pak /A Jak Z Cizího! /Hojí:

Ten I Onen Jak Jazyk Náš, Běda,

Mateřský, /A Jak V Ráji Otcovský Had/

Rozeklaný Do Krásy. Mám Tě Rád. A

Takový Jsem - Taková Jsi:

Hezká - Má Zaslíbená

Země, Země Česká /Má Země, Ach

Bílá A Krvavá/: Čechy A Morava Dneska !

Pojď Sem Ke Mně ! Ne Já K Tobě, Ty Ke Mně. Ach Kterak Se Mi Stát Může

Aby Služebník Pána

Mého Vešel Ke Mně ? /Aniž Se Pak Věšell/ Dal, A Má Dáti.

Tak:Platí. Za Všechno /Se/ Platí.

Ani Smrt

Na Mně Víc Nevychvátí : Přeber Si Má Slovo Přece : Ale Ne Mě !

/Abychom Pak Oba Neskončili

V Ohňové Řece : Aj, Červený A Bílý -

A Byť Nás I Od' Hlavy K Patě Pozlatili./

A Pak Ať Na Jakoukoli Druhou

Stranu Bosou Nohou Přejdu. Ach Jen Svou

Vlastní, Jen Svou Vlastní Píli /Slovem A

Obrazem/, Tělem A Krví :

. A Jen Touto Svou Vlastí

- Ach Jen Svou Vlastní Vlastí : Ó Smrtí -

Kéž Do Své Země Pak Jak Domů : Do Hrobu Vejdu.

U M Ý V Á N Í N O H O U

Všeliké Mytí:
Hlavy
/Slzama I Nardem/
Mozků
/Octem A Žlučí/
I Srdce
/Krví/

Jen Ne Rukou !

Svatební Píseň
Lásce Nové A Věčné

Tady Už Možná Před Svítáním
/Ale Jinak Ještě Dávno Ne V Káni/
//Zas: Po Káni!//

Tobě

ž:

/Své Stálé
Severce/

Praha: Jižní! Město

/Už 12.3. 1986/

/ 9 : 8 : 14 : 13 : 14 : 9 : 3 : 11 : 17 : 7 : 5 : 5 : 12 : 24 : 20 :
: 12 : 24 : 8 : 24 : 21 : 13 : 11 : 12 : 5 . 18 /

Neděkuji Ti Za Úsluhu

Když Mne Držíš V Svých Ramenou

A Ty Slzy Co Se Řinou Jdou I Tobě K Duhu :

Ó Panenko Mých Očí, Světlo Mých Zorníček -

Snad Se /Tobě?/ Srdce /A Mně !!/ Hlava Nerozskočí :

Ach Jaký Jsi Ty Můj Vzorníček

/Teď Trylek!/

Že Už Nenasazuješ Tvář Kamennou.

/Zato Tvář Plamennou Jako Ten Nad Panelákem Měsíček./

Už Jsem, Běda, Tvým Žákem.

I Já Slavíček !

Jak Tu Vedle Mě

Ležíš : Jak Jsi Silný. Jak Čerstvě Ze Země,
Jak Právě Ze Mě Vytažený Pecen /Ah Ještě Horký Rohlíček!/:Z Mé Tvůrčí Dílny.
Jako Můj Stále Nasedlaný Koniček /Ty Sám Podmínky Si Urči !/:

Ale Už, Ah, Uvázaný U Svítilny.

Zatím Co Krev Nám Oběma Ve Spáncích Zurčí: Ale To Je Jen KZlosti, To Není Hněv.

Zase Ten Můj Vdoví Troniček,

Zase Ty Od Poslední Večeře Pro Jistotu Ještě Jednou Ohlodané Kostí,

Zase Ten - To Není K Životu ! - Už Snad Naposled Odřikávaný Chlebiček

/Ale Ach Jak Tebe Chlebe - Ty Chlape - Mám Rád/ :

Nejraději Celozrnný Obilný -

Až Po To Břicho A Hladový Pupíček.

Ale Teď Ticho!

Jako Ten Kdo Se Chápe Svých Věcí A Kdo Nechrápe : Kdo Chápe.

Hle Jak Se Má /Až Teď Když Je Tma/

Konečně Ticho K Tichu Zas:

Druh K Druhu /Vladimír Holan Řekne: Sudolicho !,

Uhu !/. Já Ale Jinak Ach, Vidět Věci Jsem

Povolán /Než V Hříchú/ : Takovou Panenku V Oku

Přeci - Oh, Takovou Zorničku

/Jak Slzu

Na Jazyku Tak Ohnivý Hlas - Ó To Všechno Opravdu Mít

A Pocítit: Běda, Smět

Pocítit - A Mít ! -

To Všecko Chce Čas:

Ale Pořád Mám Na Mysli Spíš Jen Tuto

Svou Básničku Než Lidské Řeči, Běda ! /Stále Tu Šedinou Písničku: Ach Básníku/

To Jen Na Okraj K Tvému Šetsakramentsky Vypečenému Rohlíku

Ležícímu Jak Na Dlani Tam Na Břiše

/Na Svě Rodné Peci/: Ach Pro Ježíše-Než Si Ho Pak I Anděl Sám Zbodne-Už Končím,

Už Eudu Hodné, Tak Tiše !

S Pánem Bohem Já Už Se /Pro Tuto Noc!/Loučím: Ale Na Celém Světě Stejně Přeci

Píchají /I Když Já Nejsu Takové! / Trny A Řeci, A Ne Vždy, Ne Vždy

Si Spolu Budem Tak Blízci : Ach Tak Dalecí

/U Lože A Stolu : Tak Jako Zlatý

Arcipastýř Na Tmólu Krvavým Ovcím

V Jejich Paktólu/

A Jako Bůh A Adam - Adam A Bůh - Běda: Druh Svému Druhu.

Jenom Se Musí Člověk /V Bohu !/

Ach, Zapomenout Na Všecko,

Pán Bůh Na Všecko /Skrze Člověka, A Pak S Ním - Se/:

Zapomenout - Ach Bože : Než Ten Sen Dodříme,

Než Ta Pec Dodáme A Pecen Vychladne, Řeknu

Ti Člověče, Jeden Vyhládne :

Ale Pak

Si HoVlastníma Rukama Na Roven

Rozdělíme A Spolu Sníme, Běda : Do Roka A Do Dne.

Jako Voda A Oheň.

Však Do Té Doby

My Už To Spolu

Vydržíme - Ty A Já Jeden Muž : My Dva

U Jeánoho Lůžka A Stolu : U Jen Jediného Stolu Co Lůžka A Ach, Běda

Lůžka Co Stolu Na Kolečkách : Domácnost Tedy Vysloveně Mužská.

Srdce Vzhůru, Nohy Dolů : Když Teď Už Snad

Víme Co Všechno Smíme /A Co Už Nesmíme/ Ale Že Hlavně Jen Jedno Musíme :

Na Všechno, Ach - Zapomenout

Navěky, A Pak Se-Jen Jednou-Ó Jen Jednou Zapomenout A Navěky Najít : Druh

V Druhu /Nač Se Dál Hájit, Nač Tajit Před Tebou, Ó Světe Dvoutisíciletý !/.

Potřebuješ Vzpruhu : Mé Nové Království Už

Jen Tisícileté : Od Muže K Muži !

Na Vlastní Kůži Si Svěřte, Na Vlastní Pěst

/V Krvi/ Prověřte

Tu Zvěst Bezejmennou, Kterou My Všichni - Pro Vás ! - Přicházející

Jak Věčnosti Jitřní Počár Jsme

Vítali Na Kolenou: A

Věřte. A Jen Skrze Druha A Jen S Ním A Jen V Ném

Celou Pravdu, Všechnu Krásu A Jen Jedinou

Lásku Svou Měřte : Nejprve Na Prvního Druhý

Ale Pak První Na Druhého

Statečně

Jak Jeden Muž Udeřte ! Ať Je Jeden

Pastýř A Jeden Ovčinec : Lásek Vašich, Lásky Mé Eden.

A Pak Si Ji Zas Spolu

Vyměňte Vděčně:

Vy Mikuláši

/A Tak Dál, Nekonečně/: Ať Vám Jde K Duhu !

Hle Radost Pána Pánů Svých, Radost Sluhy Svých Sluhů: Sem Tam Se Zapomenout, Ale

Nikdy Nezapomenout Na Úsluhu Vzájemnou : Oběť Nekrvavou

A Věčnou, Úmluvu Novou, Všem Zřejmou - A

Tajemnou!

Bože Můj, Od Pluhu K Pluhu

Navěky Rozklenout Duhu Sedmibarevnou, Ó Duhu:

TisícAJednoSemennou !

504

P o z n á m k a

Těchto deset básní je vybráno z Kuběnovy poslední sbírky "Žízeň Hvězdy Jitřní", napsané v prvních měsících roku 1986. 31. května 1986 se Kuběna dožívá padesáti let a já seznamuji přátele s několika jeho básněmi proto, abych při této příležitosti připomněl básníka, který je jedním z nefalšovaných outsiderů české poezie. Nejsem k tomu veden pouze tím, že jde o mého odvěkého přítele /kamarádíme se od svých patnácti let/, ale především tím, že Kuběnu považuji za skutečně velkého básníka. Poezii píše odvědycky, v jeho šuplíku leží, pokud vím, čtyřicet básnických sbírek. Kuběna je pseudonym, skrývá se za ním /vlastně ani moc neskrývá/ Dr. Jiří Paukert, vědecký pracovník brněnského Krajského střediska památkové péče. Tiskem mu vyšlo svého času několik básní v časopisu *Tvář* a pak ve sborníku *Podoby*; malý výběr jeho básní vydal kdysi František Muzika jako školní bibliofilský tisk; "Společnost přátel Jiřího Kuběny"/Havel, Linhartová, Koblasa, Topol/ uspořádala koncem šedesátých let dva jeho recitační večery. Jak patrně, velkou publicitou se tento básník opravdu pyšnit nemůže. Proč tak málo publikoval? Především proto, že sám o to nikdy příliš neusiloval: zdálo se mu, že místo outsidera je mu z různých důvodů nejpřiměřenější a tak v době, kdy by jeho verše měly jakous takous šanci na vydání, je nakladatelstvím nenabízel, a v době, kdy tato naděje vyprchala a relevantnější část české literatury se přemístila do samizdatu, odmítl publikovat i v něm z obavy, aby se tím příliš nezařadil a svému outsiderovskému postavení se tím nezpronevěřil. Jeho vlastní vůle nebyla ovšem, myslím, jediným důvodem jeho nepublikování: i to nejosvícenější nakladatelství by i v těch nejliberálnějších letech stálo tváří v tvář Kuběnovým veršům asi dost rozpačitě: vše v nich - od složitě struktury skrytých šifer a mnohoznačných odkazů k nejroz-

manitějším okruhům symboliky, přes jejich vypjatou religiozitu a jejich složitou veršovou výstavbu a vůbec originální poetiku /jeho verše jsou myšleny jako jakási notace poezie fónické a jsou založeny na neobvyklém principu sylabickém/, až po takové její prvky, jako je otevřené autorovo přiznání k "maskulinitě jeho Érota" /Kuběnov termín/ - tedy to všechno by pravděpodobně nakladatelské redaktory dost děsilo. Jak jsem už řekl, znám Kuběnu odwždycky: na přelomu dětství a mládí - v hlubokých padesátých letech - jsme si vyměnili bezpočet učených dopisů, v nichž jsme oba poprvé hledali sami sebe, a podnikli bezpočet dobrodružných výprav k různým literárním veličinám, od Seiferta, Holana a Nezvala až po Bednáře a Koláře; od těch dob jsme v nepřetržitém přátelském styku; známe se tedy až příliš dobře, než abychom si navzájem neviděli tak říkajíc do karet. Už proto nejsem schopen říct cokoli tak zvané "objektivního" o Kuběnově poezii; v každém jeho nejpodivnějších verši slyším neomylně jeho hlas a poznávám jeho senzibilitu; ani to nejodvážnější místo jeho poezie /například z oblasti oné "maskulinity Érota"/ mě nešokuje, protože vím, z jak bezelstné čistoty a vnitřní vážnosti vyrůstá; i ta zdánlivě největší a nejstaromódnější trivialita mi v jeho básni nevadí, protože příliš dobře vím, že není žádnou trivialitou, ale rafinovaností natřetí /pamatuji ostatně, že svá - běžnému čtenáři stravitelnější - léta halasovská, holanovská a kolářovská Kuběna úspěšně absolvoval už v pubertě/. Ačkoli tak málo publikován, je Kuběna kupodivu v určitých - řekl bych: zasvěcených - kruzích dost znám a uctíván. Co si však o něm pomyslí čtenář, který se s jeho poezií nikdy nesetkal a který neměl dosud příležitost ji strávit a zažít? Věru nevím. Edice Expedice vydává ke Kuběnovým padesátinám obsáhlý výběr z jeho desavadního díla; tímto směrem odkazuji pozornost těch, kde zatouží se o něco důkladněji konfrontovat s tímto osamoceným brněnským Orfeem.

Květen 1986

Václav Havel

Několik bližších poznámek k tomuto textu, který krom bezvýznamných drobností doslovně zachycuje projev přednesený v polovině března 1948 v dobříšském zámku při takzvaném sjezdu mladých spisovatelů, je připojeno na závěr.

Když mi byl přidělen úkol referovat tady o problému svobody literatury, byla mi tím pochopitelně ponechána volnost vybrat si k svému projevu některý z těch mnohých aspektů, které se při probírání dané otázky nabízejí jako východisko. Je tedy třeba předem vymezit, která z těch hledisek tu budou hlavně uplatněna. V základě mi půjde o dvě souvztažné otázky: za prvé, jaké jsou podmínky psychologické a mravní, za nichž je autor schopen osvobodit svou tvůrčí schopnost tak, aby jeho talentu, znalosti a zkušenosti bylo optimálně využito. To je tedy především problém vnitřní organizace autorova vědomí; s ním ovšem nedílně souvisí otázka druhá: jakým způsobem a do jaké míry se na této vnitřní práci autorově podílejí dobové podmínky sociální, morální a hospodářské, tj. jaký vliv má historické kolísání svobody ve smyslu sociologickém na utváření autorova života a tím i jeho díla. Chceme-li klást důraz na tuto druhou, nedílně spjatou, přece teoreticky oddělitelnou polovinu vymezeného tématu, předpokládá to především ohlédnutí do historie.

Bylo by ovšem opovážlivostí chtít tu pronášet něco víc než několik poznámek na okraj dějin svobody. Je tu totiž navrženo příliš mnoho látky. Ale vzdát se historické zkušenosti se svobodou, nepřihlížet k dějinám, chtít jen spekulativně, z našeho omezeného místního i časového rozhledu uvažovat o její hodnotě a postulovat snad její potřebnost, to by zas znamenalo ochudit se o to nejvzácnější, co snad vůbec lze z takového zamyšlení nad svobodou vytěžit. Znamenalo by to totiž ochudit se o ten velkolepý a zas zdrcující, nikdy příliš útěšlivě příjemný, avšak vždycky povzbuzující a podnětný pohled na

sílu, jemnost, tvrdošijnost, vynalézavost i píli lidského ducha, jenž právě v literatuře a skrze ni překonával nejvýrazněji dobová i místní omezení a v pokusech vždy nových, byť vždy znovu tragicky bezúspěšných, pokoušel se prolamovat hráze mezi lidmi a lidskými skupinami, sjednocovat svět, vytvářet svým působením na mysli a srdce svět snesitelnější, méně oddaný vášním a pudům, oddanější spravedlnosti, pravdě, sbratření.

Je pravda, že v jednotlivých, třeba jakkoli mnohých dílech různých dob docela mizí tento charakter literatury jako zlidšťující, oduševňující a zjemňující aktivity lidského ducha. Avšak i díla, jež by bylo možno posoudit z hlediska té nebo oné etické normy jako negativní či škodlivá lidskému rodu, nemohou při bližším zkoumání neprozradit, že i ona patří do souvislého kontextu literatury jako ustavičně dorážející tazatelky po pravdě a zákonu života. Opět lze namítnout, jakým že je literatura dotazem, když mívá často charakter hrdého, neústupného tvrzení, když jindy je plna sebejisté ironie nebo zas nějakého pyšného zoufalství, které z ničeho nepřijímá útěchu. Ale od toho přece je literaturou, věcí předloženou ke čtení, něčím, co předpokládá své splnění v tom, že to bude čteno, že to vyvolá určitý ohlas, vnitřní život, probuzený tep myšlenky v tom, který to čte. Právě touto polaritou, tímto soupeřstvím mezi myšlenkami díla a procitlou myšlenkou čtenářovou je dán onen tázavý charakter literatury - jež je zároveň charakterem duševně probudivým a osvobodivým. Historický problém svobody literatury pak v samém svém základě vzniká z toho, že ta nebo ona doba, řídící se určitým morálním, zákonným, zvykovým nebo názorovým kodexem, jenž je celým souhrnem okolností sociálních, hospodářských a psychologických, jen do určité omezené míry je schopna chápat a uznat tuto všeobecnou povahu literatury. Jak už bylo naznačeno na začátku, jde tu pak o problém dvojitý: jednak sociální, proměnlivý v svých historických výkyvech podle toho, jaký tlak vykonává společnost na autora, do jaké míry na něm chce podřízenost a služebnost právě jen své morálce a svým dobově a místně ohraničeným zájmům. Za druhé pak tu v samém autoru vzniká problém psychologický a mravní, jak dalece totiž sám v sobě podléhá morálce svého místa a doby, nebo jak dalece se z těchto závislostí vnitřně osvobozuje.

Ptejme se nyní, kdy vlastně v dějinách vzniká celý ten problém svobody lidského myšlení, zachycený v svých příznacích právě literaturou. Zdá se, že poprvé tato otázka vyvstala v době, kterou Karl

Jung po historicko-psychologickém studiu označil jako zlom nebo přechod od myšlení nepřímého k myšlení přímému. Ta dějinná chvíle podle Junga nastala v časech rozkvětu řecké kultury. Myšlení nepřímé není de facto aktem myšlení, nýbrž snem, zrcadlením, pouhým bezbranným přijímáním skutečnosti: hlavní úlohu tu má fantazie, vytvářející mýty, bdělé sny o této přijaté skutečnosti. A vytváří je nikoli proto, aby se měnil lidský postoj k ní nebo aby se měnila v čemkoli tato skutečnost sama; je v svých literárních projevech pouhým záznamem obrazivého snu, podníceného citovými stavy, jako byly zas v jiné rovině pouhými faktografiemi ony dvorské nebo válečnické kroniky, k nimž právě tak není třeba přímé myšlenkové aktivity. Ze svých současníků a předchůdců, ne ovšem jen řeckých, právě Plato znamená nejvýraznější vzpouru proti tomuto pouhému akceptování a zrcadlení života. "Většiny věcí, které vás trápí," říká Plato, "můžete se zbýt; velkou část toho, co vás ovládá, můžete svrhnout. Můžete s tím jednat podle své vůle." Tímhle vykročil člověk ze zákona přírodního, a vykročil proto, aby tento zákon sám obhlédl, zvážil a poznal. Vzal na sebe odpovědnost za případný spor nebo souhlas lidského rodu s tímto zákonem. Co dosud v nezachovaných nebo jen zlomkovitě zachovaných zpěvech, bájích či kronikách bylo pouze záznamem, případně pokusem o výklad života a světa, stává se projevem člověkovy vůle k změně. Toho dříve nebylo, aby se jednotlivec v svém myšlení odvažoval takové odpovědnosti sám za sebe a za své společenství. Je pochopitelné, že při takovém výboji narážel na odpor společenský. Bylo to příliš nové pro obce a kmeny, řízené v svém životě vnější setrvačností a nerozbíranou silou pudových potřeb, aby tu někdo začal uvažovat nad běžnými pojmy, definovat je a podřizovat jejich obsah intelektuálnímu soudu. Také ovšem děje přírodní vzdorovaly tomuto prvnímu náporu poznání. A vývoj společenský, hospodářský a politický, byť již značně ovlivněn novotou, přece nebyl hned ochoten - jako ani napříště nebude ochoten - podříditi se beze zbytku intelektuálnímu soudu, předpovědi a nabádání. Naráží na tyto odpory poznal myšlenkově tvořící člověk, co je svoboda, poněvadž poznal, co je omezení a nesvoboda. Je dobře si při tom všimnout, jak otevření otázky svobody spadá v jedno s historickou chvílí, kdy nastává v člověku vědomí odpovědnosti za způsob, jímž pokračuje život jednotlivců i život lidského rodu. Kdo této odpovědnosti nemá, kdo tedy jinými slovy nepoznal, že v sobě nese svědomí, jež je orgánem této odpovědnosti, nepoznává hranice svých vnitřních možností, ani vnějších omezení, a nepoznává tedy ani potřebnost svobody, poněvadž ho nic nenutí kontrolovat běh světa svým poznáním, měnit svůj vztah

k němu podle tohoto poznání a tím už navrhovat změnu obecnou.

Když pak sledujeme dál dějinné proměny, jimiž prochází otázka svobody tvořivého myšlení, vidíme zřetelně, jak povahu epochy a období lze určit právě podle toho, kterého druhu je omezení, jež v těchto epochách a obdobích působí nejsilněji na rozsah vnitřní a vnější svobody autorovy. Tato omezení jsou ovšem vždy komplexní, nemají ráz jen psychologický, jen etický nebo nábožensky církevní, jen sociální. Vždy je lze vyslovit jen pojmy všech těchto kategorií. Různost dob v jejich vztahu k svobodě tvořivého myšlení je pak v tom, že některá z těchto kategorií může více a lépe než jiná postihnout charakter omezení, jež v té nebo oné době převládají.

Tak například hned v tom prvotním období evropské vzdělanosti, jež podnes má tak mocný podíl na řádu i zmatcích světa, byla přítomná jako činitel vnitřně omezující jakási sociálně etická lhostejnost a setrvačnost. Když Aristoteles má povědět, zda a do jaké míry je slučitelné s řádem světa trvání otroctví, uhýbá velmi jednoduše: jsou prý na světě "otrocké povahy" a pro ty není jiného stavu než otroctví. Mohlo by se tu vytknout, že takovým soudem o jakési Aristotelově asociálnosti - jak by se říkalo naším termínem - chceme snad měřit jeho dobu a jeho schopnost svobody měřítky dneška. Nikoli. Vždyť si sám tu otázku nadhodil, jeho znalost světa a jeho svědomí jej k ní nutily. Dosáhnuv však svobodného rozletu své myšlenky při zkoumání desítek jiných otázek, nad touto otázkou zůstal závislý na současném stavu společnosti. To ovšem není jen případ jeho. Podobně si počínala snad všechna literatura jeho věku, ať filozofická, dramatická nebo epická a lyrická. Soustředění na problémy citové a nábožensko-mravní opomíjeli sociální aspekt mravnosti.

Když takto mírou svobody potenciální měříme svobodu uskutečněnou a určujeme tím v některých bodech charakter literatury toho či onoho věku i doby samé, neřekli jsme ovšem zdaleka všechno o hodnotě filozofických nebo uměleckých literárních děl. Je tím jen řečeno, s jakým ohledem k nim musíme přistupovat, s jakým očekáváním je číst, aby v našich očích a myslích neutrpěla jejich podstatná hodnota prostě proto, že bychom netolerantně bez dopřání svobody, tj. bez svobody ducha vlastního, požadovali od autorů jen to, co vyhovuje našim vnitřním předpokladům, našim domněnkám, přáním a zájmům. Jde tu, jak zřejmo, o další a důležitý úsek, na němž je třeba zkoumat otázku svobody literatury, totiž o úsek psychologických, mravních a sociálních vztahů, jimiž je autor vázán k svému společenskému prostředí nikoli už jako k objektu svého nazírání nebo jako k

obci, v níž žije svou zkušenost, nýbrž jako konzumentu a čtenáři své práce. U některých autorských typů a v některých dobách právě tato dílčí otázka celého problému vystupuje nejvýrazněji do popředí. Nechceme se tu ovšem zabývat těmi zjevy, jež by bylo možno podle velmi staré a prosté definice zařadit do kategorie "duchů koupených, duchů zkažených". U těch o žádné hledisko otázky svobody nejde a jít nemůže, poněvadž se prostě pokusu o svobodu vzdali. Přece však u autorů velkých jde často velmi daleko a hluboko do duchové i formální struktury jejich díla právě ten určitý stupeň nekritické podlehlosti a ústupu před duševním průměrem, vkusem a životním pocitem konzumentské obce, nebo před zájmy, záměry a ideami těch, kteří chtějí mocenskými prostředky tyto obce pro své účely formovat.

Právě odlehlost a ústup tohoto druhu je snad nejvýraznějším příznakem literatury doby římské. Když se seznamujeme s jejími dějinami, když v dílech samých vidíme jejich půvab, eleganci, duchaplnost i formální dokonalost, ustavičně se nám vtírá otázka, proč na podkladě této vzdělanosti tak vytríbené, proč z umělecké dovednosti tak dobře školené nevznikla literatura vskutku nová a původní, opravdověji zaujatá nejpodstatnějšími životními otázkami člověka. Svou podstatou je tato literatura přes všechny své hodnoty jen variací, obdobou nebo nápodobou předchozí nebo ještě současné literatury řecké. Když pak přihlédneme k politickým dějinám Říma, když pro pochopení jejich pozdějšího období čteme Gibbonův "Úpadek a pád říše římské", je nám čím dál zřejmější příčina této podivně vytrvalé stagnace ducha v lidech literárně tvořivých. Je to právě ono omezení vnitřní svobody tvůrčí, jež vzniká ze sociálně, hospodářsky a psychologicky motivované autorovy závislosti na těch, kteří jsou zároveň jeho politickými pány, mecenáši i čtenáři. "Život veliké většiny těch, kteří nebyli ani boháči, ani úředníky, ani ženami a příživníky v domácnostech boháčů a úředníků, byl jistě tak lopotný, tak bez zájmu a volnosti, že si to moderní mysl ztěžka dovede představit," říká H.G. Wells. Autor i ducha nejsvobodnějšího vždy je s to promlouvat jen tam, kde může doufat v ozvěnu a ohlas díla. Jak to měli římsští básníci očekávat od těch vrstev, jež byly sociálním a hospodářským systémem zotročeny až k duševní neživotnosti. Obraceli se tedy k těm, kteří měli volnost a mohli mít i zájem. Ale ti ovšem zas neměli ani tak zájem o to, aby k nim o věcech světa promlouval svobodný duch, jenž je konzervativně zúženým myslím vždy tak nepříjemný. Chtěli právě jen onu eleganci, vtip a půvab, nebo

zas, jak se stalo například v případě Vergiliových Georgik a Aeneidy, požadovali jako Augustus službu svým mocenským záměrům a plánum. Nepřítomnost nějaké převratné ideje sociální v literatuře řecké vedla tedy u její latinské sestry a napodobitelky k omezení svobody v tom smyslu, že byla už jen literaturou služebnou, určenou ve svých nejlepších případech nepřilíš dotěrně dráždit konzervativní mysl, nebo je utěšovat, lichotit jejich vkusu, nebo podporovat jejich majetnické a vladařské zájmy.

Bylo by příliš chtít se tu zabývat celým tím osvobodivým a zas znesvobodňujícím revolučním dílem, jimž samo původní učení Kristovo a později učení jeho následovníků působilo na lidského ducha a na všechny podmínky jeho rozvoje. Zde je třeba zvláště pečlivě rozlišovat onen vliv, který na vnitřní organizaci autorovy práce vykonávalo křesťanství jako náboženská idea, a zase ten vliv sociálně psychologický i mocenský, jimž omezovalo svobodu tvorby křesťanství jako instituce společenská. Teprve vlastně od Danta a od dalších básníků a autorů renesančních můžeme pozorovat souvisleji, jak se alegorizující a abstrahující myšlení, motivované výhradně nábožensky, zvolna zas vrací k společenským a psychologickým otázkám člověka. Ale i tady působí vždy omezivě to křesťanství, jež je duchovně i světsky jakýmsi čím dál tužším autoritativním režimem, který vyžaduje, aby se v jeho doméně žilo metodou poslušnosti a víry, nikoli podle koncepcí volby a vůle. Zatímco ve společenské oblasti znamená toto statizující působení dogmatického autoritářství, že po dlouhá století sociální struktura zůstává v základě nezměněná, v literatuře se to projevuje především na omezenosti témat, jimiž se vůbec možno zabývat, i na jejich traktování, které přes všechnu svou rozmanitost nalézá a může nalézt jen jediné východisko. Bylo by ovšem nesprávné opomenout ty jednotlivé vzpoury proti zakořeněnému řádu, motivované na jedné straně návratem k samému původnímu učení Kristovu, na druhé straně samostatným pohledem na nahou sociální skutečnost. Uvedme jen pro příklad onoho Johna Balla, jemuž říkali šílený kněz z Kentu a který na konci čtrnáctého století volal: nebude dobře, dokud nebude všechno společné a dokud budou robotníci a páhi. V literatuře samé projevuje se však toto osvobodivé obnažování lidské skutečnosti ze sítí tézí a dogmat mnohem méně radikálně. Chaucer, současník Ballův, podniká tu vzpouřu jen v tom smyslu, že dovoluje, aby do jeho díla pronikala jakási svěží lidová jadrnost jazyka a charakteristik. Přitom je pro něj příznačné, že se neosvobodil z jakési myšlenkové setrvačnosti své vlastní vyšší

vrstvy natolik, aby týž lid, který mu jako básníku tolik poskytl, viděl i v jeho současných souženích a trápeních. Křesťanství jako by bylo i v nejlepších myslích zdegenerovalo v pouhou ochrannou nauku bránící vládnoucí vrstvy před změnami, jež vzcházejí z výbojů svobodného ducha.

Teprve pokračující renesance, za níž na křesťanské tradice duchovní a na gótské tradice společenské rozkladně i plodně působí nově objevená kultura řecká a latinská, uvolňuje opět pouta. Odtud začíná ono veliké dobrodružství evropského ducha, jež má své pohnutky především v novém, samostatném, individuálním poznávání reality, v novém pojetí lidí jako bytostí nikoli uniformních, nýbrž rozmanitých, konečně v popírání práva autorit, aby o pravdě nebo nepravdě rozhodovaly prostředky mocensky násilnými. Když se Bertrand Russell dívá na tuto obrodívou proměnu literatury a umění vůbec, říká úzkostně: "Kolik vraždění a anarchie jsme ochotni snést, aby mohla vzniknout tak mohutná díla, jaká dala renesance?" Vskutku, tato souvislost mezi společenským i morálním zmatkem a velkými svobodně hledačskými díly působí depresivně. Ale zde je na člověku, aby se rozhodl, zda je lépe pro něj a pro jeho rod setrvat v bezduché poslušnosti, jež je zároveň příčinou sociálních nespravedlností a mnoha dalších příznaků nesvobody, nebo podstoupit riziko hledání s otevřenou nadějí na konečné nalezení řádu vskutku lidského.

Od renesance, od poňlesu hodnot, jež je s to poskytnout člověku autorita církevně náboženská a jí podporovaná autorita vládců světských, jsou již mnohem různorodější ty omezivé síly, s nimiž se střetají a podle nichž nabývají určujícího charakteru jednotliví autoři. Křesťanství ovšem je stále, jako až dosud, nejpevnější hrází, s jejíž odolností všichni autoři cítili potřebu změřit své síly. Ale už není něčím absolutním, je podrobováno kontrole, kritice a výběru jednotlivých idejí. A když nabývá obrana jeho bezvýhradné autority fanatických forem, vyvolává tím jen větší vzdor v jednotlivcích nadaných myslit samostatně. V tom smyslu např. Cervantes svým Quijotem nově, protiautoritativně formuluje některé základní ideje křesťanství. Ne nepodoben je mu v tom jeho o něco pozdější anglický současník John Bunyan, tak tvrdošíjně trvajícím na poznané pravdě, že je proto dlouhá léta vězněn. Jeho Pilgrim's Progress je právě tak novotou svým pojetím formálním jako ideovým. A zas na druhé straně je tu v téže době Milton, jehož velikost je právě tak nepopiratelná jako to, že se nikdy neosvobodil ze zplošťujícího vlivu klasicismu a z

pouhého přejímání hotových idejí. Proti němu krátce předchozí Shakespeare byl duch nezměřitelně svobodnější a jedním z předpokladů této volnosti bylo, že, jak bylo řečeno, "znal málo latiny a ještě méně řečtiny". Vidíme na těch dvou velikých autorech, jak důležité je pro svobodu tvořivosti nalézt správný, povaze odpovídající postoj k tradicím a tvorbě minulosti.

Jiných forem zas nabývala uskutečněná tvůrčí svoboda z počátků novověku u takového Montaigna, jenž osvědčil svou odvahu, když v časech náboženského fanatismu ze své skepse psal o nutnosti shovívavosti k druhým, když přece pravdu nelze člověku poznat. A v téže Francii doby pozdější stojí opět proti sobě zužující akademismus Corneilův i Racinův, do značné míry služebný vladařské moci, a brzy následující původnější a opravdovější myšlení Descartesovo, Voltairovo, Rousseauovo. Je zajímavé v této souvislosti, že právě tito emigranti, nejednou i štvanci, byli duševně mohutnější, otevřenější, a také na další vývoj vykonali větší vliv než jejich dvorští předchůdci a protichůdci.

V jejich době právě ztrácí už idea křesťanství svou svrchovanost a stává se v svých jednotlivostech jen nástrojem a pomocníkem idejí politických, z nichž nacionalismus našel ve vládnoucích třídách a naneštěstí pro celý další vývoj Evropy i v ovládaných půdu až příliš úrodnou. Právě tento nacionalismus stal se v literatuře dalších století nástupcem té omezivé, znesvobodňující vnitřní moci, kterou dosud vykonávalo autoritářské křesťanství. Nemůžeme se zabývat tím kontrapunktem, který i v zrcadle literatury mezi sebou podnes rozehrávají ideje samospásného nebo mesiášského národa a nadnárodní ideje třídního boje a sociálního vyrovnání. Zastavme se jen ještě v devatenáctém století. Když budeme jako dosud posuzovat a určovat i autory a díla tohoto věku podle síly sebeosvobozujícího vzmachu, jenž je v nich obsažen, nebo zas podle toho, která z omezení tyto autory a díla nejvíce postihují, zjistíme posléze, že právě idea nacionalismu působí na autory s jakousi jednostrannou podmanivostí, která je zbavuje svobodné kontroly a zkoumavé trpělivosti nad celou řadou otázek, jež by si objektivně zasloužily víc pozornosti. Nacionalismus, ať jakkoli nabýval v politice forem revolučních, v literatuře působil omezivě na svobodnou sebekritiku národní právě tak jako na kázeň a sebekritiku osobnostní. Byl ostatně i sociálně jakýmsi konzervačním prostředkem společenských forem, jež právě zasluhovaly ze strany literatury kritiky nejpodstatnější. Často literaturou hlásaná jednostranná potřebnost síly a jednoty ná-

rodní bránila i hlavám nejlepším např. v tom, aby rozpoznaly nejzákladnější pochybenost liberalistického řádu, totiž tu, že podkladem celé soustavy liberalistického zákonodárství nebyl ohled k člověku, zrozenému k svobodě, nýbrž prostě předpoklad, že práva jsou funkcí vlastnictví. Nelze ovšem opominout ten rozmach svobodného básnického nazírání věcí lidských i vesmírných, k němuž dospěli tak mnozí básníci XIX. století, jimž právě zas nacionalismus byl pobízejícím ostnem pro jejich tvořivost. Ale pohledme např. zas na takového Stevensona, autora jistě velkých vnitřních předpokladů, jak zvolna podléhá zápečnému duchu měšťtanské vrstvy, udržované v sebespokojenosti právě nekritickým nacionalismem - až posléze o sobě musí říci, že se prostě stal literární prostitutkou. A nebyl to ovšem on sám, kdo v tom či onom stupni podlehl vkusu a zálibám majetné, legálně chráněné vládnoucí třídy. Mnohem závažnější je však ono mravní a duchovní utkání s nacionalismem jako omezivou silou, jež svým životem a dílem podnikl Dostojevskij. Družina "počvenniků", k níž do jisté míry patří, říkala ústy kritika Grigorjeva zcela bez skrupulí: "lidstvo je dáno v národech", aniž podnikala v tom směru jakékoli další zkoumání. Hledíme-li na nesmírnou svobodu svědomí, kterou Dostojevskij prokázal svým dílem, a srovnáme-li to s faktem, že nejen zůstal věren ideji, vyjádřené Grigorjevem, nýbrž dokonce šel nad něj směrem k nacionalismu mesiášskému, tu se nám zdá, že snad pro jakési příčiny, zdůvodnitelné jen metafyzicky, došel Dostojevskij až na sám práh toho úzkostného vědomí, jež připisuje jedné ze svých postav: nepřeje si nic více než najít někoho, do jehož rukou by co nejdříve mohl složit onen dar svobody, s nímž se, nešťastné stvoření, narodil. A tento někdo, jemuž dal Dostojevskij pro svou úlevu aspoň část své všelidské svobody, to byl právě národ.

Všechny pohnutky k svobodě i všechna její omezení přijatá a vnucená, jak jsme je tu v historickém přehledu velmi ovšem neúplně a zlomkovitě probrali, jsou i dnes akutní. Nikdy nejsme dost svobodní, nikdy však také nejsme svobodní úplně. Právě ona omezení, jež přijímáme, určují a charakterizují člověka lidsky a určují také povahu jeho díla. Což ovšem neznamená, že se člověk má spokojit přijetím těchto omezení. Teprve zápas s nimi dává jeho charakteru a jeho dílu životnost a myšlenkovou i uměleckou sílu. Právě ustavičný zápas s mezemi svobody, ať jsou to ohraničení rázu psychologického, mravního, politického nebo sociálního, to je ten příznačný motiv literatury, který jí dává zvláštní místo zlidšťující, osvobodivé a oprošťující aktivity mezi lidskými činnostmi.

Některí lidé jsou pozornější a pečlivější než většina jiných. Patří jim veřejný dík. Aby však svou pozornost a péči mohli uplatňovat, ze známých příčin potřebují utajení. Jen proto nejmenuji ty, jimž se krom mnoha obdob podařilo uchovat i obtah sazby, z níž měl koncem roku 1948 vzejít svazek s titulem "Sborník sjezdu mladých spisovatelů". Sazba byla rozmetána, kniha nevyšla. Po krátkém tápání zpevněla ruka nové poučovací moci i v oblasti literatury. "Sjezd" - spíš konference či seminář - se konal od 13. do 17. března uvedeného roku. Byl však připravován mnohem dříve jako další z diskusí a konfrontací, jimiž se zároveň s hotovými výtvary definoval či měl a chtěl definovat poválečný nástup umění, literatury a humanitních oborů, ve značném rozsahu svobodomyšlný i tam, kde se to nečekalo. Jako jeden z detailních výrazů a příznaků dalšího osudného zlomu v historii zdejší pospolitosti zasluhuje ten poučovací březnový seminář bližší rozbor. K tomu dojde, až bude po ruce celý obtah sborníku. Zatím se podařilo půjčit si k opisu jen shora otištěný projev. Pro orientaci v ovzduší a v okolnostech, za nichž vznikl, lze uvést aspoň to, co zůstalo v paměti, kterou oživil a kontroloval další zbylý - a žádným střídáním věrných poslušností nepoškozený - účastník "sjezdu". Říkám v první větě projevu, že mi byl "přidělen úkol": nebyl jsem v organizačním centru věci, k němuž jsem ovšem ani neměl daleko. Vše začalo už asi rok dříve díky juniorům Umělecké besedy. Hlavně jednali Chalupický, Kolář, Vladislav. Mimo jiné pořádali večery celého spektra pevně či volněji ustavených skupin. Teoretici uváděli pořady veršů i próz. V paměti sluchu i mysli podnes zní, jak Chalupický na doklad svých tezí o nově rozvinuté Skupině 42 skandoval Koláře či Hanče. Večer měli i kato-

líci v čele s Ivanem Slavíkem. Právě tak surrealisté, jakkoli už rozdělení na frakce, Effenbergerovu a Lorenzovu. Dokonce na pouhé jednotlivce se tehdy už rozpadli tzv. bednářovci /podle Kamila Bednáře/, ale i oni se na jeden večer podle přání organizátorů znovu seskupili. Teoretizoval jsem za ně spolu s Jaroslavem Červinkou. Zahrnuli jsme do toho volného útvaru i zaniklé přátele, Ortena, Bonna, Daniela, třebaže započítávat je do "bednářovské mezigenerace", jak se někdy dalo či děje, historiograficky ani kriticky neobstojí. Ortena se v jeho krátkém prudkém růstu bednářovství sice dotklo, ale spíš se s ním přel, než je přijímal, i když přátelský kruh do konce jeho života zůstal pevný. Jako Bonn a Valja i on a Daniel či Klan, místo aby mohli či museli být vedeni, dávali podněty k některým aspektům Bednářových teorií. Mladé přispěvatele či redaktory Rudého práva a přidružených periodik - jinak Libeňáky, a to podle čtvrti, kde část z nich absolvovala známé levě liberální reálné gymnázium nejméně s dvěma komunisty ve sboru a s klíčovými komsomolci od kvarty výš - uvedl Hájek. Kupodivu mnohem stalinštěji promlouvali zhruba osmnáctiletí členové Svazu čs. mládeže, Kohout, Hanuš, Neumann /vnuk St.K./, Tardyová; nejsem si jist, zda v UB měli svůj večer, ale v Dobříši, jak bude ještě proč se zmínit, chtěli mít hlavní slovo. Třebaže Mladá Fronta byla deníkem řečeného svazu, několik jejích redaktorů se zprvu orientovalo značně jinak. Na čas v čele s Grossmanem naznačili teorii "dynamo-archismu". Patřili tam Kryštofek, Hořec, Vrba a krom dalších i Listopad a Kárnet. Komu se to hodí, může jejich teorii nazvat "zrádnou" i proto, že dva posledně jmenovaní hned po únoru odešli za hranice. Argument je to však vratký, protože odešel i Blatný, nadáním seifertovec, chráněněctvím nezvalovec, po čas přátelství s Ortenem a se mnou marginální bednářovec, po válce v nových intonacích Chalupeckého objev v revidované vzkříšené a

zkřížené Skupině 42 i neuvěřitelně promlouvající člen strany. Odchod jmenovaných byl jejich věcí. Všechno se tu však týkalo, co do odchodu politicky hlásali. Dynamo marchisté v UB svůj večer měli. Zda tomu tak bylo i s neskupinovými autory jako Mikulášek, Vrbová, Pilař či kritik Kopecký, paměť neříká, ale v Dobříši mluvili. Tu Dobříš čili "sjezd" vydobyli na starším členstvu Syndikátu čs. spisovatelů opět tíž Chalupecký a Vladislav. Už na podzim 1947 rozdělávali úkoly. Zavrhnuli skupinové členění a zastoupení mezi řečníky, nemohli se ovšem ubránit výběru aspoň obrysově podle daného spektra, i když témata hleděli navrhnout bez ohledu na eventuální příslušnosti. Nebýt toho, asi by mě svobodou literatury nebyli pověřili. Bednář, o pět let starší než já, měl sklon k autoritářskému vůdcovství. Ctil jsem ho koncem třicátých let, ve svých devatenácti a dvaceti, skoro jako "zasvětitel". Tehdy měl inteligenci, energii, zvědavě živou vzdělanost i smysl pro humor a vtip. Ale už před rokem 1945 se mi sebelítostí "zrazeného" vůdce protivil. Možná že mě v zimě 47-48 těšilo přít se se sebou i se světem o svobodu myšlení a literatury tím víc, že mi zároveň šlo o konečné a úplné vyproštění ze zbytků bednářovského reglementu. Bylo pak ovšem hlavní vzpruhou, že jsem promluvu o svobodě - ve znění zde předloženém - dopisoval pod ochranou pušek a samopalů v rukou LM. Na některé pražské budovy mířily, kdo ví proč, i kulometry. Tanky ani děla jsem neviděl, i když prý vše bylo kdesi za vraty pohotově. V půli března 1948 však zvlášť Dobříš nevypadala na to, co o únoru a jeho dlouhověkových důsledcích víme dnes. I když Kolář našel důvodnou příležitost zvolat po diskusním příspěvku nejvýřečnějšího člena družiny SČM: "Co tu chce ta hitlerjungend /sic/!", za volných rozprav a pitek, necháme-li stranou dva či tři přitvrdlé stalinské a snad přímo pověřené jednotlivce, aktivně tolerantní sbratření bylo i v hádkách zjevné a úplné.

Co se to s tolika stalo o pět či deset měsíců později? Když Chalupický v posledním dni shrnoval mezi všemi projevy i můj, zdá se mi, že podstatu sdělil líp, než jsem sám uměl: "Podle Urbánka je svoboda myšlení, vidění, výrazu něco, co se musí každý den či každou minutu znovu dobývat a obnovovat. Jinak zaniká." Zhruba tak to podtrhl a sečetl. Díky. Je však ironicky a tragikomicky významnější, že takové věty zněly a byly odměňovány potleskem v Dobříši za dni, kdy se příliš mnozí vně i uvnitř autorské obce svobody myšlení a mravního rozhodování už vzdali a tiše i hlučně přisvědčovali tomu, co se z prapůvodního prostředku k ustavení sociální spravedlnosti už dávno viditelně obrátilo v útlak a násilí. Nové "společenské uspořádání", jak o tom s naivní důvěrou v možnost nějakého skandinávsky vývojového socdemokratismu v naší končině mluvím ve svém projevu, se naopak stalo i tady zápasštěm ideologicky maskovaných, přitom osobních a často patologicky přerostlých mocenských ambic. A usilovači o moc, často zabíjející, vždy aspoň umlčující, měli své komplice i mezi spisovateli. V jednu chvíli jsem teď v dubnu 1986 chtěl té relikvii dát titul "Na prahu další tmy". Ale tma předtím ani potom nikdy nebyla úplná. Vždy s ní kontrastovala aspoň drobná světelná plejáda svobodných myslí, jež se projevovovala skrytě, pak méně skrytě a projevuje se zase skrytěji, ale vždy výrazně. Díky jí se snad opravdu dá žít a stojí za to svobodu myšlení denně obnovovat.

Z.U., duben 1986

505

Miroslav Červenka:

NEBESA

Vážený pane generální tajemníku,

mám čest splnit vaši žádost, tlumočenou novoyorským sekretariátem, abych (cituji) "soukromým", "neformálním dopisem", určeným jen pro vaši osobní potřebu, doplnil oficiální zprávu o průběhu pozemských kontaktů s mezihvězdnou expedicí z planety Grea. Vámi užitý přívlastek "neformální" si přitom dovoluji vyložit nejen tak, že jsem, spisuje tento list, vyvázán z vnějších formalit vysoké úřední korespondence, ale značně šíře: nemáte zřejmě námitek, ba dokonce si přímo přejete, aby se tu vedle fakt a prokazatelných souvislostí objevily i mé dojmy, dohady a hypotetické interpretace, pro které by v dokumentu pro OSN ani ve vědecké analýze nebylo místa.

Dává mi to odvahu vyjádřit hned na počátku nesouhlas jak s tím, že si masové komunikační prostředky ve svých povrchních hodnoceních uvykly užívat floškule "blamáž kontaktu", tak se serióznějšími úvahami těch antropologů a etnopsychologů, kteří údajně slabé výsledky návštěvy zdůvodňovali jakýmsi relativním (ve srovnání s pozemským standardem) "nedostatkem ^{navenek} zaměřeného zájmu u Grejanů vůbec, respektive organickou neschopností tohoto typu rozumných tvorů soustředit po delší čas pozornost k složitějšímu souboru objektů. Záhy uvedu fakta, která tento vyumělkovaný výklad vyvracejí, a učiním tak s radostí, ačkoli právě on komisi pro kontakt, bombardovanou teď zpozdilými výtkami, a speciálně mne (jako jejího člena odpovědného za slavnostní a obřadní stránku programu) jednoduše a naprosto zbavuje pomyslné viny. Naproti tomu se značně přiblížila pravdě ona hrstka osvícenějších interpretů, kteří přes potíže s porozuměním gestaci a fyziognomií našich kosmických partnerů, fyziologicky od nás tak odlišných, předkládají tezi, že zájem tu byl, ale v rozporu s každým myslitelným očekáváním směřoval k něčemu nebo k někomu jinému než k nám. Má korektura, kterou doložím, zbavuje tezi její vysoké nepravděpodobnosti: zaměřujete svůj interes mimo nás, návštěvníci nevěděli, že tak činí, a naopak až do konce setrvali v klamně představné, že to, co je k sobě tak poutá, souvisí s námi jako se svými původci. Tím ovšem ztrácejí

reálný základ jak eseje četných antropocentristických filozofů, které, odpusťte mi ten výřek⁸², nemohu označit jinak než za nafárněné, tak ~~urážlivé~~ uražené projevy značné části delegací na právě zasedajícím Valném shromáždění.

Průběh návštěvy a jejích jednotlivých fází je vám, pane generální tajemníku, dobře znám ze zveřejněné zprávy, takže se zde mohu omezit jen na několik výmluvných detailů. Patří k nim podle mého soudu i to, že při přípravách slavnostní výzdoby nemohli astronomové poskytnout mně a mým výtvarníkům jiný obraz planety Grea než světlý kotouček bez jakékoli povrchové struktury; na naše protesty nám bylo sděleno, že povrch tohoto tělesa je zakryt souvislým mračnem nebo spíše mnoho kilometrů mocnou vrstvou mlhy, která obrysy předpokládaných pevnin pro naše přístroje činí nedostupnými, jejich obyvatelům pak vnucuje pohled na neproměnnou, jednotejně šedivou oblohu.

Jak známo, nebezpečí oboustranné biologické kontaminace nás přinutilo umístit Grejany na izolovaný pahorek uprostřed argentinských pamp. Koncepce uvítacího ceremoniálu podle mého názoru úspěšně překonávala nevýhody pouze dálkového kontaktu; využili jsme blízké železniční tratí a představili hostům na pomalu se sunoucích plošinových vagónech hlavy všech členských států obklopené rasově charakteristickými zástupci obyvatelstva v jejich národních oděvech, s výbavou tradičních emblemů a výrobků, se zástupci příslušné květeny a dokonce i fauny. Nelze popřít, že zhruba od první čtvrtiny defilé se hosté s temene pahorku stále více ohlíželi na druhou stranu, a v polovině již přinejmenším osmnáct z dvaceti sedmi jich stálo k úchvatné podívané zády. Asi do této chvíle patří i politováníhodná příhoda, která zásluhou či lépe vinou televizních transfokátorů vyvolala tolik kontroverzních komentářů. Ve chvíli, kdy íránský ajjatóláh - schopný pro menší důvody, než je pohled na záda hosta, jehož přišel ve vsí důstojnosti pozdravit, vyvolat nejvleklejší mezinárodní komplikace - v kruhu svých šejků, velbloudů a maket naftových věží míjel pahorek, jeden z mých lidí v těžkém izolačním ochranném oděvu chtěje napravit to, co právě pokládal za nevinné neporozumění, se pokusil - pravda, neobratně - natočit pohled, hlavu a pak i celou postavu jednoho Grejana náležitým směrem. Co následovalo ze strany hostovy, ne-

bylo nic znevažujícího; kolegové rozpoznali v tom pohybu pouhé gesto netrpělivého odmítnutí, jakého mutatis mutandis užije jakákoliv bytost vyrušovaná ze soustředění k něčemu, co jí mimořádně zaujalo. Také pozdější posun horní končetiny k zadní straně přílby horlivého pořadatele byl naprosto nesprávně pochopen těmi, kdo ho nazvali pomalým pohlavkem: teprve několikery rozbor zkresleného televizního záznamu nás přivedl k závěru, že návštěvník prostě ukazoval na dva symetricky položené výčnělky na přílbě, pokládaje je za zorné otvory pro týlní pár očí, jímž ovšem pozemšťané stejně jako jejich partneři z dalekého vesmíru nejsou vybaveni. Smyslem gesta, což je bohužel neprokazatelné, mohlo pak být něco jako "ty se můžeš dívat i dozadu, ale já" - to snad vyjadřovaly následující příčné pohyby Grejanovy končetiny za vlastním zátylkem - "nic takového nemám, já se musím na to, co je za mnou, ohlížet."

Ale nač se to ohlížel? Čemu dal spolu se svými druhy přednost před monumentálně zaranžovaným souborem geografických a etnografických informací, jenž mimo jiné byl - dovolte mi s hořkostí pro domo mea poznamenat - mistrovským dílem mé celoživotní pořadatelské a rituální tvorby? Naši lidé včetně hrdiny právě popsaného trapného výstupu dovedli říci právě jen tolik, že ~~xxx~~ se tam nedělo "nic". Pouze modelka z alegorického živého sousoší francouzského vozu se později rozpoměla, že tam zapadalo slunce, a dokonce - snad stylem svého někdejšího přítele, nějakého pařížského básníka třetího nálevu - se pokusila vylíčit údajně "úchvatnou barevnou stupnicí" od žluté přes oranžovou a purpurovou až k violeti a průsvitné zeleni, prezentovat nám "kajčí peří nerůžovělých mráček", drobných nad obzorem a směrem k nadhlavníku se plynule zvětšujících a zároveň - až na "zářivé vroubení na straně západu" - temnějících, vystihnout, co s tím vším tropila dlouhá, úzká, "jemně šupinatá bělostná řasa", vznášející se mnohem výše než ostatní obláčky a ponechávající si dosud svůj denní stříbřitý lesk. Ostatně to konkurenční představení velmi rychle pominulo, a můj vozový průvod trval. Když na druhé straně vše pohaslo, orientovali se správně i mí nevěrní svěřenci z planety Grea. Už delegace Parú a všechny poní, osvětleny svými vlastními vezenými reflektory, těšily se plné pozornosti přihlížejících: ty už hvězdné nebe tak nezajímalo, znali je přece dobře, přinejmenším z týdnů a měsíců své kosmické přepravy.

Následující den měli Grejané podle programu strávit odpočinkem a studiem holografických vyobrazení vývoje Země a jejího tvrstva. Dálkové pozorování pahorku ukázalo, že někteří se tomu skutečně střídavě věnovali. Bstatní seděli kolem svého letounu s hlavami zvrácenými vzhůru. Foukal ~~z~~ rychlý vítr, po nebi letěly mraky měnlivých tvarů prorážené úzkými štychy slunečních paprsků. Hned ráno se pahorek zježil přístroji na trojnožkách. Plechové nástavce na jejich koncích, zřejmě chránící nějakou optiku, mířily k nebi jako televizní kamery, ale spíše to byly video-senzory. Kývavými pohyby v přesně vymezených obloucích pojímaly do svého zorného pole celou polokouli oblohy. Od každého vedl kabel do nitra letounu, a zdroj elektrické energie, který jsme instalovali na pahorku už v období příprav, vykazoval rychle stoupající spotřebu.

Výstava výpočetní techniky, kybernetických zařízení a robotů, uspořádaná speciálně pro hosty (zajisté měli být takto nenásilně informováni i o našich branných možnostech) v izolaci jednoho z údolí And, měla všechny předpoklady ohromit každého, ať by kterýkoli kout vesmíru byl jeho domovem. Dařilo se jí to, než planoucí slunce začalo stahovat roušku mlh z dotud zcela neviditelného protiležícího horského hřebene, nechávajíc osněžené štíty ostře se rýsovat na jiskřícím temně modrém nebi, aniž zprvu obnažilo svahy a úpatí. Pokud poslední plenta nebyla spuštěna z horstva jako ze slavnostně odhalovaného gigantického pomníku, nebylo v lidských silách upoutat oči hostů čímkoli jiným. Poté nám dojatě blahopřáli, ale popravdě řečeno mezi zázraky pozemských umělých inteligencí se motali skoro poslepu, konsternovaní a rozptýlení.

Po návratu na pahorek se ukázalo, že část posádky zůstala v letounu a věnovala se obsluze senzorů. Obklopili příchozí, co si jim vzrušeně vysvětlovali a na velkých projekčních obrazovkách předváděli složité propletence křivek. Dva muži se pak na naše spojovací orgány obrátili - poprvé a naposled od příletu - s požadavky technické pomoci. Vážený pane generální tajemníku, jistě jste nezapomněl na vzrušení, které jejich naléhavá prosba vyvolala v blízkých i vzdálených výpočetních centrech. Kapacita elektronických pamětí, kterou jsme měli opatřit v nejkratších možných lhůtách, mohla být shromážděna jen spojeným úsilím obou Amerik. Paměťové bloky, během nocí překládané z tryskových letadel na helikoptéry, brzy zaplnily pahorek; a to nebylo nic přb-

ti vyčleněným komplexům počítačových systémů, ponechaných na svých místech a spojených s centrem (kabelově nebo rádiem. Jen nevšední ochota generálních štábů a velkých bankovních center umožnila, abychom dostali povinností hostitele, ba dokonce, dovolují si to říci, je několikanásobně překročili. Čtyřadvacetihodinové zastavení transakcí v maloobchodní síti Spojených států nebylo nejmenší, ale ani největší obětí pozemšťanů přinesenou na oltář kosmických kontaktů; popularitě návštěvy to ovšem nepřidalo. Jen malou náhradou nám byl zápis do knihy rekordů: dosud nikdy nebylo dosaženo takové koncentrace zařízení na zpracování informací jako v těch dnech.

Čtvrtého dne pobytu mimozemšťanů se kolem pahorku toulaly bouře jako odpoutaní buvolí, vlečoucí za sebou své přetržené řetězy (promiňte, prosím, pane tajemníku, toto nemístné přirovnání), růžové a zelené blesky připomínaly nejslavnější z mých výročních ohňostrojů a drama o pěti lijácích završila v pozdním odpolední nad východním obzorem katarze duhy. Kolem rozpálených, bezodyšných, ale dvakrát také v přetížení a vlhku vybuchujících senzorů klopytali Grejané jako v opojení, byl to skoro rituální tanec s mokrymi, zrůzněnými tvářemi obrácenými k nebi. Pozvání k bleskovému letu kolem velkých evropských a asijských architektonických památek pravděpodobně vůbec nezaznamenali.

Ale těsně před soumrakem hmyzí šustění senzorů umlkalo. Bylo registrováno, že napřed dálková a pak i místní spojení s paměťovými komplexy jsou postupně přerušována. Podle záznamu energetické spotřeby po druhé hodině z půlnoci pracoval - ale zato na krajní hranici kapacity - už zase jen palubní počítač.

K jeho odpojení došlo v 04.27, na počátku pátého dne kontaktu. O hodinu později pozorovatelé, nevěříce vlastním očím a uším, zaslechli dunění startovacích motorů a spatřili letoun rychle stoupající z pahorku k nebi.

Jen díky jejich zmatku, jak dnes víme, mohly sdělovací prostředky na úsvitu rozhořčeně rozhlásit, že delegace planety Grea se vzdálila "bez nejmenšího pokusu o rozloučení". Tento poslední omyl představoval ostatně nejspíš menší zlo ze dvou možných. Magnetofonový pásek nalezený i s přehrávacím zařízením a zprvu pokládáný za pouhý odpad nevzdoroval dlouho našim tlumočnickům, ale tento odklad postačil, abychom zabezpečili kontrolu a nakonec i pozastavení grejského komunikátu až do

rozhodnutí kompetentních orgánů. Vážený pane generální tajemníku, nepočítaje skupinku pěti specialistů a mne jste první osobou, která se seznamuje s obsahem pásku. Text zní:

"Drazí přátelé, děkujeme vám bratrsky za vřelé přijetí, především však za poselství, které jste nám laskavě poskytli. Byli jsme zprvu udiveni jak jeho rozdílným duohem oproti ostatnímu programu setkání, tak tím, že jste zvolili tak složitý znakový systém a tak obrovskou polokulovou plochu k jeho záznamu. Zanedlouho jsme však pochopili, že natolik komplexní sdělení mohlo být tlumočeno právě jen tímto způsobem. Hloubka a o-
třesná závažnost vašeho poselství nás zavazuje, abychom s jeho obsahem i formou (registrovanou záznamy videosenzorů) bez nejmenšího prodlení seznámili své spoluobčany. Ve své podivuhodné univerzalitě se vaše výpověď nepochybně bez potíží včlení do tradic naší kultury a našim myslitelům, umělcům i mužům činu poskytne látku na staletí. Nemáme obavy o naše další kontakty, neboť pravda, kterou jsme u vás našli, je pro ně nejspolehlivější duchovní základnou. Proto ani není třeba zvlášť se loučit, a jsme si jisti, že vaše moudrost, do níž jste zasvětili i nás, se přátelsky pousměje netrpělivosti, s níž vás, poctění nečekanou úlohou poslů, dočasně opouštíme. Ctíme vás a vděčně si vás uchováváme v paměti."

Vážený pane generální tajemníku, to co já jako odborník na obřady nejdůstojnějšího charakteru mám k dispozici z prostředků písemného vyjadřování, nepřipadá mi vhodné ke komentování tohoto listu. Dovolte, abych se raději obrátil ke stylu svého přítele, kybernetika s nižší úrovní humanitního vzdělání, který ostatně mimoděk (vaše požadavky utajení nebyly porušeny ani v nejmenším) na mnoha místech přispěl k výkladu popsaných událostí. O tom, co se s námi dělo po přečtení grejského dopisu, by podle mého odhadu referoval asi takto:

Vypotáčeli jsme se ven a vyjeveně, jako telata na nová vrata jsme čuměli na nebesa.

930

Máj trnopluk

V máji aby ani hůl pastýřovi neoschla.

A ty jsi konečně zůstal u cesty nehybný a nechals mne jít samotnou. V lukách kvetou petrklíče a divoké narcisy, tam dole u Jizery devětsil a v neolistěných bučinách sasanky. Mám za svůj stín na bílé prašné cestě.

Díky, že jsi šel kus se mnou, díky, že už nejdeš.

Třetí květen podobá se vlku, sedmý hadu.

Někdo mne vleče za pačesy trnám, hložím, temným lesem k sobě. Kdybych aspoň věděla určitě, že je to Bůh.

Objeví-li se nejdřív barevní motýlí, je rok na zrní.
Objeví-li se bílí motýlí, je rok na mléko.

Na první májovcu jsem přišla pozdě, utíkala jsem přes hory i sněhem, ale nedoběhla. Varhaník hrál už poslední mariánskou píseň. Pak farář odcházel do sakristie a nesl sebou hostie a víno.

I toto je někde uloženo. Jako hospoda Mexiko, kde jsem odpoledne zpívala s dvěma trubkami a dvěma klarinety.

Kam se nese první bouřka, tam ostatní za ní táhnou.

Je poďdaí večer, první máje. V rohu pokoje sedí M., převrací někde ve mně ostré listy knihy. A proč bych nemohla za stěny stavení? Do údolí širokého a plodného až k vrcholům kopců. Čím výš, tím hlouběji.

Na svatého Marka sázej brambory, aby byla plná jamka. Když dosázel
poslední, kouleli se lidé v brázdách a volali: "Ať jste velké jako
já!"

Byls za údolím, v němž se rozlívám, až se stáhnou zpátky do ž-
ny, zůstaneš daleko ve své kůži.

Jak dlouho ~~přes~~ žába před svatým Jiřím křičí, tak dlouho bude
po něm mlčet.

Opustilo mne všechno: psaní, alkohol, kouření. Stála jsem sama
před sebou v hlubokém smutku jako před zrcadlem. A nic nebylo už
důležité.

Volala jsem tě. Naštěstí jsi nepřišel a zrcadlo nemátl.

Radost byla hlouběji než smutek. Od té doby se mi zdá, že všechno
už bylo napsáno a hledá si to jen prostředníka. Jako si pámbu
hledá mesiáše, aby zvěstoval jednoduché poselství mnoha lidem.
~~najednou.~~ Nemůže se domluvit s každým zvlášť a není sto zachytit
člověka v okamžiku.

Jaro přízeň, léto trýzeň.

Umění je diktát a pokud se do něj někdo vkládá, jenom to pokazí.
Jinak je droga, kterou lze použít proti bolení, ale bez velkého
účinku.

Když oves vzhází, kukačka přichází.

Když oves vymetá, kukačka odlétá.

Ná le z y p a n a M i n u s e

Napadlo mně kdysi dát hrdinovi mých nevalných detektivních příběhů jméno Minus. Pan Minus. Dnes vidím, že to bylo fatální: já sám jsem dneska takový pan Minus, čím dál rychleji odecítám ze svého života možnosti, odškrťávám radovánky, vynechávám příjemnosti, vyhýbam se setkáním - je to všechno příliš namáhavé. Když jsem onedáv za velikého funění vylezl v Mikulově na Svatou horu a snad po desíti, patnácti letech uviděl otakárka fenyklového - ne jednoho, ale celé hejno - pomyslel jsem si, že nebudu-li mít štěstí, vidím ho asi naposledy. Na zpáteční cestě jsem se zastavil ve Valticích, byla tam právě přehlídka vín, ale ani se mně dovnitř do sálu nechtělo: vzpomněl jsem si, že jsem tam byl kdysi s Jelenou a Pavlem, co teď žijou ve Vídni, a že, pokud se nezboří svět, viděl jsem je tady taky už asi naposledy. Presto jim vzkazuju: pokud jde o věc samu, nelitujte, už to není ono. Na tu naši vcelku důstojnou udalost, určenou původně pro znalce a zasvěcené amatéry, se navěsily šauklicky/brněnský výraz pro houpačky/, kolotoce, ruská kola a závody motokar, taky se to rozkřiklo, takže z toho brzo bude specializovaná pouť pro opilce a jejich těžce zkoušené rodiny. Minus, minus, minus. Pokud jde o jizní Moravu, litujte: je pořád stejně krásná.

Pospíchám, abych napsal další řádek, než si čtenář stačí pomyslet, že jsem sentimentální jako krava. Nejde samozřejmě jenom o motylky a ovíněná setkání. Je to už pělná řádka let, co jsem si nemohl koupit knížku z oblasti soudobé filozofie a jak to tak vidím, už jica do mé knihovny moe nepřibude. Musím si tedy filozofovat sám, nejvýš s pomocí knížek, které jsou k dostání na knižním trhu. Jedna z nich vyšla v roce 1984 v Mladé frontě, jmenuje se Labyrint světa a polský autor Wiktor Osiatyński v ní klade otázky předním americkým a sovětským vědcům. Samozřejmě, že prameny, jichž se mnozí z nich dovolávají, jsou pro mě nedostupné, forma interview nutně zjednodušuje problémy. Presto mne knížka svým způsobem povzbudila.

Jednoznačně z ní vyplývá, že pokud jde o základní otázky lidské existence ocitá se i vědec, ozdobený Nobelovou cenou a četnými vědeckými hodnostmi a úřady, v roli amatéra a pravděpodobnost, že jeho odpovědi budou kvalifikovanější a přesnější než odpovědi čtenáře vědeckofantastické literatury je vcelku velice malá. Ani renomovaní vědci nejsou s to poskytnout skutečné argumenty pro své filozofické postoje. Jestliže nositel Nobelovy ceny Linus Pauling prohlásí: "Odmítám všechna dogmata, nepřijímám zjevená náboženství... Celkově vzato nevidím ve světě potřebu mysticismu, nevidím také, proč by musela existovat tajemství", já s ním vřele souhlasím/pokud ovšem nemá na mysli poezii/, ale nevidím, jak bychom mohli oba dohromady přesvědčit Ivu Kotrlou nebo pana faráře Šimsu, kteří věří, že svět stvořil a řídí Pámbu. Zvláště když si o pár stránek dál přečtu odpovědi nositele Leninovy ceny akademika Nikolaje Petroviče Dubinina na otázky o vzniku života. Akademik Dubinin zde poopravuje Oparinovu známou hypotézu o vzniku života z tzv. "prvotní polévky". Předpokládá, že kromě polívkovitého stavebního materiálu "musel tu, být ještě nějaký - nám dosud neznámý - zážeh. A já si myslím, že tento zážeh zafungoval jen jednou". Jinak řečeno: život vznikl z jediného zdroje a ve vymezeném čase, onen tajuplný "zážeh" se za celé milióny let už nikdy neopakoval. Důkazem pro toto tvrzení je biochemická jednota života, od viru až po člověka. Připadá mi, že takhle představa je ještě mnohem šílenější než teorie o velikém třesku. Jaké povahy mohl proboha být onen jedinečný "zážeh"? - A to ještě není všecko. Akademik Dubinin říká, že "spolu se vznikem člověka se objevila zcela nová forma života", "vznikla zvláštní forma dědičnosti, kterou nazývám sociální dědičnost". Zvířecí, biologická dědičnost předává informace zapsané v genetickém kódu, lidská, sociální dědičnost umožňuje "předávat z generace na generaci všechny plody dosavadního vývoje lidstva", tedy kulturu v širokém slova smyslu. "Právě díky této formě dědičnosti se mohl člověk tak neobyčejně rychle rozvinout". Jestliže totiž darwinovský přirozený výběr funguje v oblasti biologického dědictví z lidského hlediska nesmírně pomalu, přirozený výběr v rámci lidské kultury pracuje relativně rychle: společenství, které vytvořilo účinnější způsoby předávání důležitých zkušeností, lépe pochopilo lidské potřeby a dokáže si lépe přizpůsobit životní podmínky, vytvořilo si adekvátnější božstva a náboženství, je prostě úspěšnější, expanzivnější, dovede vychovat víc potomků a vyrobit víc potravin, nutných k životu. Tohle poslední

jsem si vymyslel i já, nejmíň pět let předtím, než jsem četl inter-
 wiew s akademikem, beze všech akademických možností, v kuchyni mezi
 varečkou a úterkou, a je to napsané v knížce Svedený a opuštěný.
 O čem jiném než o planetárních problémech má taky člověk přemýšlet,
 když musel ze svého života odecíst univerzitní knihovnu?

Dnes, osmělený akademickou podporou, mohu fantazírovat
 dál. Jestliže je sociální dědičnost, charakteristickou, jedinečnou lid-
 skou vlastností, určujícím faktorem lidského vývoje, sotva ob stojí
 pojetí kultury jako pouhé nadstavby, byť zpětně působící na materiál-
 ní základnu. Kultura má ovšem materiální základ, možnost "sociální
 dědičnosti" musela být obsažená v základním lidském genetickém kódu,
 ale jakmile jednou vznikla, stává se hnací silou, podmínkou sine qua
 non vpravdě lidské existence a je tedy nemyslitelné, že by mohla být
 člověkem v současnosti programovaná a řízená. Tak jako by pravděpo-
 dobně lidský zásah do oblasti biologické dědičnosti vedl ke kata-
 strofě, tak k ní nutně vede i jakékoliv omezení, znásilnění, znesvobod-
 nění v oblasti kultury, poručníkování nad vědou a uměním, jakékoliv
 omezování duchovní činnosti, toku informací atd. Může zde dojít k de-
 formacím, které ohrožují samu podstatu lidského bytí stejně jako
 atomové záření. Lidský duch musí mít možnost vlát, kam se mu zachce,
 lidská práva musí být zachovávána, ne proto, že po tom touží nevelká
 skupina vedců, umělců, intelektuálů a všelijakých jiných individualis-
 tů, ale proto, aby lidstvo vůbec mohlo přežít. Společenství, které ho
 vlát nenechá, které porušuje základní lidská práva, jež se definovala
 bezpochyby v rámci sociální dědičnosti, ztrácí den ze dne, desetiletí
 po desetiletí v onom darwinovském přirozeném výběru, který utváří
 podobu budoucího člověka.

Hypotéza o dvojí dědičnosti vrhá myslím nové světlo
 i na prastaré dualismy ducha a hmoty, ducha a těla, dobra a zla, sub-
 jektu a objektu, zvířecosti a lidskosti. Přesněji řečeno, rusí je
 v samé podstatě, odhaluje je jako pomocný nástroj, berličku pokulhá-
 vající lidského myšlení, pro něž bylo svízelné představit si a pojed-
 návat celek, existující výlučně jako úhrn protikladů. V genetickém
 kódu je člověk zvířetem, obdarovaným možností stát se člověkem. V zá-
 kladním biologickém materiálu člověka zajisté nejsou zakódovány mo-
 rálka, milosrdenství, solidarita, láska k bližnímu, ale nadprůměrná
 agresivita, vůle k moci a vlastnění, vražda. Každý to přece v sobě sly-
 sí a přemáhá, zvíře, které je puženo jednat jenom z hlediska svého
 okamžitého prospěchu a blaha. Dábel byl vymyšlený proto, aby pokušení
 toho předlidského v člověku, jémuz az příliš často podléhá, bylo na
 koho svést. Návraty do říše zvířecí neodpovědnosti mají, zdá se mi,

v jednotlivce i v lidském společenství stejnou příčinu: je to situace, která není řešitelná v úrovni vyvoje sociální dědičnosti. Ve společenství, které není schopno řešit své sociální problémy na kulturní, humánní úrovni, tj. svobodnou výměnou myšlenek, diskusí, kompromisy, pomocí společenských institucí, dochází neustále k výbuchům zvířecího násilí v povstáních, válkách a revolucích. Viníci jsou vždycky ti, kteří právě vládnou. Jestliže vládnoucí evropská světská a církevní moc nedokázaly po staletí, přes veškerá varování oprávců a reformátorů, ba ani po tak srozumitelném mementu, jakým byly náboženské války a rozpad jednoty církve, vytvořit pro většinu lidí alespoň snesitelné životní podmínky, jestliže v principu opakovaně znevolňovaly ducha a vytrvale se ho pokoušely zglajchšaltovat, pak jsou samozřejmě krvavá tvář francouzské revoluce a napoleonských válek jejich smrtelným hříchem, padají na vrub jejich zvířecí neodpovědnosti a sociální nekulturnosti. To, že se záhy po revoluci vytvořila vládnoucí vrstva v podstatě s týmiž vlastnostmi, stejně neodpovědná a hrabivá, svědčí jenom o tom, co je v biologickém materiálu člověka zakódováno. Utlačovaný chudák se ze všeho nejsnáze, má-li k tomu možnost, stane sprostým utlačovatelem.

Evropská politická moc, znovu už po stu letech neschopná řešit sociální problémy/včetně národnostních a "velmocenských" nároků/ na lidské úrovni, rozpoutává první světovou válku, zvířecí životní podmínky vedou k další revoluci, jejíž krutostí nejsou jen smrtelným hříchem Ruska, ale celé Evropy. Revoluci a vše, co po ní následovalo, si nevymysleli Lenin a Stalin, porodila ji neodpovědná evropská politika, která válkou uvrhla obrovské masy lidí do neřešitelné životní situace. Evropa je spoluodpovědná za to, co se dalo od Ukrajiny až po Vladivostok, právě tak jako je spoluodpovědná za neřešitelnou situaci, do níž se pak dostali poražení Němci, a za Hitlera, který byl jejím produktem. A myslím tím evropskou mocenskou elitu, v níž nesporně významný vliv měli i Židé. I oni byli spoluodpovědní.

Hitler oslovuje od samého počátku zcela programově předhumánní instinkty a má s tím nakonec úspěch u národa, zahnaného po porážce do kouta. Němcům byla odňata naděje, že budou moci svést svůj zápas o místo v Evropě a ve světě/ponechme stranou, že jejich nároky byly stejně pochybné jako kterékoliv jiné velmocenské nároky/ na humánní, kulturní úrovni. Proto pryč s kulturou, pryč se svobodou ducha, pryč s demokratickým slaboštvím, pryč s Židy, kteří jsou představiteli i "konzumenty" vymožeností kulturní dědičnosti par excellence. Ale i Rusko je válkou zahnané do kouta, odrané dohola, bez naděje v možnost záchrany v rámci stále krachující politiky kulturní Evropy.

Proto zde a v této chvíli má takový ohlas Marxova ideologie lidí, zahnaných do kouta, lidí, jejichž životní problémy nebyla a není vládnoucí moc světa ochotná řešit. Z podobnosti situace jsou si pak režimy v Německu a v Rusku v mnohém podobné, ideologie jsou ovšem zásadně rozdílné. V Německu je to prioritně nacionalita, zahnaná do kouta, Hitlerův Mein Kampf je paskvil, splácený z pověr, předsudků a primitivních pudů, kdežto Marx vyvozuje ve svém díle racionální důsledky z toho, co viděl, na úrovni, které byla tehdejší věda schopná, jeho dílo není dílem emocí, ale poznání, třebaš z dnešního hlediska mylně nebo jednostranně interpretovaného. Proto je marxismus dodneška přitažlivý všude tam, kde dosud trvají nebo doznívají poměry, které Marx viděl a popsal, kde omezené, hrabivé, zkorumpované klany mocných nejsou s to dobrovolně, třebaš postupně, na humánní a kulturní úrovni uspořádat sociální poměry, tak jak to udělali mocní evropských demokracií.

Biologická dědičnost počítá ve statisících let. Lidé, zahnaní do kouta, lidé, zoufalí z nemožnosti dosáhnout lidským způsobem snesitelných životních podmínek, jsou nuceni jednat v předlidském řádu. I po ruské revoluci se brzo konstituuje vládnoucí vrstva, která si ve svých skutecích a holé touze po moci nřadá se šílenými římskými císaři. I ona se cítí ohrožená duchem, který vane, kam se mu zachce, protože to tak musí být, a tak ho puškou a bičem zahání do ohrady. Jejím nepřitelem se nakonec stává i sám marxismus, který, málo platné, ať se pošklebuje, kdo chce, pořád je legitimně v řádu evropského myšlení. Zahnaný do kouta a vyděděný se stává nakonec spojencem v boji proti předlidskému nacismu, ale záhy na to, jako vítěz, sám také utlačovatelem a osvojuje si právo deformovat přirozený vývoj jiných národů. I on pak zahání do kouta, podlamuje víru v možnost lidským způsobem řešit problémy a nemůže očekávat nic jiného, od nás, od Poláků, Maďarů, Němců, než neustálé zoufalé pokusy o změnu takových poměrů. Vina je vždycky u mocných.

Je mu toho zapotřebí? Jestliže má pravdu akademik Dubinin, nositel Leninovy ceny, a "sociální dědičnost", nesená jazykem, token informací a kulturou v nejširším slova smyslu, je skutečně oním motorem, který způsobuje neobyčejně rychlý vývoj lidského rodu, pak si jeho rodná země celou svou dosavadní politikou, přesněji řečeno svými politiky, svými vládnoucími garniturami, smrtelně škodí a zcela zákonitě bude, jestliže se nic nemění, rok po roce, desetiletí po desetiletí zaostávat za světem, který se, jak se zdá, přece

jenom dokázal z krvavých událostí tohoto století něčemu přiučit, který už, například, své válečné protivníky nenechal po porážce klečet na kolenou, ale pomohl jim k nevídanému hospodářskému rozmachu, který dokázal prohrat vietnamskou válku, dokázal se odpoutat od haitského a filipínského diktatora, a to bez záruky, že se nové režimy dokážou v nejbližších letech vypořádat s nezáviděníhodnou vnitřní situací. A nesnaží se stůj co stůj vyrábět vítr, v němž by měl duch vlát příkazným směrem, nepokouší se radikálním způsobem, a proti všem tisíciletým zkušenostem, mít pravdu za každou cenu, univerzální patent na rozum pro všechny situace a pro všechny lidi. Nedělám si iluze: bude to ještě dlouhá cesta, než tento svět pozná, že musí opustit své kupecké počty a že se velký bílý muž, který sbíral kořist po celém světě, musí nakonec sám zapřáhnout do káry, aby zachránil, i pro druhé, co se na vydrancované zeměkouli zachránit dá, že musí nabídnout své tvůrčí myšlení, technologie, prostředky. Ovšemže je bude moci nabídnout jenom tam, kde o ně budou stát, kde budou ochotní, po zákonu "sociální dědičnosti", přijmout to, co vývoj lidského společenství umožňuje a podněcuje: svobodného, a tedy odpovědného, tvůrčího lidského ducha.

Jak tak odečítám ze svého života možnosti, odškrtávám radovánky, vynechávám příjemnosti, vidím, že také ztrácím v některých případech trpělivost. Nejsem už s to číst a poslouchat obvyklé a po léta stejné ideologické štvání, politické pavlačové drby, ať zprava nebo zleva, doma nebo v emigraci, kategorické soudy, cancy politických partají, jejichž doba pomalu míjí na západě a bohdá i na východě, otravuje mne to neustálé ukazování prstem na toho druhého, který vždycky všechno zavinil. Škoda krásného papíru a vysílacího času. Jediné, co je podstatné, je naspáť najít kdekoliv partnery nakloněné k rozhovoru o společných řešeních, dorůst konečně v činech alespoň k úrovni myšlení starých řeckých filozofů, potlačovat společně předlidská hnutí agrese, nepokoušet se zahnat odpůrce do situací, které jim neumožňují sociálně kulturní řešení. Odpovědní jsme všichni a za všechno - to je ta naše svoboda. Tu nemohu ze svého života odečíst. Ta má jednu provždy kladné znaménko, tak jako zrcení, tak jako život, tak jako láska, tak jako smrt.

M i n u s

Galeje verše,
galérka básníků.

Sám /k/ sobě přichází nevhed.

Přetržitě se rozpomínat na představy - není toto přítomnost?

Skutečnost mísí se s přítomností,
a to je sen.

Převtěluji se, trvám: budu
trpět jako zvíře, budu trpět
jako já.

Kde se opozdila ta věčnost?

Neděje se mu nic,
ani naděje ne.

Věčnost, samé provizorium.

Poslední věci věčnosti.

Slova ze závěti: počinek.

Pobřeží, to je ta pravé dno.

Blesky prošlapávaly oblohu.

Na slova kohokoli jednou dojde,
pokud nedešle už káysie.

Přímý přenos jehličí.

Notová osnova má absolutní sluch.

Nová slova pro dřevní zkušenosti, párátko.

Skutečnost má svá tajná přání.

Jedinečnost, která sobě oniká.

Ustejnost má pouze příjmení.

Šťastná cesta nás nemine,
ale ta nedočkavost: došlápnout si na ni!

Bíže bladu, prašivina.

Obutá žizeň, jazyk vyzutý.

Slovní obrat: čelou ke zdi.

Kopce kráčí ruku v ruce s námi.

Krajina - cyklostyl.

Kotva: potopený svícen.

Skutečnosti a skutky, které se nestanou mýtem.
Dokonce nestanou se vůbec. A jako by se stalo.

Vichr nárazový není proměnlivý.

Provláčená milest.

O nožích: proměny rukojetí, neměnnost čepele.

Muž s vlastností své vlasti,
bez žalučku.

Dějiny jako klíčka,
žrát v nich můžeš z podlahy.

Nováčci zaniklých mužstev,
svěrací kazajka dresů.

Podzimy národů, jara šovinismů.

Přitažené vlasy, noje vlast.

Nedejme zahynouti našim minulým.

Váichní jsme dostali trest smrti,
a te na doživotí.

Nebe má prázdniny, peklo dovolenou.

Chorobopis dospělosti, dospění.

Náhračky smrti.

Kdysi hosté posvátných hájů,
dnes zajatci posvátné hrůzy.

Močly jsou ve střehu.

Přítlačká oka mají vlastní zrak.

Nemó každý zkušenost se světem,
svět jí má zato s každým.

Krásá je němá,
to jenom my se jí pokoušíme oslovit.

Socha počítala na prstech své ~~prstů~~ ^{poradovatele}.

Povídka je rozpomínka,
pověst představa.

Mé sny si mě pamatují po svém.

Jistota není pod penzí,
důvěra však trvá na plném pracovním úvazku.

Ale to kouzlo, jak je rozčarování!

Věď mne ve tmě
cestou mou
& neuvod' mne
neuvod' ..

Končiny jsou bez počátku.

74

Poprvé jsem se s tím setkal, když mně bylo deset. V tom věku se kdysi před školskou reformou nastupovalo do primy a tatínek jako absolvent klasického gymnázia rozhodl, že je nejvyšší čas kompenzovat závažnou mezeru vzdělávacího systému, který zavládl po reformě, a začít mě učit latinsky podoma. Pamatuji se na jedinou větu, kterou mi vštípil: Ancila cantat. - Do příštího dne jsem ji zapomněl, musel mně ji velmi důrazně připomenout a ten pomyslný zpěv pomyslné služky ve mně šířil zoufalství: Kolik se toho musím ještě naučit, abych mohl číst Vergiliovu Aeneidu. Tatínek mně z ní zarecitoval vstupní verše. Pro povzbuzení. Účin byl zcela opačný.

Jistě, má reakce byla typicky defétistická a deprésivní. Byl jsem prostě lenoch, tatínek to poznal a vzdal to.

Po letech jsem v Ionescově Lekci narazil na zoufalství založené daleko hlouběji. Pan Ionesco zřejmě nebyl líný. Už v dětství dokázal úspěšně zaměnit mateřskou rumunštinu za francouzštinu a později tvořit v Baudelairově a Rimbaudově jazyce originální umělecké texty. A přece nechal svého Profesora vyučovat cizím řečem přinejmenším podivně. Věta "Hlavní město Francie je Paříž" zní podle něho ve španělském překladu "Hlavní město Španělska je Madrid". Ionescovy hry jsou zlé sny, ale zlé sny existují a není na nich nic absurdního. Vyjádřete podle jeho návodu ve své mateřštině třeba větu "Má jediná láska je Marie". Kolik ženských jmen do ní můžete dosadit, a dokonce i Marií může být bezpočet. Kromě toho jsou takoví, kteří měli lásek víc, anebo neměli žádnou, třeba si to mnozí z nich nepřiznají a nalhávají si bůhvíco.

Pokud cnápeme mateřštinu takto, nedá se přesně vyjádřit vůbec nic. Však taky Ionescův Profesor uzavřel svou lekci tím, že svou žákyni zavraždil, jako zavraždil všechny své předchozí žákyně a jako zavraždí i ty, které přijdou.

Jeho nůž - na české jevišti se říkalo "kudla", aby se to zvukově přiblížilo francouzskému "couteau" - cítivá v srdci každý, kdo má srdce poctivé a sedá k psacímu stroji, a ještě víc ho to bolí, když po sobě čte, co napsal. Chodec na protéze, honec za něčím, co neustále uniká.

Mnozí se nad tím trápí, neboť jak a proč psát, když naším osudem je nepřesnost, mnozí propadají rezignací a cynismu, neboť je-li všechno nepřesné, je vlastně lhostejné, co se napíše a řekne. A pak jsou tu ti, kteří to všechno vědí - a usmívají se. Filologové. V širším smyslu řečeno lidé konstruktivní. "Hlavní město Francie je Paříž" - jak je ta věta důmyslně vybudována. Zkuste ji rozebrat - a užasnete. Je to krásná protéza, vnitřně bohatá, skoro živá, ba po svém je živá dokonale.

Milý příteli filologu, přeju Ti ze srdce, aby Ti ten úsměv vydržel.

Milan U h d e

Purkmistr staroslavného Kocourkova ujížděl na zasedání městské rady. Obvykle se ze své cesty těšival, vyhlížel oknem radostné tváře, hesla a popelnice. Přemýšlel přitom, co by se ještě dalo vykonat pro blaho města. Kocourkov během třiceti let jeho purkmistrování, i když o to on ani konšelé neuslávali, vstoupil do atomového věku. V městském parku dokonce už několik roků stála socha dívky, která v dlani držela model atomu. Důležité instituce obdržely různé typy počítačů - mezi nimi i Geigerovy. Také hned za městem rozmístili rakety, ty ovšem nebyly atomové nýbrž mírové, také nikoho neznepokojovaly, právě naopak; Kocourkovští k nim dvakrát v roce pořádali pouť zakončovanou veselící.

Popravdě se purkmistr nezajímal ani o počítače ani o rakety, jeho potěšením byly nádoby na odpadky a sportovní hry se zpěvy. Za leta svého purkmistrování vymyslel mnoho nových tvarů pro odpadkové koše, také slalom a jízdu motokár s hudbou. Utvořil rovněž a v život pak uvedl základní kocourkovské heslo: Lid chce klid!

Teď však hrozilo, že se klid poruší. I když stále ještě mohl věřit, že kromě něho si nikdo neodvážil poslouchat cizí rozhlas. Jenže to by nesměl Kocourkovské znát.

V zasedací síni už na něho čekalo osm konšelů. To, že se sešli včas a v plném počtu, nevěstilo nic dobrého.

A opravdu, jen zahájil poradu, jen oznámil první bod jednání, přihlásil se jeho nejvěrnější a nejoddanější stoupenec mezi konšely, proslulý autor jedné knihy a nositel dvaceti šesti kocourkovských cen, zasloužilý mistr literatury. Četl v monitoru, že někde v Psově, v Beranově či snad v Lvově prý vybuchl reaktor. Dokonce téměř katastrofa. Snad tam v dálce unikají odporné páry. Nechce mluvit o panice nýbrž o klidu, který by mohl vzít za své.

Purkmistrovi se ta promluva nelíbila. Mistr je obelhával. Jak by mohl číst nějakou zprávu v monitoru, když, jak každý věděl, neumí číst? Poslouchal nejspíš, tak jako purkmistr, dnes ráno cizí rozhlas. Ale proč mluví o výbuchu, když dobře ví, že nic takového nemá být na pořadu dnešního jednání? Co tím sleduje?

V radě se projednávají jenom body, které slouží něčemu ožitečnému, ale čemu může sloužit výbuch? Jedině poruší klid. Když o něm budou jednat, určitě se to vynese ven. Kocourkovští se vylekají, samozřejmě, také jeho žena. Ta se bojí výbuchů ještě víc než pavouků. Žena má příští týden narozeniny, tohle by mu neodpustila. A co v Psově, v Be-

ranově a Lvově? V Psově je purkmistrem jeho bratranec. Dozví se o jejích jednání a urazí se: je to přece jeho výbuch, ne Kocourkovský. Ze Lvova je zase jeho manželka - a dotknout se její rodiny? To od něho nemůže žádat nikdo - ani pro blaho Kocourkova. A v Beranově Purkmistr nakupuje levně víno, které se pak dá doma výhodně prodat. Ještě se rozkřikne, že víno je otrávené, kdo je pak koupí? Kde zůstane klid lidu a kde důvěra v purkmistra? Ne, není tak hloupý, jak si ten mistr - literát myslí. "To se nás netýká," odbyl ho. "Kde jsou Psov, Beranov i Lvov a kde je Kocourkov?" Většina konšelů zatleskala, jen pan učitel vytáhl jakýsi přístroj. Přístroj zapípal.

"Co to je?"

"Záření," vysvětlil učitel. Učitele tu měl jen proto, že byl synem sestřenic jeho ženy. Pochybil, že ho dávno nevyhnal. "Záření? Vždyť nic nevidím!"

Několik radních se zasmálo, mistr literatury se neudržel a zatleskal.

"Nechcete snad tvrdit, že záření máme i taďy!"

"Bohužel, sám to slyšíte," zapípal pan učitel.

Purkmistr vzdychl. Od rána tušil, že se mimořádnému bodu nevyhne. Požádal pana učitele, aby vysvětlil co dělat se zářením.

Se zářením se nečalo dělat nic, ale učitel nabídl několik rad. V místnosti je bezpečněji než venku. Zvláště pro děti. Mléko je lépe nepít a zeleninu nejíst. Lidem anebo aspoň dětem co nejrychleji podat jódové tabletky.

Učitel vůbec nedbal, že vším tím, co navrhuje, by porušil základní kocourkovské heslo. Odkud tohle všechno ví? Samozřejmě, že také z cizího rozhlasu. Tam základní heslo buď neznají anebo na něj nedbají. Jednou na to doplatí. A on doplatí na to, že učitele dosud trpěl v radě. Vnáší sem zmatek a chmurné představy. Co teprve, kdyby se tohle všechno dozvěděli chudáci Kcourkovští. Jenže oni to vědí - všichni poslouchají stejný rozhlas.

Purkmistr už dávno snil o tom, že nad městem dá vztyčit obrovitou kovovou klenbu, tou by neponikla zvenčí ani jediná rádiová vlna. V atomovém věku by se taková stavba dala jistě uskutečnit. Jak by se teď klenba hodila, třeba by zařžela i záření. "Kdybychom začali rozdávat nějaké tabletky, lid by ztratil klid." Purkmistra se začínalo zmocňovat nadšení. Vždy ho povznášelo, když udělal významné rozhodnutí pro blaho obce.

Učitel pokrčil rameny. Myslí jen na zdraví dětí. Bez dětí - co zůstane z Kocourkova?

Naštěstí členem městské rady je i švagr purkmistrovy ženy a ten má na náměstí lékárnu. Dotázán spočítá, že požadovaných pilulek má sotva tři sta. Zhruba třicet tub. A v Kocourkově je přece víc než tisíc dětí. Jak by k tomu přišly ty, na něž by se nedostalo?

Lékárník je moudrý, pohotový a přitom spravedlivý. Hned po purkmistrovi nejspravedlivější z radních. "Osm tub jsem vzal s sebou, kdybyste se chtěli podívat," lékárník předal purkmistrovi krabici.

Tub v krabici bylo, samozřejmě, dvanáct. Purkmistr si jich dal pět stranou a zbylé spravedlivě rozdělil mezi konšely. Lékárníka bude třeba odměnit čestným titulem anebo řádem. Příště. Teď by se měl vrátit k původnímu programu, ale obava o blaho Kocourkovských ho nepouštěla. Někdo by k nim měl promluvit. On sám ne - to by je spíš vylekalo. Mohl by promluvit lékárník. Zsúrznit, že jódové tabletky škodí zdraví a vyhlásit hnutí proti pojídání tabletek. Jenže jak zná Kocourkovské, začali by ihned tabletky shánět. Samé starosti. A ještě manželčiny narozeniny! Mohl by promluvit zasloužilý mistr literatury a vnést mezi Kocourkovské úplně nové heslo. Něco jako: záření - klidu maření! Ne, ne, to by se mohlo dotknout psovského bratrance, lvovské tchyně anebo beranovských vinařů. Nejlépe, když pronese řeč o něčem úplně jiném. Třeba o úspěších kocourkovského umění. A vymyslí několik anekdot - třeba o výbuchu. Kocourkovští milují anekdoty. A co manželčiny narozeniny? Manželka zase miluje saláty. A šlehačku i sýry - všechno z domova. Bude muset potraviny objednat až bůhví odkud. Samé starosti. A ještě ke všemu přístroj pana učitele už zase pípá. Kolik takových přístrojů může být ve městě?

Naštěstí v radě sedí jeho zeť, který dělá náčelníka policie a ví tedy o všem. Začal hned počítat. Pak napsal čísla na papírek, papírek složil a podal jej purkmistrovi.

Tolik? Ano, samozřejmě, musí se měřit v okolí mírových raket. Kde jsou staré halapartnové časy! Přístroje se musí zabavit, stáhnout a zapečetit. "Pan učitel hned vypne svoje pípátko a předá mi je. Děkuju. Pípá? Už ne! A kde je záření? Kdo je vidí, ať zvedne ruku!" Purkmistr zamkne přístroj do stolu. "Musíme veřejně vyhlásit, že se nás záření netýká. Nejlépe, když to vyhlásí pan učitel. Všichni vědí, že tomu rozumí!"

"A co děti?" chce vědět pan učitel. "Můžou z toho mít smrt."

"Všechny?"

Učitel předpokládal, že všechny ne. Ale kdyby i jen jediné...

Samé starosti. Takhle se vůbec nedostaneme k dalšímu bodu a veselice nebude zajištěná. Má ještě někdo něco k záření, které se nás netýká?

Lékárník se domníval, že by se měla hned začít stavět nová nemocnice. Kocourkovští si ji stejně dávno žádali. Dostanou nemocnici a budou zářit. Anebo naopak!

"Příště. Už nikdo nic?"

Učitel, samozřejmě. Kocourkovští jsou prý nedůvěřiví. Mělo by se něco vymyslet. Aspoň se zmínit o mléku. Jinde ho vylévají, v Kocourkově ho pijme s mírou!

To tak! Kocourkovské mléko s mírou, beranovské víno vylít. Učitele je třeba okamžitě vymrskat z rady. Je to marodér. Ale něco by se vymyslet mělo - to je pravda. Nějaké heslo anebo akci pro klid a blaho občanů. Co nejrychleji dobrou anekdotu.

Přihlásil se zasloužilý mistr literatury. Navrhl poslat do Psova a pro jistotu i do Beranova a snad i do Lvova Kocourkovské učitele. Ať zazpívají a zahrajou. A sportovce. Ať zacvičí, zaslalomují. Ať z bruslí, zajedou v motokárách. Ať každý vidí, že nás se katastrofa netýká.

Všichni tleskali, i pan učitele, který pojeďe zpívat.

Zasloužil mistr dostane sochu na náměstí a dvacátou sedmou cenu za svoji knihu. Sochu dostanou i zpívající učitelé, slalomáři a motokáristé, zaslouží si ji, kdoví, jak to s nimi dopadne.

Až za tmy se vracel purkmistr domů. Cítil se stále povzneseněji. Díval se okénkem na spící město, jehož obyvatelům zachránil klid. Uvědomil si jako málokdy předtím, že blaho Kocourkovských je v dobrých rukou, že díky jemu mohou bez obav kráčet vstříc příštím katastrofám.

Ivan Klíma

147

Praha, 19. února 1986

Milý Františku,

pořád se mi to psaní slíbené odkládalo, pořád do toho něco lezlo. Naposled do toho vlezla jedna próza, kterou jsem musel přečíst. Ta mi připomněla další podobné artefakty, které občas musím číst, a tak se stalo, že jsem sedl k Tobě, a psal těm druhým - Tys k tomu přišel jak slepej k houslím. Ale protože to nicméně bylo taky o Tobě, opíšu ti to jako dokument o rezdvojení mysli:

"Ty povídky se mi líbily, Františku, ale líbení a nelíbení jsou ošemetné kategorie. Spíš bych měl říct, že do mě drclý, abych dával pozor na něco, co je ještě někde za dětstvím Tebe, chlapce, viděným očima Tebe dnešního. Týkalo se to spíš jakési rozhodující podmínky spisovatelství, která souvisí s původností písíciho člověka než sepsaného sdělení. Ta podmínka, v obou Tvých textech důsledně dodržená, je něco, co se týká, nazvu si to třeba dětství slov ve smyslu jejich prvotnosti a čerstvé pravosti. A dál ve smyslu chevání těch slov ve větě, chevání vět k sobě navzájem a tak dále až ke konečnému, jedině možnému tvaru. Zkrátka, týkalo se to věcí, jimiž se zabývají odjakživa strukturalisté a jiní zkoumatelé, ale co já ve svém neodborném uvažování míním ještě jinak, neteoreticky, spíš jako nějakou zvláštní mravní vazbu mezi autorem slov a slovy, mezi spisovatelem a tvarem díla. Něco jako, abych parafrázoval Bělohradského, "přirozený svět" slov a tvaru díla, svět oáse absolutní předchůdnosti, v němž je p

předchůdnosti, v němž je pro spisovatele jako organická složka zakódována mravní závaznost jeho respektování.

Te vědomí zodpovědnosti spisovatele za každé slovo, větu, za tónus, rytmus atd., nebo správněji zodpovědnosti každému slovu, větě atd., zkrátka tvaru samému při jeho vzniku, postrádám žalostně co chvíli při čtení české beletrie z nejrůznějších per - povolených i zakázaných, zdezenských i jinozemských, mužských i ženských.

Sepisování se zde stále ještě příliš často zakládá na estetickém prabludu o prioritě obsahu před formou, ideového záměru před jeho realizací tvarem. A tak mi nezůstává, než číst více či méně zajímavě vyprávěné zprávy, líčení, lamenty nebo jak se říká obžaloby společnosti, plné slovesných placatin a náhodností, kompoziční neumělosti atd. i u autorů zjevně nadaných. Daly by se z nich snadno vynechat věty, někdy i kapitoly, kdeco je v nich zaměnitelné za něco podobného nebo jiného, a lze mluvit o úspěchu, když se fabule šťastně uzavře a celá ta přibližná stavba drží pohromadě. Čtenářův zájem o takto odvyprávěný příběh končí jeho dočtením: zaujal ho jako informace o nějakém životě, událostech a dějích, podobně jako ho zaujme anekdota, kterou vzápětí zapomene.

A tak se vesele píše, a je to psaní rutinně předem ochotné cokoli odtrubit, změnit, předělat, podrobit se "připomínkám", prostě polotovar, pomocí připomínatelů v potu tváře přešíváný, dokopávaný, dopékaný a dochucevaný k úspěšně čitelnému nebo ještě radši k úspěšně vydatelnému tovaru.

Z Tvých dvou povídek jsem měl velké potěšení, úlevu, že čtu literaturu, protože mají suverénní podobu, a protože jejich smysl, a, řekněme, poselství, je vnímatelné jen skrze krásu a um vystavěného tvaru a nijak jinak. Mohou se někomu líbit,

někomu no, ale to jim musí být a je jim lhostejné, protože mají jediný a nezměnitelný způsob existence."

Takže, jak vidíš, schytali to blíže nejmenovaní a Tobě jsem nestačil říct, že ze všeho nejdřív jsem vnímal u obou po-
vídek něco, co už je v sofistickovaném psaní sofistickované mo-
derní doby vzácnost jako velryba ve Vltavě: tu čerstvost slova,
nacházení sebe v nacházení prastarých mladých slov a potěšení
z nezaniklé kontinuity všeho živého, prudkého, pružného, pra-
vého a ničím neúplatného v Tobě dnešním, vším prošlým a ničím
nezkaženým, když sedíš nad papírem - se zachevalou mladou mrav-
ností proti tomu totálnímu znemravnělému přepadu, co se kolem
pořád smuje.

Líbí se mi taky, jak ti v té próze vzniká hravé napětí
mezi jazykovými vrstvami a polohami - současný jazyk ozvlášt-
ňuje krásu toho tvého prvního, loví ho jako barevné ryby z
hluboké vody.

Těším se, až z toho bude knížka.

25
Tvůj Sergej Machonin

Ve 30. letech si Jaromír John posteskl, že u nás je mrtvo, že jsme země pohodlnosti, kde se nic neděje a z toho že taky pochází česká literární mizérie. Kdyby mohl jeho ironický duch přehlédnout dnešní situaci, musel by za ta slova poprosit o pardon. To co by našel v próze, nesnese s produkcí 30. let ani srovnání. Přesto se dnes nenajde žádná osobnost tak britkého úsudku, která by své zděšení nad současným provincialismem dokázala veřejně vyslovit a svým znepokojením rozvlnila stojaté vody. Naopak, všude se setkáme s naprostou spokojeností, chválou daného stavu a výčtem skvělých uměleckých výkonů. V nezasvěcenosti to vzbuzuje dojem, že naše literatura má světovou úroveň, že ~~yní~~ ještě nikdy nepracovala oslnivější plejáda tvůrců než dnes. A za ní prý jde další generace velkých talentů, což je hlavně důsledek plánovité péče Svazu spisovatelů o mladé ~~hřebčínky~~ autory.

Tyhle polopravdy omílají osvědčení beseďníci vytrvale už po léta. Mocenské, mechanistické myšlení není s to připustit, že skutečné hodnoty se rodí bez oficiálního posvěcení, z kulturního kvasu a ruchu, pro takové myšlení je jejich zárukou jedině přízeň instituce, v jeho představách není pro talent nejpriznivější atmosféra duchovní nezávislosti, ale naopak ovzduší podřízenosti oficiálním potřebám a pocit vděku za udílenou milost.

Jedna taková beseda v televizi za účasti národních umělců J. Kozáka a Zd. Pluhaře /za Slováky hovořili nižší hodnostáři, J. Števček a L. Ballek/, která byla v tomto ohledu "přímo vzorová", mě přiměla přečíst si ty velebené knihy dnešních mistrů a tovaryšů nepočestného cechu spisovatelského, jež jsem dosud neznal. Samozřejmě že výsledek četby mě nepřekvapil, z úhuru života se sterilním myšlenkovým ovzduším může jen zázrakem vyrazit svěží pramen nového uměleckého průboje, i když takový zázrak ovšem nelze vyloučit - to je přece jedna ze záhad vývojových proměn umění. Moje hromádka nedávno vydaných románů však o takovém divu svědectví nevydala. Potvrdila jen předpoklad, že literární byrokraté mají pochopení pouze pro to, co odpovídá jejich omezeným představám a zápečnické uzavřenosti. /Musím dodat, že slovník i celé vystupování L. Balleka měly odlišnou povahu. Laciná propagandistická samochvála zůstala vyhrazena především J. Kozákovi a J. Števčekovi./

Josef Frajs /1946/ je nejmladší z mého výběru a začínal r. 1978 velmi ambiciózně. Od té doby vydává prakticky každý rok novou knihu se setrvale klesající kvalitou. Poslední román Strom na konci cesty /ČS, str.228/ čerpá námět z prostředí provinciálního divadla. Protagonistou je hvězda bronovské scény, zasloužilý umělec Richard Hanák, hrající i ve filmu a televizi. Má poněkud bohémské způsoby a pije, teď o to víc, že ho rozrušil odchod osvědčeného starého ředitele Hajniše, na jehož místo nastoupil po intrikách záhadného novinářského anonyma Strnada herec Karel Kolár. A zničehonic se začnou dít záhady: z rekvizity telefonního přístroje se při představení ozývá hlas prohlašující, že ředitele Hajniše vystrnadil Kolár, on že byl tím záhadným - nomen omen - Strnadem. Nikoho nenapadne podívat se do makety telefonního přístroje, zda není právě tam ten záhadný fantóm ukryt, a tak je divadlo vzhůru nohama po dlouho, velmi dlouhou dobu. Hanák tomu chce přijít na kloub, chce Kolára usvědčit, leč dělá to fanfarónsky, provokativně. Věc je ještě komplikována tím, že jeho dlouholetá tajná milenka Gita je Kolárovou ženou. Nakonec nezbuďte ředitele Kolárovi než dát Hanákovi výpověď pro alkoholismus. Soubor je zcela rozvrácen, bez Hanáka divadlo nemůže existovat. Další ránu zasadí Hanákovi zjištění, že jeho mladá žena má milence. V podivném afektu jezdí vlakem od města k městu, přespává v hotelích, až pojednou spočine v náruči své bývalé ženy, nyní novinářky. Divadlo se sice kaje, dopisem ho zve zpět do souboru /má hrát Mefista!/, ale on i se svou starou novou láskou odjíždí k údivu všech do Vsetína, kde prý "taky může být šťastný", jak uzavírá svůj příběh vypravěč.

V čem vlastně spočívá názorový spor, rozdíl koncepcí mezi někdejší a novým ředitelem nevíme /Kolár je epizodní, matná figurka/, nezjistíme, oč jde Hanákovi - leda že má v ději přidělenou pouze roli detektivní, totiž odhalit záhadný hlas v telefonu a usvědčit z podrazu Kolára /což se mu podaří/. Je to celé povrchní slátanina, v níž jde autorovi jediné o duchaplnické dialogy a stylistický švih, což je vůbec jakási společná tendence dnešních prozatérů střední generace, v ní se vyčerpávají jejich spisovatelské ambice. Frajs je obratný ve vynalézání vypravěčských "fint", ale ty neslouží žádnému závažnějšímu záměru, takže celý románový příběh je až běda plytký. Talent tu jistě je, ale co s ním, kam ho zaměřit, co z něho vydobýt, když okruh jeho možností je omezen? Skutečná životní problematika, bolesti doby, mravní

ohrožení společnosti, to všechno jsou témata příliš riskantní, od těch raději dál. Nejlepší je vsadit na atraktivnost. Herecké prostředí /stejně jako lékařské/ zaručuje čtenářský zájem už předem. Přimíchá se do toho co možná nejvíc vtipností, zábavných epizod a dějového vzruchu - a román je upečen. A konzumenti si na něm dokonce pochutnávají. Náročnější stravu totiž nemají k dispozici a většinou od ní už odvykli.

x x x

Z hromádky současných próz přede mnou je nejsmutnější případ románu Než dojde k vraždě /ČS, str.300/. Nejpřesvědčivěji totiž dokládá souvislost mezi pokleslým výkonem talentu a společensky zatuchlou atmosférou. Napsala ho Alena Vostrá /1938/, která v r.1966 románem Vlažná vlna a pak i hrou Na koho to slovo padne získala pověst autorky s vyhraněným vztahem k životu, citlivě pracující s moderními uměleckými postupy, a proto taky patřila v tehdejší podivuhodném literárním ruchu k těm, od nichž si většina literární kritiky hodně slibovala. Pak ovšem nastalo víc než desetileté násilné odmlčení a po něm jí vycházejí knihy pro děti a mládež, zřejmě jen odpustková záležitost. Teď tedy Vostrá nabízí čtenářům román pro dospělé. Ale ti, kteří pamatují její lepší minulost, mohou jen žasnout nad tím, jak milost udílená vrchností dokáže rozmělnit talent, přistříhnout ho na svou průměrnou míru a vymiškovat jeho osobitost. Z někdejší umělecké ctižádosti A.Vostré nezůstalo nic než rutina, schopnost rozvíjet příběh podle řemeslně osvědčených pravidel. Zápletka balansuje na hranici mezi psychologickou studií zvolna se rodícího zločinu a beletristickým obrázkem ze života. S nezbytným motivem tajemství pracuje autorka neuvěřitelně násilně, aranžuje každodennost tak, že příběh je cítit literaturou na sto honů. Dějový profil je jednoduchý: prostý muž "z ulice" nešťastnou náhodou, bez své viny zraní při autonehodě významného vědce. Má citlivé svědomí, a tak si dá za úkol všemožně zraněnému pomáhat a postavit ho obrazně i fakticky zase na nohy. To se mu po čase podaří, ale přitom se jejich vzájemný vztah postupně zkomplikuje a stane se zdrojem napětí: sebevědomý vědec utlačí neustálými vrtochy a nároky prostého muže tak, až ten ho tajně k smrti znenávidí. Vraždu provede vszutku krkolomně románovým způsobem: na chvíli opustí houbařskou společnost, nasbírá muchomůrky zelené, vyvaří je u auta na připraveném vařiči a vzniklý jed napíchá injekční stříkačkou do krásných hřibů ve svém košíku. Na vraždu kroubami je čtenář nenápadně připraven nápadně častým zdůrazňováním, že ve vědcově ro-

dině nemůže nikdo houby ani cítit a sám vědec že jí výhradně hříbky. Vrah se tedy nemůže minout cíle. Vědec po počítí hříbků záhadně zemře. Muž se zbavil tyрана, ale neunesse výčitky svědomí. Když se jede sám udat, narazí autem na strom a zabije se. Dvě smrti zůstaly obestřeny záhadou...

Text ovládají především živé dialogy, kterých osvědčená někdejší dramatičtka dovede obratně využívat pro vyvolání dojmu stylové odlehčenosti, ale od práce s životními detaily až po motivaci základního kriminálního činu je aranžmá tak očividné, že i v čistě kriminálním žánru s jeho přijatými konvencemi by působilo násilně, natož pak v románu, který chce do příběhu dostat taky kus životní empirie. A. Vostrá si prostě vykoupila možnost publikace tím, že se vzdala jakéhokoli tematického záměru, který by mohl v nejmenším takzvaně narazit. Její příběh se odehrává mimo život, v obratně rozestavených kulisách, ale chce působit aspoň dojmem živosti, když už o skutečném životě nemůže sdělit nic. Jenže ten kompromis má hořkou příchuť prohry nejen umělecké.

x x x

Mezi těmi, kteří za každou cenu chtějí vykresat z každé epizody komiku a vtipnost, patří Jiří Křenek /1933/ k lepší sortě. Má za sebou málem už dvacet knih a četné televizní a rozhlasové hry, jeho příběhy se většinou odehrávají na Valašsku a staví čtenáři před oči především půvab místního koloritu a idyly. Taky román Tomáš a Markéta /ČS, str. 353/ aspoň zčásti dějstvue ve valašské vesničce, kam ještě nevtrhl civilizační shon. Inženýr Tomáš Vízner, muž v kristovských letech /bezpartijní!/, nadaný výzkumník, se sem občas vrací pro osvěžení do chalupy k tetě, jež ho vychovala. Tady ho jednou zastihne novinářka Markéta, moderní, v erotických záležitostech pochopitelně nijak skrupulózní žena. Tomáš se s ní hned vyspí, aniž tuší, že její tatíček je ředitelem ústavu, kam by se rád dostal. Vzájemný vztah těch dvou se však vyvíjí složitě a má četné peripetie, koneckonců se však sblíží a šťastně spolu žijí. Tchán zetě skutečně zaměstná u sebe v ústavu, kde může Tomáš uplatnit své nepochybné schopnosti a zdá se, že je vše na nejlepší cestě. Tu však kdosi porazí smuteční vrbu před bytem novomanželů, kteří v ní vidí symbol života. /Všimněte si té symboliky stromu tady, u Fraise a za chvíli i u J. Kolárové - lacinost tohoto prostředku, tak houfně užívaného zrovna bije do očí a názorně dokládá obraznou i myšlenkovou chudobu současných prozaiků./ Zlověstnost tohoto činu není náhodná: Markéta náhle umírá. Staře-

ček K.J. Erben by měl z téhle symboliky jistě radost.

Ale děj má ještě důležitou odnožku, spjatou právě s Valasskem. Na dovolenou sem totiž přijíždí z Ameriky Tomášův bratranec, který kdysi po nezdařeném manželství emigroval a teď má nepřekonatelný stesk po domově. Je trochu fanfarón a přímo obžerně miluje tenhle kraj, po celou dobu dovolené se odtud na krok nehne. A s ním i krásná černoška Mary Jo, studující češtinu a perfektně ji ovládající. Proč sem autor vsunul tenhle exotický vedlejší motiv? Inu proto, že v pořádném českém románu ze současnosti nemůže chybět zmínka o emigraci, to je nezbytná "daň pravdě" ^{reality} naší země. Do milé černošky se navíc zamiluje medik Drábek a rok před promocí za ní bez povolení odjede, jaksi i z protestu proti matce, dogmaticky tupé komunistce, která sice slovy brojí proti rasismu, ale v tomhle případě jí černoška jako příští snacha smrdí...

Markétina náhlá smrt postrádá vnitřní zdůvodnění, smysluplnost, je umělecky náhodná, jen a jen překvapivá, jako je ostatně bez konciznosti celý román. Můžete tu nebo onu epizodu škrtnout, či další motiv přidat a nic se nestane, kraluje tu bez omezení upovídánost a slovní rozbředlost. Ne že by Křenkův román byl bezmocná, křčovitá masanice, ale je to typicky zručný produkt poptávky po čtivu dějově i syžetově ^{dynamickém}, v němž odraz skutečnosti musí být stylizován tak půvabně, aby nerušil dobré zažívání.

X X X

A jsme u veleúspěšného románu Jaromíry Kolářové /1919/ Ohtěla bych ten strom /ČS. str. 291/. Jak se chlubil Jan Pilař v jednom rozhovoru, byl prý okamžitě rozebrán a nové vydání bude mít enormní náklad. Čtenářská poptávka ovšem ještě nezaručuje, že jde o výkon umělecky náročný a o dílo s objevným pohledem na lidskou problematiku, pravidlem bývá spíš opak. Tohle ale zůstalo J. Pilařovi utajeno, a tak mu tento román posloužil za argument, dosvědčující nebyvalý umělecký rozkvět současné literatury. Úspěch mu ovšem zaručuje především zkuseně fabulovaný milostný vztah mladičké sekretářky k mnohem staršímu ženatému řediteli velkého obchodního domu. Obliba takových námětů je věčná, a dnešní rutiněři vycházejí čtenářskému požadavku vstříc, televizní dramaturgie si dokonce naplánovala celý cyklus her "ze života", např. o nerozumnosti mladistvých svazků, o složitostech rozvedených manželství s nově ~~roděnými~~ ^{vyženěnými} dětmi atd. Základním rysem tako-

vých konfekčních výrobků je, že autor dostane ke zpracování všem dobře známý životní problém a dá mu příslušnou "formu". Na umělci se tedy neřádá, aby na své riziko objevoval utajené, nepřiznané, zapírané a společnost ohrožující mravní záludnosti, aby se nořil do tajemných hlubin v člověku a vyslovoval přísné zákonitosti života. Omezené propagandistické myšlení mu přisoudilo úlohu služebníčka, jenž dojmavě a přesvědčivě popíše to, o čem si cvrlikají vrabci na střeše.

Přesně z této situace vyšla i J.Kolárová: zamindrákovaná ošklivečka citově neuspokojená svým mládencem hned od nástupu do nového místa obdivuje ředitele podniku, suveréna a fanatika práce. Ten je šťastně ženat s pečlivě udržovanou padesátnicí a právě slaví stříbrnou svatbu. Má dvě děti, poněkud podivínskou, samotářskou dceru, ošklivou po něm, a nadějného, trochu cynického syna. Nepůvabná, leč dokonalá sekretářka zachovávající k šéfovi patřičný odstup a nevzbuzující v něm naprosto žádné hnutí citů, přejde pojednou zničehonic za podpory alkoholu do frontálního útoku a bez rozpaků Bezděku svede, což jí nedá velkou práci. Tuhle její náhlou psychologicky záhadnou proměnu nám ovšem autorka nijak nevysvětlí, její příčiny nám zůstávají jaksi utajeny, asi proto, abychom o to víc vychutnali efekt překvapení. Hned po prvních milostných dotecích se Zuzanou Bezděka bez velkého rozvažování odejde od rodiny, i když by si jistě mohl kádrově pohoršit. Ale vrne se do nového manželství střemhlav a rovnýma nohama. Obtíže na sebe nedají dlouho čekat. Cesta do Itálie odhalí první trhliny v mladém svazku, Zuzana si uvědomuje, jak je Bezděka starý a dost ohavný, on zase objeví, že ho žena unavuje. Doma ho čeká katastrofální zpráva: dcera se pokusila o sebevraždu. Navíc jeho matka, u níž prozatím bydlí, rychle zesene, Zuzana ji musí ošetřovat, v podniku stíhá šéfa jeden malér za druhým. Klid nachází jen v bývalém domově u zmoudřelé první ženy. Závěr je jasný: čestná Zuzana doslouží tchyni k smrti a od Bezděky odejde. Oba si oddechnou od trýzně, kterou si působili. Je po velké lásce, přesněji řečeno po velké iluzi lásky.

Tato zručně vyvedená malůvka, varující mladé ženy a staré pány před vězově nerovným manželstvím, má pro zvýšení atraktivnosti ještě řadu "odvážných" kritických výpadů - proti lajdáctví, šlen-driánů v dopravě a v obchodě atd., které taky všichni dobře znají.

Kolárová je zběhlá vypravěčka a až na některé vedlejší syžetové linie a zmíněnou Zuzaninu náhlou proměnu motivuje dost věrojatně, ale ani náznakem se nepokouší jít hloub pod povrch příběhu, vydobýt z něho lidsky závažnější poznání citových záhad duše. Všechno je tu vsazeno na příběh, příběhovost je vrcholem uměleckého výkonu této prozaičky; fabule pro fabuli ovšem vylučuje, aby syžet rostl svými kořeny do hlubších vrstev psychiky a zjistil tam o člověku dnešní doby něco dosud nepoznaného. Ale vždyť právě toto vyšívání předem známých vzorů odpovídá omezeným estetickým požadavkům oficiální literární politiky, pro ni je to dokonale zvládnutý společensky zadaný úkol. Tohle Kolárová řemeslně pečlivě splnila a právem je řazena mezi přední zasloužilce. Ale velkému, skutečně svrchovanému uměleckému činu je její román nekonečně vzdálen.

x x x

Také v románu národního umělce Zdeňka Pluhaře /1913/ Opousta bez potlesku /ČS, str.287/ doplatí starší pán na lásku k mladé herečce. Jsme totiž opět v prostředí provinciálního divadla, kam přichází ochotnický zapálený, leč odborně nezkušený divadelník vyřešit své osobní problémy po rozvodu. Vojtěch Prejza se stane ředitelem divadla náhodou, díky známosti na ministerstvu, nemá v tomto oboru naprosto žádné zkušenosti, ale seběvědomě začne vládnout celému souboru, režíruje, dramaturguje, ba i hraje. Leč zaplete se posléze s nastoupivší začátečnicí a má o komplikace postaráno, obvyklá herecká řevnivost a jeho netaktické chování je ještě znásobí. Prejza si navíc postaví hlavu a nechce uvádět současné hry, považuje je totiž za slabé a on má ctižádost povznést divadlo na vyšší úroveň. Vrcholící krizi souboru a bezvýhodné postavení provinciální scény rozřeší tím, že dobrovolně na svou funkci rezignuje, vzdá se i své lásky a z městečka odjíždí. Brzy nato umírá, ale jeho zásluhy ocení nedaleká budoucnost: epilog tvoří scéna odhalování jeho pamětní desky.

Vedlejších motivů a epizodických postav je tu samozřejmě víc než dost, i když oproti předešlému románu V šest večer v Astorii jde o příběh zjevně komornější. Naštěstí se tentokrát Pluhař vzdal politického didaktismu, primitivně ilustrujícího velké dějiny, zůstává tentokrát výlučně v mezích "malých dějin" svých hrdinů. Je to nenáročný text, skromné vypravěčství bez úsilí vzepnout se nad průměr a konvenci. Nic proti tomu, jen musí být jasno, kam podobné výkony v hierarchii hodnot patří. I taková literatura, která poskytuje zábavnou četbu slušné úrovně má určitěx kulturní poslá-

ní. Jenom se nesmí prózy tohoto typu prohlašovat za díla spíčkových uměleckých poloh. Bída současného stavu je však v tom, že oficiální kritika je tam usilovně tlačí a vytváří dojem, že si ani nelze představit něco dokonalejšího.

x x x

Celou tuto hromádku současných próz spojuje jedna společná vlastnost: naprostá absence úsilí jít pod povrch jevové skutečnosti, znásobit účín epického zpodobení intelektuálním zvládnutím "utajené podstaty". Nedostatek kritické náročnosti vede k autor-
ské nadprodukcí, které nakladatelství vycházejí benevolentně vstříc, prozaici, snad všech generací odevzdávají lehkovážně rukopisy přinejmenším ob rok. Průměrnost, nevýraznost, neosobitost ovládá takřka veškerou slovesnou tvorbu a nad tím vším káže myšlenková plytkost o velikosti a nečisté svědomí vyzývá k mravnosti.

Pozled na mnohem větší hromadu dnešní české prózy by odhalil smutný fakt, že její umělecká chudoba není jen důsledkem řady náhodných individuálních selhání, že má obecné příčiny. Společnost byla sice obratně politicky zkonzolidována, ale nenabízí literatuře žádné inspirativní hodnoty duchovní, mravní ani ideologické. Jednostrannost a omezenost estetických hledisek pak zužuje její schopnost vnímat a slovesně artikulovat odlišné životní postoje a rozmanitější lidskou problematiku, než zaznamenává ideologicky sterilní pohled. /V tomto ohledu je slovenská próza daleko rozvinutější, pestřejší a emancipovanější./ Nadvláda politiky, její všudypřítomnost zbavila kulturu jakékoli mravní autority, uzurpovala si i její díl mravní odpovědnosti za stav národního celku, odsunula ji na okraj života a učinila z ní pouhou okrasu. Iluzi její významnosti pak vytváří udílení státních titulů, vyznamenání a cen.

V duchovně utlumené společnosti, netolerantní ke každé jinakosti lze stěží překonat dnešní kulturní malátnost a zápečnickou uspokojenost, tadý zakrňuje odvaha k riskantnímu uměleckému průboji, k prolomení stereotypů názorových i estetických. Dá se tedy předpokládat, že literatura bude dál rezignovat na své společensky kritické poslání a znepokojující etické působení, že bude dál klesat její prestiž kulturní moci rozšiřující sféru lidské svobody a že na síle bude nabývat tendence užívat talentu k sobecky privátním cílům.

Milan Jungmann

Lexikon české literatury - 1 /A-G/. Podtitul: Osobnosti, díla, instituce. Academia, Praha 1985, vydání I., 900 str., náklad 17 000, cena 130,- Kčs./

Nemohu si dovolit kritizovat práci tak velkého rozsahu - na své malé ploše. Vždyť pod redakčním vedením PhDr. V. Forsta, CSc. se do práce zapojilo na 50! našich předních bohemistů, včetně členů redakce dr. Jiřího Opelíka a dr. Zdenka Pešata. 1. díl tohoto slovníku obsahuje 720 hesel, tedy tolik, co doposud používaný "Slovník českých spisovatelů" z r. 1964; podívala jsem se jako čtenář naprosto obyčejný do toho 22 let starého slovníku na písmeno A a G. A pochopitelně: nový Lexikon české literatury vyřadil z onoho /o generaci staršího slovníku, z péra stejné generace/ u písmene A např. Aškenazyho a u písmene G např. Grušu. Je to tedy Lexikon určený do pracoven Jana Kozáka a D. Šajnera. /Aškenazy a Gruša a další jsou čeští spisovatelé už jen v paměti lidí: do Lexikonu ČSAV s českými spisovatelskými kolegy, plně zakázanými - přístup nemají. Být zaznamenání hodným spisovatelem v ČSR - k tomu je zapotřebí - čeho?/

Toť otázka pro vědce-bohemisty v ČSAV, neboť deník ÚV KSČ ocenil jejich dílo slovníkové už titulem recenze: "Dílo velkého významu - Lexikon české literatury" /MP, č. 82, 8.4.1986, s. 5/ Ano, každý kdo glosuje v ČSSR současnou literární a vědeckou produkci, setkává se neustále s "díly velkého významu". A před jejich velikostí je velmi maličký: a proto musí literární věda popisovat, v rámci socialistické zákonitosti, jen ty jevy z literatury, které mají význam "velký". /Velký je Klement Gottwald, nárok na heslo nemá zapomenutý Beneš Edvard: i ve jmenném rejstříku je před ním redaktor "Časopisu pro moderní filologii" /od r. 1949/ Eduard Beneš a pokud je u hesla Vojta Beneš smínka na s. 191, pak je zde napsáno, citují - "po odjezdu bratra Eduarda z Rakouska v říjnu 1915 však už veřejně pracoval v odbojovém hnutí". Takže: Edvard či Eduard? Toť vědecká otázka; na s. 471, 482 etc, se totiž vyskytuje už jen E. Beneš. /Poťouchlost, i u vědců za socialismu, má v sobě - toť ! A maličtí musí držet hubu: jejich připomínky lidé ve strukturách /vědeckých, školských, etc./ odmítají pomkavem na nepodloženost jejich soudů - neboť co vědí o potížích současného kulturního světa? Jenž bojuje s mnohohlavou saní amatérismu!! Aby profesionálové mohli působit v kultuře, a nynější Lexikon je toho opět dokladem: "jako bychom všichni žili v reflexivní nezánícené době! Kterou Kierkegaard charakterizoval takto /Současnost, MP, Praha 1969, s. 35/: "Etablující se, institucionalizující se zášť je nivelizace, a zatímco zánícená doba se žene kupředu, vztyčuje a kácí, vyvyšuje a potlačuje, dělá reflexivní nezánícená doba pravý opak, dusí a omezuje, nivelizuje". /Podtrženo v knize./

Ale s amatérismem pozor! Co to jen píše autor recenze v onom RP z 8.4. 1986? Nepředpokládá, že literární věda je za reálného socialismu blízká zoologii? Citují: "Při veškeré a pochopitelné výběrovosti hesláře bude v budoucnu třeba brát ohled i na to, že je sem nutno zařazovat nejen osobnosti a jevy pozitivní a tzv. bezproblémové, ale i ty, které působily vážné potíže nebo i škody. /.../ V přírodě také nepopisujeme jen tvory užitečné". - Ano, v Lexikonu chybí důležité literární heslo z období socialismu: Černá kronika! Z denního tisku: ^{ve vztahu ke} spisovatelům.

Ludvík Štěpán: A jinak se pluje po moři. /Edice Žatva, Československý spisovatel, Praha 1985, stran 496, vydání I., náklad 8 000, cena 29,- Kčs./

Na záložce knihy, kde je pod fotografií romanopisce uvedeno sedm titulů z jeho dosavadní literární tvorby, chybí název sborníku, jenž je v autorských katalogických knihoven sařazován pod jméno L. Štěpán. Knihu s názvem "Vzrušený dech" vydalo nakladatelství Etk, Brno 1975, 232 stran - a autor ji zaplnil výběrem próz a veršů rozličných autorů - k oslavnému připomenutí 30.výročí osvobození Československa. A téma osvobození jižní Moravy /či jižních Čech?/ se zákonitě dostává i do knihy L. Štěpána z r. 1985, kde se na mnohých stránkách dočítáme o tom, jak měli rudoarmějci své požadavky specializované vůči občanům ČSR /i co se týká pečeni buchet, at./ . Ale než se román dostane ke dni osvobození 9.května, můžeme v jeho textu rozpoznat, že autor, ještě než se stal spisovatelem z povolání /z povolení/, působil jako redaktor Lidové demokracie /křesťanství prý i blízké/ Tak hned na úvodní straně románu čteme: "O Květné neděli posvětil děkan Přichystal ve farním kostele kočičky. Počestní měšťané si proutky zastrčili za zrcadlo nebo za obrázky a sedláci je roznesli po polích, aby byl bůh milostiv a chránil úrodu

A když obrátíme čtyři listy románu, opět jsme seznámeni s tím, jak dobré je smát pro spisovatele průběh mše. "Děkan Přichystal vyměnil v sobotu neveselý ornát za jásavě bílý a zlatem těžce protkávaný, jako každým rokem rozpřáhl ruce a Němcům i Čechům, panu továrníkovi i ševci a panu velkouzenáři i prodavači uhlí ze špinavého krámku a sedlákovi i statkáři /jak byli v lavicích majednou stejní a čekali na jeho slova/ těm všem zpěvavě oznámil, že vstal jest této chvíle."

- Pro ty, kdo obřady mše neznají: oznámení děkana se netýkalo toho, že vstal on, Přichystal, této chvíle, jak z přečteného vyplývá; z textu spisovatelů vypadlo /asi funkčně nedůležité/ slovo Bůh. A pro ty, kdož si v románu povšimlí, že komunisti F. Gorel i jiní komunisté používali jako kód a šifry skratky katolických svátků a kdo neprožili plně naprostý začátek reálného socialismu, další nutné vysvětlení: po úplném převzetí moci srovnali potom /hlava nehlava/ na kavalériích pracovních táborů vedle sebe všechny ze Štěpánova textu. Továrníky, ševce, velkouzenáře, děkany i sedláky, statkáře i prodavače uhlí, co měli /třeba nejšpinavější/ krámek: neboť všichni se stali buržoazními kořistníky - Němci napřed, Češi potom. Jen vládnoucí moc zůstala: účtující. A jak jinak, když na s. 23 můžeme číst: "Marx byl dobrý účetní, Josef". A když jsme na 3. straně textu ponořeni do myšlení F. Gorela, z počátku čtyřicátých let: "Na celém světě umírají lidé, a naši páni si pořádají večírky. Možná je tam s nimi i Tonda Bobrovský. Ale Tonda je přece náš, komunisti, tak proč...", pak na s. 304 se už s tímto "Tondou", který je "náš" /a působil za protektorátu jako vedoucí záložny/ můžeme učit počítat: "Znám názor komunistů, v nejbližších dnech dostanu tipy sociálních demokratů. A ještě budu hovořit s národními socialisty, Jsou i přijatelné návrhy na nestraníky. Můžem se sejít příští týden?" "My dva?" zeptal se Šváb. "Ne," odpověděl Bobrovský. "Nás pět." "Proč pět?" "Se čtyřmi stranami se počítá do národní fronty, plus zástupce nestraníků". A čtenář český, počtů znalý, umí přečíst poslední větu i

takto: "plus" - páté kolo u vozu. A také plně pochopí, čtenář český, v r. 1985, 1986, jak důležitý a pravdivý je názor, v románě proslovený zástupcem nedobré /t.j. nekomunistické/ strany: "Klid je základem každé solidní politiky", poznamenal MUDr. Nekola". /S. 316/

Román je moravskou poérou o těžkém protektorátním životě v malých Čadicích /dnes již nemoravských, jihočeských Dačicích/. A před slavným osvobozením ví přesně ten, kdo usiluje zjistiť občanům "klidný život", jak nalozit s kompromitujícími materiály protektorátní doby. /S. 317/: "Ale není mi jasné, co se stane, až Bobrovský s těmi svými komunisty a socialisty, co mu žerou z ruky, vyberou u Holze, nebo u Pittermana seznam udavačů, seznam čadických občanů, kteří aktivně přispívali na německé válečné potřeby, kteří byli příslušníky volksdeutsch..." "Ten seznam musí zmizet dřív!" řekl tvrdě Nekola". V románě ale poznáváme, že takové seznamy musely být pořádně početné /a účetní dle "účetního Marxe" měli co sčítat/. /S. 166-167/ : "Čadický spolek Kuratoria vedl Rudolf Dvořák. Pochvaloval si to. V létě se účastnil okresního tábora a jako místní vůdce uvědomělé české mládeže se nemusel bát totálního ani pracovního nasazení; chránil jej vládní výnos. Rudolf Dvořák si před dnešní hodinkou prostudoval únorové číslo věstníku /../ a z časopisu Mladý svět si vypsál doplňující údaje, aby jeho informace v naukové části byly co nejčestvější. /.../ Kluci na něj hleděli jako na obrázek a on zakláněl hlavu..." Na podzim jsem vás informoval o celonárodní akci Kuratoria Dny mládeže, které vyvrcholily v září na Strahově a zúčastnilo se jich na třicet tisíc chlapců a děvčat. Říkal jsem vám i o koncertu mládeže na pražském Říšském náměstí. Deset tisíc posluchačů pod vlajkami národa a říše jej sledovalo!" Rečnický se odmlčel... A dnešní čtenář, jenž je informován z vládních míst o tom, jak má být vděčný za "klidný život" a v roce 1985 si mohl číst v Mladém světě, jak 30.000 cvičenců na Strahově, atd. - včetně vždy dvojitých vlajek, jež nad setkáváním desetitisíců povlávají - je zmaten?

L. Štěpán v druhé polovině románu připomíná českému čtenáři, že se poučil na Zbabělcích Josefa Škvoreckého: při popisování "revolučních událostí", vedených komunistou Bobrovským /který zastává i jako předseda dřívější aritmetiku "kolektivního vedení", aby jej samotného snad velitel SS nepotrestal - a on nepotrestá! s. 368/ poznáváme, že Češi byli v r. 1945 obdobně bojovní, i když je - Kostel^{ec} od Čadic - dělily stovky kilometrů. Asi tomu bylo tak: a kdo je vyučil k tvrdosti moci? V románě je to naznačeno na s. 391: "Taky bubnovali, /.../ aby mužstvo od 16 do 50 let bylo k dispozici Rudé armádě". A aby nebylo pochyb, že od stylu práce prozaiků typu Ivana Kříže, Karla Ptáčníka a Zdeňka Pluhaře pošilhává autor po stylu Josefa Škvoreckého, zakončuje román vždy potřebný "MUDr. Nekola" přípitkou /s. 488/: "Kde jsou skutky, není třeba slov". A poslední věty románu? Ty jsou přímo ze stolu J. Škvoreckého /s. 499/: "Život nepočká. I když každá jeho komedie začíná poslepu." Ale, když už jsme u toho Škvoreckého, ve světě, za oceánem - jinak se pluje no moři! skutečná profesionalita je nutná!

Filip Jánský: Zkouška důvěry. /Edice Kamarád, Práce, Praha 1985, 11. Mir. Váše, odp. red. Soňa Nová, vydání I., s.192, náklad 49 000, cena 21,- Kčs/

Tento "Soubor leteckých povídek ze západní i východní fronty", jak zní podtitul, vznikl v letech 1963-1970: vytištěn až po patnácti letech - zřejmě díky 40.výročí konce světové války. - I tak kniha svým podtitulem vypovídá hodně o charakteru bojů čechoslováků: prvních 10 povídek je jednoznačně z fronty západní, 11. povídka popisuje boj kolem letiště "Tri duby", je tedy z území ČSR, dalších čtyři se odehrávají na území starého Slezska a Moravy a poslední, 16. - je i z prvního dne míru; předtím československé letecké perutě, dobře ozbrojené, sledují z rádia volání Prahy o pomoc. Cituji ze s.183: "Spojaři zachytili zvláštní zprávu: Praha prý volá o pomoc, vypuklo tam povstání! Lidi nemají zbraně, stavějí barikády, bojuje se o rozhlas. Na barikádách jich jistě hodně padne, nebudou se umět účinně bránit.../.../ Dovídám se několikrát za den, co se venku děje, peruť má ostrou pohotovost a starý prý žádal na divizi, aby jeho jednotce bylo povoleno zaútočit na cíle v pražském okolí, hlavně na Kbely a Ruzyně." Jánský i takto naznačuje, co znamená název knihy: Zkouška důvěry. Proč nebyl vydán rozkaz československým letcům, aby pražskému povstání pomohli? Z dějin bojů o Prahu víme, že např. na Strahovském sokolském stadionu přistál sovětský letoun: a Jánský, který ve svých povídkách hodně těžší z vlastních válečných zkušeností /konečně i na obálce knihy je napsáno "některé se blíží literatuře faktu"/, dává najevo, že českoslovenští letci u sovětských generálů o povolení startu k letu na pomoc Praze žádali. Byla to zkouška důvěry - při níž byla prolévána krev: kdo v ní neobstál? /Přitom v povídce předchozí, nazvané Zkouška důvěry, čteme, jak sovětské generály "prosí" aby československá letadla útočila proti tankům nacistů bez nábojů a dochází k zbytečným ztrátám /s.159-160/: "Piloti vystřelili zbytek nábojů a útočí jen se slepou vírou v očích. Němci brzy poznávají, že nálety jsou tentokrát klamné a jejich zenitky pálí ještě zuřivěji..." /.../ "Všichni jsme se odevzdali osudu, bez přestání napadáme protivníka a ukázněně čekáme na spásonosný rozkaz, už ne prosbu, který by nás vysvobodil" /.../ "Po přistání je starý zamklý, ztračené dva stroje a hlavně letci v nich ho jistě tíží.... pomalu vykládá: -Mohl jsem druhý požadavek odmítnout, vím... Mohla jsem neohl, prosba je někdy víc než rozkaz. Teď budou o nás všichni dobře vědět, složili jsme zkoušku důvěry." / Po této teče povídka končí: čechoslováci prošli "zkouškou důvěry" v bojích se ctí. Pro ty, kdož se narodili po válce a vše znají už jen z "literatury faktu", zůstává v mysli základní otázka: jak na západní frontě, tak i na východní měla republika dobře vyzbrojené a k boji odhodlané vojáky; když však běželo o záchranu hlavního města státu, neobdrželi českoslovenští vojáci ani na jedné straně potřebné rozkazy - a pomoc zoufalým povstalcům neposkytli... Ale může jakákoliv ozbrojená moc moderní doby skládat neustále zkoušku důvěry bez rozkazů - a na základě pouhých proseb ?

Jan Galandauer, Miroslav Honzík: Nikdy nekvetly šeříky tak krásně. /Edice Člen-
ská knižnice, Svoboda, Praha 1985, vydání I., s. 183, náklad 130000, neprodejné./

Kniha, pojednávající o osvobození ČSR v pětačtyřicátém přináší v českém tisku ne-
bývalé sdělení: ano, svoboda k nám v r. 1945, ve své konečné fázi, přišla - ze Zá-
padu! Cituji ze s.111-112, jak vojska spěchala k nám, na Východ: "Velitel 4.gar-
dové tankové armády D.D. Leljušenko vzpomíná, jak byl přechod Krušných hor ob-
tížný: v neznámé krajině uprostřed hor a lesů, často mimo cesty, se tankisté o-
rientovali především pomocí kompasu. Ale v krajině se zásobami železné rudy ne-
byl ani kompas spolehlivý a střílka ukazovala na všechny strany. Když Leljušen-
ko vystoupil na horský vrcholek, aby se orientoval, zjistil, že se před ním nachá-
zejí velké továrny, které nebyly zaznamenány na mapě. Nevěděl, že nacisté vybudo-
vali pod Krušnými horami velké továrny na výrobu syntetického benzínu. Z rozpa-
ků, zda se svými tankisty nezabloudil, ho vysvobodilo slunce, které se objevilo na
horizontě: "Jeho ostré paprsky mě udeřily do tváře. Východ! Jdeme správným smě-
rem!" /Ale zároveň: není to špatné vysvědčení pro náš komunistický odboj, který
údajně tolik informací /životně důležitých/ Rudé armádě dodával? Za celou dobu
války nebyl schopen zaslat do Moskvy informaci, že Němci vybudovali na severu
Čech své mamuté chemičky: generálové Rudé armády je potom neměli v mapách! Co
všechno se mohlo stát, kdyby zabloudili a Prahu nenašli; na druhé straně je za-
se pozoruhodné, ^{jak je} stačili informovat, že se jedná "o krajinu se zásobami železné
rudy" - mezi Drážďany a Mostem! / Ovšem, naprosto nerozumím tomu, proč jiná voj-
ska, přicházející ze Západu /rovněž/ "prakticky" nebojovala - a měla přitom své
padlé a těžce raněné. Cituji ze s.102: "Když 5.5. vstoupily americké jednotky do
Plzně, bylo město již svobodné, stejně jako ostatní města a obce kraje. Americké
jednotky postoupily na linii Karlovy Vary-Plzeň-České Budějovice, a to prakticky
bez boje". Když bez boje - jak to, že zbytečně prolévají krev? A velmi by mě za-
jímalo, která ostatní města a obce Plzeňského kraje se osveobodila jaksi sama od
sebe: aspoň znát jejich jména! Vždyť je to úžasné: to, co nezvládla Praha či Mo-
rava od Přerova po Velké Meziříčí, zvládli obyvatelé západních Čech sami od sebe;
bez pomoci armád odkudsi ze Západu /s Ameriky/. O jednom ze spoluautorů, Janu Ga-
landauerovi, je známo, že je synem skvělé překladatelky z angličtiny, zasloužilé u-
mělkyně Jarmily Urbánkové: když už jako vědecký pracovník Ústavu dějin KSČ spo-
luobjevil tak pozoruhodný fakt, že nejh Plzeň, ale i jiná /ostatní/ města /a obce/
kraje nebylo nutné v Čechách osvobozovat /byla svobodná/, pak by měl tento objev
nechat dokumentačně přeložit do anglického jazyka. A seznámit s ním z lidských
důvodů staříčké matky těch amerických synů, kteří na území Čech skutečně hroznou
smrtí - na samém konci války - zahynuli. Ať požádají prezidenta USA, aby nechal
vyšetřit, z jakých důvodů byli do české půdy pohřbeni a ze zraněných tekla v ČSR
krev: možná, že je zbytečně zavraždily kriminální živly. Ovšem ty mimo katastr
svobodných měst a obcí nejzápadnějšího českého kraje; u nás je přece tímto fak-
tem i vysvětleno, proč pamětní desky týkající se bojů Američanů jsou ze západo-
českých měst a obcí odstraňovány: jistě zde zasáhl prostřednictvím svých pracov-
níků - ústav./ Poučení? Krev padlých ze Západu ať se nemísí v Čechách s krví -
z Východu, a nspořád!

Václav Melichar: Jak to bylo v květnu 1945. /Edice Slovo k historii, Melantrich, Praha 1985, sešity k poznání národní minulosti č. 1, s.40, cena 10,- Kčs./

Předsedou redakční rady této nové edice se sídlem redakce na Václavském náměstí je univ. prof. PhDr. J. Kočí, DrSc., člen korespondent ČSAV a docenti a další vědci etc.: jejich "Slovo k historii" je nemilosrdné i k těm představitelům KSČ kteří... Citují /s.25/: "Nepříznivá byla i skutečnost, že dohodu podepsal zástupce vedení KSČ J. Sarkovský, čímž se postavil na stranu kompromistických sil. Ať už je motivována a omlouvána tato skutečnost nejrůznějšími důvody, jako je neznalost celkové situace, únava z těžkých bojů atd., zůstává faktem, že dohoda znamenala v dané situaci pro Němce velmi výhodné řešení". Na straně předchozí se od V. Melichara dovídáme podrobnosti: "A tak došlo 8. května k jednání mezi německým velitelem Prahy generálem Toussaintem a zástupci České národní rady/profesor Pražák, generál Kutlvašr, Nechanský, Sarkovský, dr. Kotrlý/. Jednání nabídl generál Toussaint, předmětem jednání měla být německá kapitulace./.../ A tak byla nakonec 8.5.1945 v 16. hod. podepsána dohoda o příměří /.../. Ve skutečnosti umožňovala, že od 18. hodin 8. 5. mohou Němci volně odcházet na západ, čili že jim bude uvolněna cesta Frahou./.../ Nic lepšího si Němci v této situaci nemohli přát. O co marně bojovali od 6.5., měli mít od večera 8.5. zajištěno - totiž volný odchod na západ. Uzavření této dohody s Němci bylo proto velkou politickou i vojenskou chybou...". - Obyvatelé Prahy v té době vršili politické i vojenské chyby přímo neúměrně; další svědectví o tom podává V. Melichar opět na s. 25: "pražský lid s nesmírným nadšením a láskou vítal své osvoboditele./.../ toto vítání bylo tak intenzivní a bezprostřední, že příslušní sovětské velitelé se nemohli dostat do svých štábů a k radiostanicím... Z těchto důvodů... hrozilo už i nebezpečí, že se pozdrží vydání obvyklého denního rozkazu nejvyššího velitele maršála J.V. Stalina". - Takové nebezpečí hrozilo! Mohly být - nenapravitelně - narušeny denní "obvyklé" rozkazy "nejvyššího" J.V. Stalina! /Proto byla správná /ona okamžitá/ poválečná linie SSSR vůči ČSR, aby už vícekrát takové "nesmírné nadšení" k sovětským vojákům Prahu neovládlo; "intenzivní bezprostřednost" v armádě a v politice škodí, a jak! A ještě jedno "nebezpečí" Praze hrozilo z ruské strany, a to od 6. do 7. května. Citují ze s. 22: "příchod tzv. Vlasovovy armády, jejíž jednotky se objevily v pražských předměstích, na Smíchově, v Řepích, v Ruzyni, v Radotíně dne 6. května. ~~...~~ /.../ v letácích, které rozšiřovali, prováděli velice ostrou antikomunistickou a antisovětskou propagandu. /.../ Toho si byli plně vědomi komunističtí představitelé v České národní radě, a proto nekompromisně prosazovali, aby veškerá jednání, která vedli s vlasovci zvláště někteří českoslovenští důstojníci, byla přerušena a aby Česká národní rada k vlasovcům zaujala negativní stanovisko. Na zasedání ČNR 7.5. nejjasněji formuloval tento postoj V. David:/.../. Toto stanovisko podpořil i zástupce Úro E. Erban, který prohlásil, že když nebude přerušena styk s vlasovci, Ústřední rada odborů z ČNR odejde. Proto nakonec Česká národní rada byla nucena vydat prohlášení, vysílané 7.5. rozhlasem, ve kterém se praví: "Česká národní rada

prohlašuje, že akce generála Vlasova proti německým vojskům je vlastní záležitostí těchto jednotek a že ČNR nemá s nimi žádné politické úmluvy". Následoval pak odchod Vlasovových jednotek na západ. /.../ Okamžitě též přerušili nepřátelskou činnost proti německým vojskům". - K těm ruským mužům /vychovaným v SSSR a vedených "Hrdinou Sovětského svazu"/, kteří ve stovkách padli za českou věc v Praze a pak znepřátelení s Němci ustoupili 40 km před Píseň, nejen že se představitelé KSČ zachovali se "sovětskou" tvrdostí, ale dodnes hodnocení jsou v Melantrichu /nakladatelství Čs. strany socialistické/ takto: "Vlasovci tedy nejenže bojující Praze nepomohli, ale způsobili zde řadu vážných problémů". Přitom hned následující věta na s. 23 v posloupnosti děje tvrdí: "A vojenská situace povstání se začala vážně zhoršovat, když německá divize zahájily 7. května nový rozhodný útok zvenčí, a to ze tří stran /.../ Němci se smocnili v Mělně, Vysočanech, Karlíně a pronikli až do středu města". Takže: v momentě, kdy KSČ díky svému vlivu v ČNR napravila dne 7.5. chybnou "politickou" situaci v Praze, okamžitě se ta nejdůležitější "vojenská situace" povstání "začala vážně zhoršovat". /Tak vážně, že místo "zákulisního" jednání s nekomunistickými Rusy jednala KSČ i celá ČNR přímo s nacistickým generálem Wehrmachtem: Slovanství v akci? / A není to vše v duchu znamení, že v životě národa Čechů mnohdy na první pohled správně vyřešená "politická situace" zhoršuje samotné přežití lidí, až i po zachování holého života? /A to nemluvím o tom, kdo ví vždy, jak takové "politické situace" řešit: tvrdě vůči oběti lidské krve. K jeho pojmenování lze použít příměru: vždy věrný spojenec. Ale koho? Českého lidu? / Otazníkem v závorce končím: to není - slovo k historii ! Ano, jen otazník.

Kronika sedmi mudrců. /Edice Světová četba, Odeon, Praha 1985, s předmlouvou k vydání připravil Jar. Kolár, vydání I., s. 137, náklad 6 000, cena 9,- Kčs./

Od dob vytištění prvního českého překladu v Plzni l. P. 1502 si Čechevové mohou v knize /ve větším množství/ čísti: i o "černém umění" světovlády. Citují se, s. 71: "Toho času byl v Římě jeden učený mistr jménem Virgilius, kterýžto vědecky jiné mistry v černém umění i ve všelijakém jiném převyšoval. Tehdy Římané přišli k němu a prosili ho, aby to skrze své umění způsobil, kdyby se jim která země zprotivila, aby to věděli. A tak mistr Virgilius rozkázal Římanům ustavěti jednu věž vysokou a v ní vysekati z kamení tak mnoho obrazů, kolik jest zemí na světě, aby každá země měla tu obraz svůj./.../ Když pak kolidi která země chtěla se Římanům zprotiviti, hnedky obraz té země, a ty lidi potrestavše, zase je pod sebe navrátili". - Příběh jak z dnešních časů, kdy věda XX. století "černé umění" skutkem učinila: a nemýlím se, když si vzpomínám, že o Moskvě se čas od času mluví jako o Římě Východu? A jak má čtenář i po roce 1985 rozumět věkovosti termínu: "hnedky táhli do té země, a ty lidi potrestavše, zase je pod sebe navrátili"? Zná někdo dnes potrestané navrátilce "pod sebe"? Já ano! /A to z citátu opomím rozbor oné "věže vysoké", neboť podkopáním ona věž, skrze zlato - "s obrazy upadla". Píše se totiž nyní přechasto v českém tisku a "kremlských věžích" - a já bych nerada pro nějaké "obrazy upadla". Kam? / Tato stručná otázka už patří za závorku: díky poučení ze starodávné "Kroniky sedmi mudrců" tomu tak věřím. Neboť nic netrvá věčně /citát ze s. 76 - z konce příběhu/: "I stalo se jest, že v brzkém času potom přitáhli nepřátelé a zkazili Římany". Opakují: skrze "zlato". To české slovo: Zkazili!

E. D. Tykočinská: Základy akupunktury. /Avicenum, Praha 1984, přel., upravil a poznámkami opatřil MUDr. V. Kajdoš, vydání I., s. 272, náklad 10 000, c. 33, -/

V tiráži knihy je zdůrazněno: "Vytlačeno v SSSR"; prodej v ČSSR byl zajišťován i tak, že po zaplacení částky bylo prodávajícím zjišťováno v občanském průkazu, zda kupující je lékařem, atd. Ze s. 13 se pak dovídáme, že autorka knihy je z Leningradu a že rozvoj akupunktury v SSSR začal "teprve v r. 1957, kdy se z Číny vrátili skupiny profesorů a docentů", včetně E.D. Tykočinské. Ze s. 16 se zase seznamujeme s faktem, že mezi socialistickými zeměmi, i co se akupunktury týče, přílivy z oceánů informací ustávají, citují: "Později však, zvláště za posledních deset let, příliv informací o bádání prováděném v ČLR v oblasti akupunktury zcela ustal". Socialismu se také dotýká /ve smyslu zakladatelů vědeckého socialismu, kteří se zabývali i prvobytně pospolnou společností/ zajímavá informace ze s. 8: "Podle ústního podání stimulovali již lidé prvobytně pospolné společnosti tělo jehlami, nářezy kůže a požehováním ve snaze zmírnit bolest. Časem si povšimli, že po takových zásazích nastávala úleva a někdy i plné uzdravení", atd./Ano, zaujalo mě, jak "podle ústního podání" z doby "prvobytně pospolné společnosti" lze v SSSR ověřovat vědecké poznatky, studované tamními profesory a docenty i "ve dvou laboratořích, které ministerstvo zdravotnictví SSSR zřídilo". Jestliže existuje ústní podání z tak dávných dob, znamená to i mnoho pro literaturu socialistického realismu! Pro lékaře v současném SSSR však ústní podání z pravlasti akupunktury již neexistuje, což je /v jejich případě/nahrazeno sledováním západního tisku. Citují: "O vývoji této metody v současné Číně nás informují zprávy lékařských delegací řady států - USA, Francie, Norska, - které za poslední léta navštívily Čínu a měly příležitost seznámit se s klinickým využitím akupunktury a s jejím teoretickým výzkumem, ale též řada statí a monografií čínských lékařů, které byly za poslední léta otištěny v USA a v Anglii"./S.16/ Jen mě mrzí, proč není v textu vědecké knihy jakkoliv vysvětleno, proč socialistická velmoc, Čína, předává své teoretické výboje raději imperialistickým mocnostem /USA, Francii, Anglii/, než SSSR. Ale - netoužím odbočovat příliš z oblasti literatury: proto jsem se zaměřila ve své vlasti, ČSSR /kde se literární díla rozšiřují opisem, intenzivně a tajně, po bytech/na stať z kapitoly 4., nazvanou "Písařská křeč". Citují ze s. 166-167: "Písařská křeč - neuróza z poruchy koordinace - je onemocnění se svéráznou poruchou motoriky, při které je silně narušena psací funkce, kdežto všechny ostatní, i velmi jemné pohyby provádí ruka v plném rozsahu. /.../ Metoda, kterou vypracovali v naší laboratoři T.V. Kořajevová a L.A. Makarovová /1972/, záleží v ovlivnění aktivních bodů na koncových člancích prstů, na zápěstí", atd./.../ "Léčebný kurs tvoří 20-30 procedur. Provádíme je denně". - Jak je potěšitelné, že právě od r. 1972, kdy v ČSSR po padesátých letech obnovily svou činnost "samizdatové" edice /aby česká literatura nebyla úplně pod petlicí cenzury/, vypracovali sovětští vědci metody na "ovlivnění aktivních bodů na koncových člancích prstů". Prováděné denně, když nastane u lidí východního bloku "písařská křeč"! /Aby nebylo nutné spoléhat se jen "na ústní podání" literatury!/ Jak za dob prvobytně pospolné společnosti.

Umění a řemesla 1985./ Stať Radomíry Sedlákové-Valterové "Česká architektura od r. 1945", s. 11-19. Vydává Ústředí lidové umělecké výroby, Praha. Číslo 2/

Každý seštřeljší čtenář ví, k jakému zmaru dovedla Stendhalova Juliána Sorela /pocházejícího z dělnického prostředí/ jeho chuť vyniknout za každou cenu. A přitom: Stendhal jako svrchovaný umělec nemohl, než vyjádřit, že Sorela zni- čilo v konečném důsledku jeho pohráání společností - a přitom, nedokázal hrát přetvářku do všech důsledků! Proto mě velice zaujalo sdělení R. Sedlákové - Valterové ve čtvrtletníku "Pro otázky lidové umělecké výroby a uměleckého ře- mesla" - cituji ze s. 13-14: "Zdá se, že přebujelost forma, zdůrazňovaná mo- numentálnost a slavnostnost, příznačná pro stavby a projekty období vulgari- zovaného "socialistického realismu" /V odborném slangu teď obdývaného termí- nem sorela/ /podtrženo S-V/, byly v následující etapě nejen zavrženy a zesměš- něny, ale jakoby vyvolaly též určitý ostych, zdrženlivost a snad i obavu... Je to zřejmě jev hlouběji zakořeněný, neboť stejným nedostatkem trpí i největší a nejvýznamnější stavba tohoto druhu v ČSSR, pražský Palác kultury /J. Mayer, V. Ustohal, A. Vaněk, J. Karlík, 1969-1981/, u kterého v pestré náplni, v utvá- ření dispozičního řešení a v neposlední řadě i ve vyjimečném společenském vý- znamu, který mu byl přisouzen, byly založeny dobré předpoklady pro výrazově bohatou vnější formu - leč nebyly naplněny. Jeho vnějšek je nadbytečně prostý, úmyslně potlačuje většinu možností plastického zvýraznění, a tak ze všeho nej- více působí svou fyzickou mohutností." - A kdyby to čtenářsky šlo, ráda bych odvážné autorce zatleskala; co všechno nám sděluje! Vždy jsem si při pohledu na pražský Palác kultury, ^{myslela} že je to pomník své doby /1969-1981/ působící pře- devším "svou fyzickou mohutností". /Spravedlivý Bůh nemohl ani jiné vyznění připustit - vždyť jedním z autorů stavby je i bývalý člen řádu Tovaryšstva - S.J., který byl k takové činnosti převychován./ Ale nyní vím, že díky geniál- ní slangové schopnosti češtiny je tento Palác kultury v Praze i novodobým pomníkem "Sorela" a jeho všech světsky ctižádostivých snah!

Kolektiv autorů: Pozdně gotické umění v Čechách. /Edice České dějiny, Odeon, Praha 1984, II. doplněné vydání, s. 530, náklad 11 000, cena 160,- Kčs./

Vadí mi, že otec české historiografie F. Palacký marně nazval své dílo: Ději- ny národu českého v Čechách a na Moravě. Jeho potomci už svedou znát i v his- torii pouze Čechy: i když Morava byla i právně odtržena od Čech /korvínem/, dostává se jí místa v této knize pouze v Čechách - je tedy jakousi delší teč- kou nad i. I cituji /např. s. 450/: "Moravský epilog naší kapitoly vyznívá, jak bylo možné očekávat z celého průběhu, značně odlišeně." - Když tedy značně odlišně, proč dodávat k obsáhlým kapitolám o Českém umění pouze jakýsi "morav- ský epilog"? Co by se vědcům a historikům umění v Praze stalo /J. Homolkovi, J. Krásovi /+ 20.2.1985/, V. Menclovi, J. Pešinovi a J. Petráňovi/, kdyby svou knihu nazvali "Pozdně gotické umění v Čechách a na Moravě"? Existuje totiž u inteligentních lidí cosi jako slušnost k zemi, která je odlišná od té, v níž sami žijí: je to stará evropská ctnost a mnozí by ji očekávali od profesioná- lů, kteří svým i životním posláním staré a historické věci - nákladně a v do- plňovaných vydáních - propegují ...

Jiří Musil a kolektiv: Lidé a sídliště. /Edice Členská knihnice, Nakladatelství Svoboda, Praha 1985, vydání I, náklad 5 200, str. 335, cena 36,- Kčs./

V úvodu se píše /s. 9/: "Kniha je určena nejen odborníkům zabývajícím se bydlením a výstavbou měst, ale především širší čtenářské veřejnosti". Co se s ní širší veřejnost v ČSSR dovidá? S. 22: "Zásady výstavby sídlišť, které jsme v různých obměnách dodávavna používali a které vycházely do značné míry z reakce na strukturu kapitalistického města 19. století, neodpovídají již současným potřebám". To je velmi pravdivé tvrzení, správně doplněné názorem z dalšího odstavce: "Je nutné se zmínit o nejasnosti, před kterou často stáli projektanti nových obytných souborů, o nejasnosti, která se musela promítnout i do jejich tvorby. Společenské vědy nevytvářely paralelně s architektonickými a urbanistickými koncepcemi dostatečně konkrétní představy a doporučení týkající se socialistického způsobu života v nových souborech, sociálních struktur v těchto souborech apod." - Zde je hřebík umozen přímo na hlavíčku: "Zásady výstavby", které vycházely z reakce na strukturu kapitalistického města 19. století" byly přece ovlivněny společenskými vědami v ČSSR, které jsou u nás postaveny na marxismu, t.j. světovém názoru, vzniklém z "reakce na strukturu kapitalistického města /světa/ 19. století"! Čemu se tedy dnešní architekti diví? A jak to, že ve společnosti, řízené jednoznačně direktivami, vzniklými především teoreticky z oblasti společenských věd, si stěžují právě na "společenské vědy"? Že "nevytvářely paralelně s architektonickými a urbanistickými koncepcemi" "představy a doporučení týkající se socialistického způsobu života"? Není to absurdní tvrzení, že architektura právě v ČSSR se nedostává "konkrétních doporučení" v té nejcitlivější oblasti státního zájmu "týkající se socialistického způsobu života"? Čtenář si při tomto přesouvání odpovědnosti za architekturu zaražených sídlišť na společenské vědy v ČSSR, může myslit pouze své: že si to ty společenské vědy u nás nenechají líbit. A zahrnou architektu ještě větším množstvím doporučení, neboť společenské vědy sídlí především v knihovnách a myslích vedoucích představitelů a lidí, ti co společenské vědy aplikují do praxe, ti žijí na sídlištích. A spokojeně, převážně, jak potvrzuje i tato kniha, na s. 269, v tabulce 22: "Stupeň spokojenosti. 1/ Velmi spokojeni - 9%. Poměrně spokojeni - 56,7 %. Průměrně spokojeni - 29 %. Poměrně nespokojeni - 4,8 %. Velmi nespokojeni - 0,5 %. Z tabulky je patrné, že celková spokojenost se sídlištěm mezi obyvateli převládá nad nespokojeností:" - konec mých citátů z této knihy. Neboť: společenské vědy mají v ČSSR k dispozici veškerou pravdu. Průkaznou ve volbách i společenských průzkumech: vždyť až 100 % obyvatel, nehledě na zanedbatelnou část jednoho procenta /v tomto případě 0,5 %/, je v ČSSR věde a napořád spokojeno.

F. Koranda, B. Janouch, M. Šolc: Slovník socialistického poslance. /Svoboda, Praha 1985, vydání I., stran 600, náklad 30 000, cena 33,- Kčs./

I lidé, kteří víší, vědí, že v ČSSR - cituji ze s. 408 - "Ve volbách se vytvářejí rozhodující kádrové předpoklady pro kvalitu činnosti zastupitelských institucí". Zvolení poslanci potom - cituji ze s. 106 - "schvalují a realizují jednotný plán kulturně výchovné činnosti ... a řeší její tematické zaměření a materiální zabezpečení na pětileté a roční období". Co tedy potřebují a mají vědět socialističtí poslanci o kultuře? Pod heslem "kultura" existuje ve slovníku jen heslo "Kultura slova a projevu - všestranná péče o způsob projevu /mluveného i psaného/, o používaný jazyk, založená na vědeckém poznání jazyka, na znalostech /alespoň základů/ psychologie, pedagogiky, rétoriky, logiky a dalších vědných disciplín. Nejdůležitější v projevu je obsah, jeho vysoká komunistická ideovost a stranickost," atd. Je tedy každému jasné, z píšících v ČSSR, co je pro poslance socialismu na všech stupních rozhodování v oblasti kultury slova a projevu - nejdůležitější? Tento slovník je skvělým československým a od vědců ČSSR důkladně zpracovaným příspěvkem do helsinského procesu v Evropě: měl by být přeložen do světových jazyků a rozšířen do zahraničí, aby se na jeho heslech vychovávali už dopředu budoucí poslanci socialistické Evropy. Reálně socialistické Evropy - dle hesla ze s. 276: "Reálný socialismus - označení pro socialismus, který je budován na vědeckých základech marxismu-leninismu. V řadě zemí je již skutečností /realitou/. Smyslem pojmu reálný socialismus je odlišit vědecký socialismus od různých "socialismů", které propagují buržoazní ideologové, pravicoví oportunisté a revizionisté s cílem zpochybnit Leninovu tezi, že podstatné, obecné rysy socialistické revoluce a výstavby socialismu budou ve všech zemích stejné, i když jejich formy se mohou různit podle konkrétně historických podmínek. Revizionistická teorie o různých "socialismech", jak ukazuje i naše zkušenost z let 1968-1969, je namířena proti leninismu". Tečka.

Zdeněk Stříbrný: Zdeněk Vančura. /Doslov knihy "Pohledy na anglickou a americkou literaturu", Odeon, Praha 1983, vydání I., s. 331-341, náklad 3500, cena 25,-/

Doslov začíná nostalgickou vzpomínkou na rok 1945 a 1946 a jako charakteristika těchto let jsou citovány verše Wordsworthovy /viz úvodní: "Ty čase radosti a naděje"/. Potom se dovídáme, že Z. Vančura, který na počátku své překladatelské činnosti působil "v blízkosti vůdčích duchů moderního českého překladatelství, Otokara Fischera, Karla Čapka, V. Nezvala, E.A. Saudka aj." /S. 337/, se po válce "přiklonil k těm pedagogům i studentům, kteří usilovali o přestavbu školství i celé společnosti. Postupně mu byly svěřovány náročné a důležité úkoly. V letech 1950-1961 působil ... dvakrát jako děkan filozofické fakulty". /S. 332./ Z uvedeného vyplývá, málem, že po válce by i třeba K.

Čapek společně s V. Nezvala atd., prostě jako skoro celá kulturní obec první republiky, sklouzl do funkcí a "důležitých úkolů" z padesátých let. Muselo být v tom ovzduší předválečné republiky hodně s neukojené touhy v honbě za společenským postavením, když to měli komunisté s rozdílením odměn po r. 1948 - tak snadné. Co mi nabídnete /lepšího/ - to беру, bez ohledu na to - z jak zakrvácených ruk: to jsou ale postoje nefalšovaného českého slouhy, když vodil svěřené - k řezníkovi! Cituji ze s. 336: "Druhou znamenitou ukázkou shakespearovské kritiky přednesl Zdeněk Vančura na konferenci Univerzity Karlovy, pořádané 23-24. dubna 1964... . Prokázal tu suverénní přehled /.../. Přitom rázně odmítl efektní, dráždivě aktualizované výklady polského kritika Jana Kotta, který ve svých "Shakespearovských črtách" /česky 1964/ označil Shakespeara za "našeho současníka" a ztotožnil ho s existencialistickou filozofií a absurdním dramatem. V souvislosti s četnými Kottovými věcnými nepřesnostmi připomněl Vančura slova Šaldova, "že interpretací autora není to, co si někdo myslel, když autora nepozorně četl".

"Nesporně bylo také Vančurovou zásluhou, že shakespearovská konference Univerzity Karlovy vyzněla v duchu ... marxistického světového názoru".

Neodpustím si, abych k těm Vančurou citovaným slovům o "nepozorném čtení" nepřičítala zajímavé sdělení Z. Stříbrného /s. 337/: "Silně nám imponoval také svou schopností rychlého čtení. Dovedl přečíst celý román za den za dva a dost nad námi kroutil hlavou, když jsme to nedokázali".

Závěrem: v doslovecích z reálného socialismu už volhou slov prozrazují autoři mnohdy víc, než tuší. A není to pouhé chytání za slovíčka: za příklad uvádím, jak se Zdeněk Vančura - "přiklonil k těm" - atd. Pohlédneme do Etymologického slovníku jazyka českého, Academia, Praha 1971, /s.258/: "původní podoba kořene pro pojem "kloniti" je v litevštině /tam má význam jen - kloniti, chýliti - nikoli lehnen, opírati!/. A na s. 492: "při" - předložka a předpona. Význam... též, také, nad to".

Je tedy problematické v češtině psát, že se někdo "při-klonil": není to jen chvála. A hodnocení - "Prokázal tu suverénní přehled" ve spojení s Univerzitou Karlovou, kde byl v období poprav českých filozofů Zdeněk Vančura podvakerát "děkanem filozofické fakulty", může být značně pravdivé, když uvážíme, že cizujeme z vědecké knihy a Slovník spisovné češtiny, Academia, Praha 1978, uvádí k pojmu "suverénní" /s. 531/: "1. kniž. suverénní vládce, 2. hovor. kdo v něčem vyniká". Knižní význam - suverénní vládce - je na místě prvním: padesátá léta v ČSR - to byla doba lidí, obdařených mocí a úřady - kteří i v oblasti vědy, školství a kultury suverénně vládli a snažili se, jako suveréni, vypadat; asi je nutné, i po jejich smrti - tohle připomínat.

Lubomír Nakládala: Ledňáček. /Lidová demokracie, Nedělní příloha č. 13, ze dne 29. 3. 1986, strana 11, šéfredaktor St. Toms st., cena 1,- Kčs./

Pod obrázkem hřbitova s kostelíkem na kopcí otiskli první povídku z pozůstatosti moravského autora a překladatele z polštiny. Ten kostelík, od něhož hřbitov stéká po stráni, naznačuje, že Lubomír Nakládala byl spisovatelem křesťanského založení: zemřel po delší nemoci 17. 2. 1986, několik dnů před svými 60. narozeninami. Na období zaslouženého důchodu se těšil pracovně: měl mnoho plánných literárních. /Nutno připomenout, že pracoval po léta jako ošetřovatel dobytka./ A snahu vstoupit do české literatury měl možnost projevit až v období "křizových let 1968-69", kdy to krátce vypadalo na normální činnost nakladatelského podnikání v ČSSR: jeho prvotinu však v nakladatelství Blok pozdržel tehdejší šéfredaktor nakladatelství, B. Macák. Knihu "Ještě na růži rosa" vrátil autorovi k přepracování: slouží ke cti Lubomíra Nakládala jako spisovatele, že knihu próz k přepracování mlčky přijal, aby ji poslal po čase do nakladatelství zpět - bez jakékoliv změny. A v této podobě vyšla /šéfredaktor hloubku přepracování už nekontroloval/, s pozdějším vročením /Blok 1973/.

I na povídce z období spisovatelova umírání "Ledňáček" si můžeme ověřit, jak uvědoměle a záměrně navazoval L. Nakládala /žijící v hanácké vesnici Olšanech/ na tvorbu jiného spisovatele, původem z hanácké vesnice - Jana Čepa.

Je to próza, kdy čtenář váhá, zda nečte nějakou nově objevenou povídku z rodné vesnice, jak je Jan Čep před desetiletími psal: dokonce atmosféra prózy je záměrně "antidatována"; nikdo nepozná, že se neodehrává např. v roce 1939. /Tehdy tvořili i malíři Lada, Zrzavý a Cyril Bouda; zařazení jejich jmen do úvodního odstavce pouze přikrývá úmysl autora: prokázat, že socialistická přestavba v délce 40 let se jeho rodné vesnice vůbec nedotkla!/
Smrt nadaného spisovatele, který nikdy neměl s dostatek času - ve státě, kde je pracovní povinnost jaksi diktována - na vlastní literární tvorbu, je pro kulturní veřejnost vždy zážitkem tragickým. I když moderní hospodářství socialistického státu mohou podtrhnout skutečnost, kolik tun hovězího masa jsme díky pracovní činnosti literáta L. Nakládala získali během let budování JZD atd. A tak musím zdůraznit: závažnou a obsáhlou stať, hodnotící uzavřené dílo českého spisovatele, otiskli na jaře 1986 pouze v zahraničí /v Polsku - Slowo powszechne/. Kromě knih vlastních /okupční tematiku své generace na Moravě přinesl Nakládala do jubilejního roku 1975 v knize "Zůstaň, jsi krásná" /Blok 1975/, a třetí vydanou knihu "Tráva květe" /Blok 1982/ - vydali v německém překladu v NDR, což u děl krajských nakladatelství nebývá zvykem/ - stačil moravský autor ze zapadlé vesnice literární prací překračovat hranice svého národa. A pouze nakladatelství Vyšehrad vydalo překlady děl jeho osobních i literárních přátel: spisovatele Dobraczyňského /"Přelévát moře", 1971 a "Modré přilby na přehradě", 1976/, Kunického /"Tajná fronta", 1972/, Kóssákové /"Beze zbraně", 1973/, Kowalské /"Konec velkých prázdnin", 1975/. Z datace překladů si může dnešní čtenář uvědomit, jak polská krize z konce 70. let se stala pro některé překladatele v ČSSR /křesťany/ koncem jejich přístupu ke strojům v tiskárnách knih. Závěrem: L. Nakládala patřil k autorům, kteří dostali v 70. letech tiskovou příležitost. Z jeho pozůstatosti, poezie, próz i překladů, lze usuzovat pravdivě: ačkoli mohl, ničeho v literatuře /nakladatelsky/ nezneužil.

Miroslav Soukup: Strategie rozvoje zemské civilizace. /Edice Lidstvo na prahu XXI. století, Svoboda, Praha 1984, vydání I., s. 406, 8 000 v., cena 43,- Kčs/

Podtitul knihy zní: 'Reprodukce globálního antropoekologického komplexu v procesu sebeorganizace lidstva'. Na s. 221 pak čteme o smrtelné hrozbě: "Program Komunistické internacionály ... vytyčil agento ústřední cíl: "Lidstvu, jehož celá kultura byla rozvrácena, hrozí nebezpečí úplného zničení. Je jen jediná síla, která je schopna ho zachránit, a touto silou je proletariát". Současně zde byly formulovány základní cíle: "Zmařit panství kapitálu, znemožnit války, setřít hranice mezi státy, vytvořit na celém světě společenství pracujících samo pro sebe, uskutečnit svobodu a bratrství národů."/.../ "Tím vznikla smrtelná "sovětská hrozba" kapitalistické formaci". A jak uvažují myslitelé z kapitalistické formace? Cituji ze s. 321: "Myšlenky, které kolují ve světě a které šíří např. Konrad Lorenz, že lidstvo je dostatečně "kolektivně hloupé", aby "spáchalo sebevraždu" /Lorenz, 1973/, jsou naprosto nepravdivé. Lidstvu hrozí, že bude zavražděno vojensko-průmyslovým komplexem, který tímto aktem současně spáchá sebevraždu." A pokud lze nějak charakterizovat ještě jinak tento vojensko-průmyslový komplex /kromě sebevraždy/, pak citát ze s. 227: "Úspěch německého fašismu byl produktem činnosti mezinárodně působícího vojenskoprůmyslového komplexu na tehdejší spíše ještě zárodečném stupni mezinárodního propojení". A jestliže se někdo ze čtenářů dál zajímá, kde má tento vojensko-průmyslový komplex své epicentrum, může si přečíst závěrečný odstavec knihy, před tabulkovou přílohou /číst nemusí ani odstavec předposlední, v němž jsou citováni J. Andropov a Gustáv Husák/. M. Soukup píše /s. 360/: "Teprve až dojde k takovému zvýšení potenciálu světového sebezáchovného hnutí, že dokáže prolomit antiinformační clonu a rozbít epicentrum ultramilitarismu v Bílém domě... teprve pak se nebudeme nuceni pouze utěšovat vědomím, že v případě zániku této civilizace vzniknou podobné systémy na některých jiných tělesech Galaxie a Metagalaxie". A po této tečce text knihy od výše uvedeného autora končí. A jak kniha začíná? Začátkem názvu: Strategie ...

Václav Slaba: Spálené mosty. /Jihočeské nakladatelství, České Budějovice 1985, odp. red. Josef John, vydání I., 5000 v., s. 310, cena brož. výt. 20,- Kčs./

Autorem doslovu, odborným poradcem a lektorem této knihy je plukovník Miroslav Kopecký. Na záložce knihy čteme: "I bez autorova předznamenání v úvodu této knihy by čtenář brzy poznal, že materiál, o který se Václav Slaba při psaní tohoto příběhu opíral, je povahy autentické, že se pustil do práce vyšrojen nejen vlastní životní zkušeností, pevným ideovým záměrem a schopností fabulace, ale i namnoze těžko dostupnými archiváliemi z oblasti státní bezpečnosti...".^{AP} Protože část knihy se odehrává i před Nejvyšším soudem naší vlasti ve dnech 15.-17. 1. 1952 a rozsudky vynesené se pohybují kolem 20 let, omezují svůj komentář pouze na výše provedené podtržení.

František Vrbecký: Mrtví nemluví. /Edice Máj, Naše vojsko, Praha 1985, odp. red. dr. J. Jiráčková, vydání I., s. 237, náklad 40 000, cena 21,- Kčs.

V medailonu o autorovi /od odpovědné redaktorky/ se dovídáme, že po své 4. knize /přes nazvaných "S nabitou zbraní", 1982/ tentokrát /s. 230/: "Autor tu nespolehá jen na vlastní paměť, na vlastní prožitek. Sáhl do archívů, vyhledal účastníky oněch událostí, jejich svědectví a různé dokumenty, aby přesvědčivě ukázal zruďné metody těch, kteří zvolili metodu otevřeného boje proti socialismu...". Autor, který po 10 let volil otevřený boj na naší západní hranici /se zbraní v ruce jako voják z povolání/, bojuje v současných reportážích /jako novinář z povolání/ dál proti těm, kterým socialismus nevyhovuje. V doslovu od doc. PhDr. Vlastislava Kroupy se o jeho práci píše /s.237/: "Mezi takové lidi patřil vpředu vzpomenuť agent CIC O. Rambousek z příběhu Taková byli a zůstali /s.205-229/, který v tzv. polednovém obrodném procesu jako aktivní funkcionář a neomalený agitátor kontrarevoluční organizace K 231 dával našemu lidu lekce z humanismu, demokracie a vlastenectví. Zkušenosti z krizových let poskytly těžce placené poučení, že naše socialistická společnost potřebuje ke své ochraně spolehlivé a dobře připravené mocenské orgány". - Kniha reportáží z let padesátých /a oproti kdysi Opožděným reportážím Ladislava Mňačka rozšířená i o události z let šedesátých/ vhodně prezentuje tu oblast socialistické kultury, která by měla vejít do krve veškeré československé mládeže. Proto také vychází jako Svazek 451. Knižnice československé mládeže. A varuje mladé lidi správným způsobem i před vlivem římsko-katolické církve, příběhem např. z Moravy, z vesnice Nosislavi. Tam se místním farářem nechával na faře během biblických hodin ovlivňovat Bohumil Sixta a zákonitě potom skončil na socialistické šibenici. Citují ze s. 181: "Bohumil Sixta visel panu farářovi očima na ústech. Až za dva roky budou soudní znalci a psychiatři kroutit hlavou nad zruďným činem tohoto mladíka" /zastřelil dva ozbrojené příslušníky StB/ "a podrobovat ho testům, objeví v nich právě motivy z hodin katechismu na vesnické faře". Ano, to je to správné upozornění československé mládeži: ten, kdo "visel panu farářovi očima na ústech", zemře tak, že bude viset! Však soudní znalci a psychiatři už příslušnými testy motivy zruďných činů mládeže rozluští. Při četbě těchto reportáží si mohou i příslušníci kdysi obrodného hnutí v KSČ, kteří vítali v tisku "Opožděné reportáže" Mňačkovy jako důkaz nového socialistického přístupu a novinářské pravdivosti k životu /jaký je/, uvědomit, že tyto reportáže byly pouhým vybočením z řady. Socialismus je převálcoval do typu reportáží současných, novodobých a daleko potřebnějších. Neboť jen reportáže tohoto typu o padesátých a šedesátých letech budou nadále vycházet; citují ze slov odp. redaktorky /s.230/: "Další autorovy tvůrčí plány napovídají, že politicky závažná a stále aktuální tematika třídních bojů z let budování socialismu v naší zemi zůstane i v budoucnu ve středu jeho literárního zájmu". Mrtví nemluví.

Martin Kožíšek: Epizody mezi vraždami./Edice Žatva, Novinky české prózy, Čs. spisovatel, Praha 1984, vydání I., s. 176, náklad 11 000, cena 18,- Kčs./

Křestní jméno Martin je v oblibě u českých literátů v rozpětí vícegeneračním; tak vedle tohoto Josefa Kožíška /nar.1918/ mohu uvést i Ivana Jirouse /nar.1944/ jenž jménu Martin rovněž dává přednost./A to opomím pseudonymní příjmení v západoevropské transkripci "Marten", jež volil Miloš Šebesta /1883-1917/, ačkoliv jeho tatínek pocházel z Divák, proslavených později Mrštíky, vzdáleně příbuznými se Šebestovými, atd./ Ve vztahu k názvu prozaické prvotiny "Epizody mezi vraždami" je však křestní jméno Martin - odvozené z lat. jména Martinus, přídavného ke jménu Mars - plně v záměru spisovatele Kožíška: jeho nejlepší povídky se totiž odehrávají v období světové války. A Kožíšek ví, o čem píše, v tradici české: u něj bůh války promíchává lidské osudy ani ne tak kopím, jako železným koštětem. A hned v 1. povídce "Vernisáž v Altamíře" uvažuje "pomocný účetní z venkovské mlékárny, co se skrývá v papírovém pytlíku, aby ho neslupla válka"/s.21/ nad tím, že existuje "kořist iluze"! Ano, a nebyla ta poslední světová válka, z hlediska Němců /či Slováků/ pouhou "kořistí iluze"? V druhé a nejdleší povídce souboru "Zmrtvýchvstání grenadýra Horsta" napřahuje bůh války kopí, aby přibil k popravčí stěně "auslāndra Antonína Krause" v zneprátelené Říši, ale nakonec mu jen omete sevřený zadek železným koštětem. A díky komu? Gestapákoví! A zde se dostáváme k tomu, co je v české próze v současnosti novum: portrét vyšetřovatele Heinricha Applera, jemuž "obersturmbanführer Klotz" dal jasný příkaz k likvidaci a který sám ze sebe, na základě vzdělání /a znalostí i helénistické mytologie/ likvidaci Čecha zabránil - to je portrét, jenž už byl převelmi potřebný! A dostává se nám tak v české literatuře i glorifikace práce vyšetřovatele: jeho až neuvěřitelné vnitřní síly, kdy je schopen bojovat sám se sebou a vítězné v okamžiku, kdy se podřídí vidoucímu duchu slepé spravedlnosti. A nezaváhá: ani v samotném konci války, kdy - jak jsme doposud nejčastěji česky četli - vášně oblužených Němců nejvíce se zlu podrobovaly, příklonem k němu; z činnosti tohoto gestapáka si může každý vyšetřovatel - a nejen v době války - ale i v době mírové vzít: míru.

Titulní povídka knihy "Epizoda mezi vraždami" je pro českou tvorbu, zabývající se světovou válkou, rovněž přínosem. Ani ne tak zpracováním, jako tématem: Čech prořízající arpnovým Berlínem 1942 chce někde v klidu sníst jídlo z domova. Za švédským kostelem zabloudí na hřbitov, kde se na volném palouku "usadí se svými krajíci"/s.127/, citují: "Ptáci na hřbitově zpívají vždycky moudřeji než v zahradách nebo na poli. Mají sólové hlasy, nesdružují se v chór./.../ Bezstarostnost má v sobě často mrnko moudrosti. Opodál cosi kutil hrobník", atd. A s čím se Čech setká, uprostřed Berlína, v oné době? Se zapomenutým už hrobem Heydricha! /S.129/: "Proti téhle díře v zemi - byla jen o málo větší než jáma na telegrafní sloup - stála pyramida mrtvých,..." "Jak srovnat lopatu s vysuněnými puškami střelnice?" - A to je otázka nejpříznačnější pro literaturu válečnou: zodpovězená už starými latiníky: "Tam Marte, quam Minerva". /Sílou a rozhodností jako schopností ducha./ Sílou a rozhodností: potřebovala česká literatura zobrazení po spravedlnosti dychtícího gestapáka? Ano. I když jen v epizodách mezi vraždami. Lopata vraždy je lopatou hrobníka: a nikdy naopak!

Květa Šabatková: Jizva pod Čepicí. /Západočeské nakladatelství, Plzeň 1985, odp. red. Vl. Slonek, vydání I., stran 163, náklad 3 000, cena 16,- Kčs./

K. Šabatková /nar. 1929/, která se od r. 1948 věnuje novinářské práci, ozdobila českou literaturu 70. let už 2 knihami: Tyrkysová dýka /1973 - spoluautorka/ a "Črtou o hrdinovi socialistické práce Františku Zykovi"/1976/. Ve své třetí knize se dle zákonností socialistického realismu, té nejmodernější umělecké výpovědi se společensky nejprogresivnější části planety, zaobírá tím, jak účinně a natrvalo trestat zploretarizované vrstvy jiného národa. /Snažím se o mlvu hodnou soc. realismu, neboť si uvědomuji, jak skvěle zvládají ženy didaktický tón, kdy jsou podučitelem./ Kniha končí takto /s.162/:

"Jenže my už jsme takovej národ. Když leze tlustý do tenkejch, držíme pohromadě. Ale jen nám trochu otrne, hned máme roupy. Přejde svatý nadšení, lidi začnou snášet do vlastního hnízda /.../ Ta naše kára bude ještě pořádně těžká a vtlačit jí na kopec dá pořádnou fušku. Žádný řeči totiž lidi neuživí. A taky se všech těch německej lhot musíme udělat český, aby za pár let zas někomu neruplo v makovi...". / Úkol - svou ostražitostí - hodný socialismu! /

Jak je tedy nutné hledět na německé chalupníky, s jménem /ne Honza/, ale Hans? /S.160/:"Jen Hans má strach. S hradbou padla hranice. Ale nikomu se nechce ji překročit. Už nejsou sousedi. A nikdy nebudou. Šest dlouhých let vyrylo příliš hlubokou rýhu v duši. "Všichni jste vinní, Hansi, všichni," povídal Lojza. "Někdo víc, někdo mén, to já nemůžu spudit. Ale vinu máte všichni," atd.

Poučení? České a v ČSSR 1985, etc.? Jestliže se soused proviní, už není souedem! A na "nikdy" a na "vždy": Češi, ti mají pod čepicí! Jizvy?

K. Šabatková ještě českou prózu soc. realismu obohacuje o potřebný tón: popisuje /s.153-157/ jak Čechy osvobozovali st. příslušníci USA. Nejprve česká spisovatelka postaví Čechy na úroveň domorodého obyvatelstva /s. 155/:

"Chlapům se po prvním šluku silného voňavého tabáku zatočila hlava a Ferda prohlásil, že je potřeba si dole pořádně utáhnout podvlíkačky. Děti dostaly čokoládu, většina z nich jí viděla a ochutnala poprvé v životě, /.../ Vojáci nepřetržitě rejdlili čelistma sem a tam a Křemelští to považovali za jakýsi následek válečných strastí. Co oni věděli o žvýkačkách".

Ale potom dojde na ideologii - v níž prostí domorodci z hor daleko předčí amerického důstojníka /českého původu/. A on po diskusi uzná /s. 156/:

"Mé politika nezajímá, já jsem voják". A čeští lidé zvládnou umění říci mu své: "A to se moc pletete, pane..., co je to za frčky..., major? tak pane major. Protože o těch revolučních národních výborech se usnesla naše vláda, která je teď na cestě do Prahy. Ta nám má poroučet a ne vy!"

Stačí? Američané za války minili poroučet české vesnici a nerespektovali vládu ČSR v Košicích! Ale čeští vlastenci odhalili jejich záměry hned a na návsi: za volání Prahy o pomoc ve dnech, v kterých "naše vláda" byla "na cestě do Prahy! Citují dál:

"Lojza začal vařit, zatímco Ferda Janeček důstojníkovi šermoval křídlovkou před nosem. "To je mládenče zajímavý. Je to deset dní, co vaše ejroplány rozmlátily Škodovku v Plzni na cimprcamp, kvdž už pro hakanrajce nemohla nic udělat ... jó, pardón, ty o tom nemůžeš nic vědět, ty nejsi přes tu politiku."

Ano: "Lojza začal vařit" - ale ne na uvítanou osvoboditelům, jak to známe z jiné české literatury - on "vařil" npsychicky, nad tím jejich osvobozením a zřejmě vztekem! A jak vše skončilo? Američané přestali poroučet českému lidu, okupačně, jejich důstojník vojensky pozdravil "a dal povel k odjezdu". /S.157/:"Zůstal po nich jen dusivý mrak prachu". To Rudá armáda to s Čechy /kteří jí skutečně vařili/, uměla na jiných místech ČSR lépe: jak známe ze současné literatury /L. Štěpán, 1985/ - nechala vybubnovat, aby jí veškeří čeští muži, od "16 do 50 let" - byli k dispozici. Takto je nutné: osvobozovat v Čechách!

Spisovatel Pavlík je znám čtenářům v ČSSR i z reportáží zasloužilého umělce J. Suchla, jako postava kladná: na s. 69 svého románu nás přesvědčuje, že náměstí malého šumavského městečka se ve 30. letech jmenovalo "Náměstí TGM". Pamětník by předpokládal, že se spíše jmenovalo Masarykovo náměstí, ale budiž: díky i za tu zkratku. Líbí se mi také věta ze s. 163: "Jednou si všichni musí přiznat, že s opojnými cíli to jde pěkně z kopce" - i když se týká německých fašistů z 1. poloviny 40. let. Na s. 189 je ale nepravdivé tvrzení /nevzdělaného cestáře Tóny/, že Jan z Nepomuku "musí mít na Čechy pěkný dopal. Máchali s ním v košíku ve Vltavě jako s rybou v keseru". Takhle mácháno bylo s nepoctivými pekaři, atd.: z Karlova mostu byl Nepomuk vhozen do Vltavy umučený v pytli; ryby v keseru obyčejně Čechové nemučí rozpáleným železem.

Na 10. stranách románu řeší potom autor s Tónou poválečný problém, zda má vyměnit svou starou krávu za mladší, pocházející z Schöneschlagu, ještě německé, i když jako cestář zařídil v r. 1945 tabuli s jejím názvem Pěkná Lhota; německá Lhota se stala českou lhotou a vyměněná kráva byla důvodem "pocitu radosti" cestářovy ženy Anny před manželským stykem, rozptýleným, dokud Tóna "udýchaně nesdělí: "Němá tvář, jen když bude mít těžké veneno". /... a konečně jako by spolu srovnali krok a už jí nic netrápí a odlétá do té příjemné teplé pohody." - s. 248/. A když příslušník SNB druhého dne vyšetřuje krádež německého /státního/ dobytka z Pěkné Lhoty a "vzpomíná na dobu více než před rokem, kdy byl partyzánem na Slovensku, Anna zpozorní a usměje se a připomene místní partyzány, kteří zahájili činnost už v míru a co toho stihli ještě pro sebe opatřit"/s.251/. Podotýkám, že tuto knihu by asi nevydalo nakladatelství Svazu protifašistických bojovníků - což autora - ctí? Na dalších více jak 10. stranách se řeší, zda svatí /konkrétně Jan z Nepomuku a Panna Maria/ provedli záměnu krávy tak, aby příslušník SNB nic nepoznal: ale dozvíme se, že záměnu provedl Němec Sepl Moser a Tóna nad touto zprávou omdlí.

Na s. 262 připomene autor čtenářům jednu z důležitých otázek, cituji:

"Tóno se vždycky v duchu ptal, zda Alois Nováček nešel ke komunistům z obavy o velké poprsí své statné ženy, nebo jestli je odhodlaný upřímně podporovat plamen revoluce dobře chlazeným pivem, protože je historicky dokázáno, že bez piva se v Čechách nikdy moc nestalo".

Krásný je také popis předvolební porady KSČ v r.1946, z níž cituji aspoň jeden výrok: "Jaképak cavyky, nejlépe je říci lidem rovnou," přimlouval se hrobník Máša, "kdo nebude podporovat komunisty, půjde do díry," a bylo těžké posoudit, nakolik myslí na honorář za každý vykopaný hrob a nakolik na všeobecný prospěch". /S. 287/

Jinak si spisovatel Pavlík plete kaplana s farářem v románě tak důsledně, že na s. 299, při návštěvě Anny, čtenář nerozeznává, kdo jí vlastně navštívil: farář, kaplan nebo oba? Důležité ale pro děj románu je, že učili /učil?/ hrát Tónova syna na buben: v nepřítomnosti děkana, když se nevyskytoval na faře. Ach, tolik utajených nejasností v jednom českém románě; ovšem, když na zprávu o velkém Únorovém vítězství v Praze r. 1948, jež se mihne na s. 314 reaguje baštyř Fousek slovy: "Snať pokroku moc neubyde, než majitel pohřebního ústavu vysere spolklé hřebíčky" - pak - nu co pak? Je to vesnická kronika. Končící v 50. letech - čím jiným - než zmizením sv. Jana Nepomuckého z krajiny.

Jiří Jobánek: Hledání uzlů. /Edice Živé knihy, Naše vojsko, Praha 1985 edici řídí Ant. Hendrych, vydání I., s. 216, náklad 10 000, cena 18,- Kčs/

Autor proslul kdysi v Brně a širším okolí "nadějnou" románovou prvotinou "Lodička". Po čtvrt století nám dává ze svých spisovatelských ruk ilustrovaný pokus o další román: z téhož brněnského prostředí a opět z protektorátní doby - /tentokrát končící kapitolou VI. až v reálném socialismu/.

Proč myslím pokus: socialistická kritika, jež projevila kdysi nad jeho prvotinou nadšení, jen prokázala, že socialistický realismus je doménou psevců ani ne tak krajského, ale krajánského významu. Ovšem krajánek, jenž se vši ukecaností chodil po českých mlýnech, měl aspoň schopnost jistého humoru. Nad kapitolami Jobánkova pokusu o román si nyní jen můžeme ověřovat, jak krajánek oceňovaný majiteli cejchovních kalibrů socialistického realismu umí především - přízemně nenávidět. Cituji se s. 78:

"Jdou další oddíly, další píšťaly, ta potřestěná melodie se jim navěky vryla do paměti. Později se Ondra dozvěděl, že ten pochod bláznů složil sám velký Fric. Bum, bum, bum, konečně nadšený řev, jde představenstvo, vůdcové, včera ještě spiklenci, dnes už hrdinové. Mezi nimi jakýsi kulhavý veterán v hnědém, na rukávě červený pásek s hákovým křížem! Dav chlapce strhl, němečtí študáci a dirndličky řvou: Brunn ist deutsch, Brunn ist deutsch", etc.

Podotýkám jen, že česká kultura se dodnes nepřestává chlubit hudebníky, kteří slavně /t.j. skrze německou paměť/ působili na dvoře "velkého Frice"; podotýkám jen, že mnozí veteráni dodnes nosí v průvodech "na rukávě červený pásek", neboť je to znamením jejich revolučního socialismu a že znám ze školy úřední dnešní oslavu mnoha mužů, kteří byli "včera ještě spiklenci, dnes už hrdinové". Nemám dost místa k ocitování všech nacionalismů šovinistického zaměření proti Němcům, jimiž Jobánkova kniha oplývá: proč je čtyřicet let po válce nutné, aby se Čech začínal takto protiněmecky rozčilovat v umělecké próze a když ještě před pětadvaceti lety takto přízemně bojovný nebyl? /Když jeho hrdina už řadu let po válce jede do NDR, z vlaku komentuje /hrůzně! / pozůstatky války takto: "A už se vynořují Drážďany, ty strašné sutiny memento osudu, ještě v plné kráse a na výstrahu". /S. 201/.

Dovoluji si tvrdit: romanopisec, který se takovýmito poznámkami "o plné kráse" sutin a hromadných hrobů v českém písemnictví projevuje, podniká zde pouhý pokus o uměleckou prózu. /Asi ho dnes mrzí, že Drážďany jsou už nově vybudované a jejich "plná krása" z padesátých let zmizela./ V uvažování tohoto autora je cosi nenávistně toporného: i když už popíše prostředí spřátelených Němců /antifašistů z koncentráků/, přece se jen plně neuvolní a píše /s. 205/ - "Tihle zatracení Potsdamáci žijí zřejmě většinu svého života v jezerech jako kachny".

■ V celé té knize je cosi hrubého a provincionálně neurvalého, což proráží až moc často napovrch: i z oblasti sexu - zvláště mladých lidí. /Omluvou pro autora snad může být jeho neustálá činnost středoškolského profesora,

od normalizačních let, tuším, ředitele brněnského gymnázia./ Ovšem, jeho žvanivost má hrubé rysy i tehdy, když se v jakémsi vzpomínkové euforii snaží pěkně vyjadřovat o svých pubertálních láskách - zřejmě ještě v Brně žijících. Příklad za všechny, s. 100:

"A tak přijela ta ztřeštěná dívka, útlouká bojovnice za všechno nové na světě, později muklyně, lékařka... Pocházela z velmi podivínské, něštácké-
mu průměru se vymykající rodiny. Dcerka z prvního manželství pana Šichy, člověka skoro hluchého, jehož nos byl napolo sežrán zlou nemocí, přesto však nepochybně kulturního muže, který zápasil v barbarském předměstí ve svém knihkupeckém krámě spojeném s malým nakladatelstvím, kde vydával velmi podivné věci, například André Bretona, ruskou avantgardu, ale také útlé sbírky původních básní - /.../ Bydlil v rozlehlém jednopatrovém domě uprostřed dělnických baráček. Dům byl přilepen na stran jako vlaštovčí hnízdo. Podruhé se oženil pan Šicha v pozdním věku a zplodil ještě několik potomků, takže Andulka se věru musela ohánět, když chtěla dostudovat a dostat se na svou vytouženou medicínu." A autorův dovětek na s. 104: "Léta uběhla, už jsme vlastně na druhém břehu, a Ondra by si tak rád ještě jednou promluvil s Andulkou. Ale vlastně ji zradil. Kdysi v šedesátých letech mu vzkázala, aby přišel na potlach, ta trampka a dětská lékařka, hrozně chtěl, ale pak šel na schůzku s jednou mladou káčou..."

Když už tohle není žvanivost socialistického realismu par excellence /a ve věí návaznosti na vědecké poznatky akademiků ČSAV/, pak nevím./ Člen ČSAV, doktor věd J. Hrabák, píše přece ve své literárněhistorické studii, Elok, Erno 1982 o "husovickém knihkupci": "Joža Jíša... se vřele zajímal o mladou brněnskou literaturu a vydal několik prvotin mladých autorů"./ A muž, který se jmenoval Jíša, svým občanským jménem - a jeho děti - ne-
mohou, než žasnout: vědec jeho jméno nevědecky komolí, zatím co prozaik nad neuměle pozměněným jménem dává /uměle a umělecky?/ najevo, že trošl syfilisem. To je prosím, obraz oficiálního literárního života - v osmdesátých letech - v ČSSR...

Literární Bílovice nad Svitavou, V. /Edice Členská knihnice - účelový tisk, Kruh přátel literatury a umění, Bílovice 1985, stran 32, náklad 250 kusů./

Pátý ročník této publikace přináší svým abonentům 6 statí, jejichž důležitost plně potvrzuje význam literatury v ČSSR. /Publikace vychází v 80. letech 1 x ročně a má stejný formát, papír i tisk jako bývalý brněnský čtrnáctideník Host do domu: pozbavená je ovšem ilustrací a fotografického doprovodu, neb nežijeme ve společnosti nadbytku a na literatuře je nejpěknější její úspornost./ Odpovědný redaktor PhDr. A. B. Král, CSc. prokázal, jak v období socialistického realismu literatura myslí i na svého čtenáře z regionu: dokonce je možné vzdáleně připomenout přes Bílovice nad Svitavou dva z tvůrců koncepce dávného Hosta do domu. Tak na s. 6 čteme větu: "V Jiráskově ulici u Loulů býval hostem spisovatel Ivan Kříž a akademický sochař F. Fabiánek". A na s. 20 se dovídáme, že "ke smutnému odchodu Viléma Mrštíka" kondoloval v r. 1912, citují: "Za Dím umělců v Hodoníně vyjádřil soustrast sám jeho budovatel, interiérista Antonín Blažek /nar. 1874/, jenž

ještě těsně před Vilémovou smrtí upravoval jeho diváckou pracovnu". /Ivan Kříž byl vlivným členem redakční rady Hosta do domu: a "interiérista Antonín Blažek"? Vždyť to byl dědeček posledního šéfredaktora čtrnáctideníku z Brna, Jana Trefulky./ Jak cenných náznaků literárních se nám dostává! Ze s. 4 se tak dovídáme, že Rudolf Těsnohlídek "v létě roku 1908 poznal Annu Kutilovou", sedmnáctiletou dceru bílovického "hradlaře Klementa Kutila", a tu si jako osmnáctiletou vzal za ženu svatebním aktem "23.11. 1909". Od této ženy /když dosáhla věku 30 let/ se "v roce 1922 odstěhoval do Brna, ale do Bílovic se neustále vracel a o dovolené v letech 1925-1927 bydlel se svojí ženou Olgou Vasickou /mladší než první žena/ u Frant. a Aloisie Hebkých". /A jak se z publikace dozvídáme, jeho první žena zemřela v r. 1957; k tomu jen dodávám, že hloubku tohoto dávného manželského rozvratu dosvědčoval i svým změněným rodovým jménem Těsnohlídkův syn - MUDr. Milan Navrátil, nar. 1910, zemřelý 8. 3. 1986 v Brně - jenž byl jedním ze tří hrdinů půvabné Těsnohlídkovy knížky pro děti Čimčirínek a chlupci /1922/. Stejně tak se z publikace dovídá, že svoji /2./ ženu Boženu Hodačovou opustil v Bílovicích /v jejím věku 35 let/ básník S.K. Neumann; ten se už do Bílovic nevracel a jeho 2. žena umřela r. 1967 - informace ze s. 2./

Ano, literatura socialistického realismu je i o literátech reálná: a nemá tomu tak být? Však na s.3 se dovídáme, že "o Bílovicích se často říkalo, že se staly moravským Worpšwedem, jako pruská vesnice, která byla v 19. a 20. století sídlem mnoha umělců". /A jakékoliv pruské tradice - včetně mnohem dřív povolených rozvodů než v katolickém Rakousko-Uhersku - je v ČSSR v roce 1985 etc. záhodno připomínat! /

Vzhledem k r. 1985 se v té nejpodstatnější věci podařilo "Literárním Bílovicím" na tradici bývalého Hosta do domu /z jeho nejlepších let/ navázat. Je to tradice literární /čistě literární/: ten, kdo měl možnost sledovat regionální publikace v jubilejním roce osvobození 1985 v ČSSR, ví, že všude byla připomenuta nějaká - významná - bitva. Nejinak splnily tuto úlohu "Literární Bílovice V.": ale stylem, jakým by ho splnily literární časopisy, kdyby nějaké na Moravě v ČSSR existovaly. S úctou a pochopením tak čteme bojovný název poslední statě /s.30/: "Bitva o Lišku Bystroušku". A "z rukopisné pozůstalosti" Bedřicha Gollombka se dovídáme, jak "kulturní referent Lidových novin" Jaromír John zakoupil za "osm stovek" "od malíře Stanislava Lolka velký cyklus kreseb o lišce". A šéfredaktor Heinrich dal za úkol Těsnohlídkovi, aby pod kresby napsal "pár veršů". To Těsnohlídek odmítl /s.31/: "Byla to tichá, úporná, měsíc trvající bitva, při které se neproneslo ani jediné slovo". /Bitva o úctu k poezii! Ta jediná a pravá bitva: s trvalými výsledky! - "Těsnohlídek, kterého jsem považoval stejně jako všichni mojirkolegové za těžce poraněného člověka, který zasluhuje soucit, se sklonil nade mnou a polohlasně vykládal, že ... napíše to schválně prózou./.../" "V té se přece Markalous také dobře vyzná. Je větší spisovatel než já. Je pravda: co v próze nebyloby nic, dá do veršů se, není sic - pak ještě ničím také - však je už prajinaké. Ale napíše to prózou", řekl./.../ Úspěch Lišky Bystroušky byl skutečně veliký./.../ Ale já jsem při tom stále věděl ještě o jedné tajné radosti, kterou toto dílo Těsnohlídkovi přineslo. Byla to zvláštní radost z toho, jak to Markalousovi ukázal. V próze mu to ukázal, ne ve verších. V próze, - set sakra pes, jak by si asi zaliboval starý revírník". - Jen shrnuji: Těsnohlídkova ~~literární~~ Liška Bystrouška slaví nyní ~~literární~~ úspěchy v USA - Morava je i díky literátům tak starý kulturní revír, že - set sakra pes - i socialistický realismus přežije a po svém!

Dopoledne jsme s Mirkem Zikmundem elektricky řezali akáty, pak byl oběd a Mirek pravil: "Tak co by sis dal: pivo, nebo to bílé kobylské." Uvažoval jsem: "Račí to víno, kamaráde. Pivo zas může být kontaminováno poterníkem." Některá piva totiž, milý čtenáři, jsou dnes cítit broukem poterníkem, jenž napadá slady skladu a naopak. Loni v létě byl poterník v pivě uherskobrodském. Mirek zašel do sklepa, pak nalil do obou sklenek a já jsem mu vykládal:

"Před nádražní budovou písek byl vždycky uhrabaný, pumpa natřená, na ní byla pravopisně přišroubovaná tabulka "pitná voda", voda byla pitná a podlaha v čekárně napuštěná olejem a čistá. Vyhlášky všecky byly připnuté rovně, plakáty nebyvaly oškubané jak dnes, lavice byly natřeny vlakově okrovou barvou a váha se leskla u okna, které bylo umyté. Bylo tam zkrátka čisto a důstojno. Celé drážní těleso, člověče, bylo pořádné: pražce perfektně napuštěné dehtem, mezi nimi bílý šutr, který se plel, skoby řádně doražené a šrouby se denně snad dotahovaly. A ty koleje - člověče - ty byly za všech okolností rovné!" zvolal jsem. "A to byl pro lidi tenkrát obraz a charakter státu. Dráha byla stát a stát byl dráha: vzor pořádku, kázně, přesnosti a odpovědnosti. Skoro si myslím, že to byla silná agitace pro socialismus, o čemž se dnes nemluví." Mirek, dolévaje, pravil: "Promiň, že tě přerušuju, a totéž byly pošty..." - "Ano, pošty, správně. Co známka, to dodaný dopis. Známky byly ~~nikdy~~ skromné a pracovité, nikdy se nevyvyšovaly nad dopis. Takže stát byla osobnost povýšená nad bídu nahnutých plotů, hnojných dvorků a všelijakých šop. Ačkoli se tak nevnucoval do všeho jak dnes, měl přirozenou autoritu..." - "Promiň ještě, že tě přerušuju," pravil Mirek, "ale když já tobě či ty mně dáš nějaký větší dar: proč se

z toho má platit jakási daň? Za co, za trest, že si něco dáváme? Vždyt je to věc nás dvou!" - "To ti vysvětlím: oni nesnesou, aby něco byla jenom naše věc. Ale podívej se dneska na ty koleje!" - "Ta alej plevelle podél trati," řekl Mirek. "A poslechni si ten nadřízený hlas," řekl jsem, sáhl po rádiu, zapnul krátké vlny, a jak jsem jel po škálách, všady znělo bručení, kvičení, mletí a broušení. "To je argument, co? To je moudro! To je ta pravda! To je výchova, co? To je autorita a důstojnost, co? To je vztah k lidskému mozku, k hlavě a k uchu!" Mirek však pravil: "Nerozčilujme se teď, večer nám to řeknou ve vídeňské televizi. Co kdybysme si teď šli lehnout na slunko?"

Bylo květnové zlínské odpoledne, slunko padalo hebkou sítí bukového listu do trávy. Rozprostírali jsme pokrývku a Mirek pravil: "Musíme si přeci nachytat trochu toho stroncia, když je tak vzácné!" Stáhli jsme spodky, lehli si a přemýšleli, snili. "On ten konec nakonec," pravil Mirek, "může mít tuhle podobu: bez války." - "Ano," řekl jsem, "my budeme pořád čekat na normální časy, a toto jsou možná poslední normální časy." Mirek si dlaní stínil oči před jasnou oblohou a pravil: "Představ si, už i na Ceyloně je teror! Taková to byla rajská země!" Já jsem řekl: "A co ta Finka?" - "Která?" - "No na tom Ceyloně tenkrát. Ta příhoda se slonem a co říkala ta Finka. Vykládej mi to celé znovu!" požádal jsem ho.

Pomalou se na nás přesunul stín stromů. "Nepůjdeme už?" navrhl jsem. "Můžeme," řekl, "máme nabráno na devadesát let. Mens sana in corpore sano," pravil vzdělaně a v domě řekl: "Teď ale si dáš to pivo, ne? Je to Jarošov, neboj se." - "Raději bych trochu céziového mléka," řekl jsem. "Prosím, možno," řekl, "a zítra bychom si měli koupit salátek, čerstvý." - "Myslíš, abysme měli tu dietu kompletní," řekl jsem. "Co myslíš," řekl, "vyhnul se nám ten mrak, nebo nám lžou?" - "Nevím," odpověděl jsem, "ale co se výherních vkladních

knížek týče, nevěřím jim. Já myslím, že před slosováním vyřadí vždycky čísla knížek s vysokými vklady. Kdo je ~~může~~^{může} kontrolovat, nikdo!"

Vypil jsem mléko, Mirek své pivo, neříkal jsem mu nic, abych mu nenasadil brouka do hlavy, a rozhodli jsme se pokračovat na svahu v kácení akátů. Bylo dusno čím dál větší, brýle jsem mohl ždímat. "Mělo by pršet," pravil Mirek, "možná bude," pravil jsem já. Dokončili jsme řežbu, stáhli kabel, sklidili pilu. Mirek šel pustit psa, ten po něm začal skákat, Mirek si s ním chvíli hrál. Já jsem se zatím v domě pokoušel chytit cizí zprávy o vývoji mra-ku, bylo však slyšet jen zavilé kvičení.

Při večeři pustil Mirek pražskou televizi: hlavní hygienička nás uklidňovala nízkými dávkami záření, doporučila nám však osprchovat se a nehladit psy. Mirek přepnul na Vídeň, tam poplach: bagry odvážely písek z dětských hřišť, kontroloři chodili po trhu a shazovali ze stánků na zem bedničky se salátem. Vypadalo to až trochu bláznivě: Rakušané se nemají koupat v otevřených vodách, lehat na trávu, při dešti se mají schovat. "Tam to musí být hrozné," pravil Mirek. "Já bych nechtěl žít v Rakousku," pravil jsem já a Mirek raději přepnul zpátky na Prahu. Venku se náhle setmělo, zablesklo se a zahřmělo.

V devět hodin hlásila stanice BBC poplašné míry záření z Bavorska. "Vidíš, nás to přeskočilo," pravil Mirek. "Prší," řekl jsem a rychle jsem se začal zase svlékat. Mirek se rozesmál: "Správně, Ludvíku, to je májový. Taky se u vás říkalo, že májový deštík je zdravý?" Déšť teple a důvěrně do nás bil, skákali jsme, Mirek pravil: "Třeba porosteme." Já jsem vzdělaně řekl:

"Mindenit jó, de legjobb otthon!"

/Květen 1986/

